

Eusko Legebiltzarrarentzako urteko txostena 2019

Haur eta Nerabeentzako Bulegoaren txostena

URTEKO TXOSTENAK

Eusko Legebiltzarrarentzako urteko txostena 2019

Haur eta Nerabeentzako Bulegoaren txostena

Lan hau [Creative Commons Aitortu 4.0 Nazioartekoa \(CC BY 4.0\)](#) lizentziapean dago

Lan honen **bibliografia-erregistroa** [Arartekoko liburutegiaren katalogoan](#) kontsulta daiteke

Formatuak eta edizioak:

Paperean ere bai

Gaztelaniazko edizioa: [Informe anual al Parlamento Vasco 2019. Informe de la Oficina de la Infancia y la Adolescencia](#)

Dibulgaziozko edizioa: [Eusko Legebiltzarrarentzako urteko txostena 2019. Laburpena](#)

Arartekoaren argitalpenak eskuratzeko:

- [web](#) gunean
- [posta elektronikoz](#) eskatuz
- aurrez aurre gure hiru bulegoetako batean, idatziz (Prado 9, 01005 Vitoria-Gasteiz) edo telefonoz (945 13 51 18)

ARARTEKO

Itzulpena: Hori Hori S.A.L.

Diseinua, maketazioa eta inprimiketa: Eps-Comalpa-Irudi, UTE

ISSN-e 2255-4947

Aurkibidea

Aurkezpena	11
-------------------------	----

I. ATALA

Araudi-testuingurua	13
----------------------------------	----

II. ATALA

Eskubideak urratzea? Kexak, kontsultak eta ekimen propioko jarduerak	19
---	----

1. Neska-mutilen eta nerabeen edo haiei buruzko kexa-espeditentak: gerturatze kuantitatiboa	21
2. Arriskuan dauden eskubideak	22
2.1. Garatzeko behar duten bizi-maila izateko eskubidea	22
2.2. Hezkuntzarako eskubidea	26
2.3. Abandonu, tratu txar edo indarkeriatik babestua izateko eskubidea	30
2.4. Familia babeslea izateko eskubidea	40
2.5. Osasunerako eskubidea	44
2.6. Adingabe arau-hausleen eskubideak	46
2.7. Jolaserako, atsedenerako eta arte eta kirol jardueretarako eskubidea	47
2.8. Diskriminaziorik ez jasateko eskubidea	48

III. ATALA

Entzuna izateko eta bere iritzia kontuan hartua izateko eskubidea: Arartekoaren Haur eta Nerabeen Kontseilua	51
---	----

IV. ATALA

Haurren eskubideak sustatzea: gizartearekiko harremanak eta erakundeen lankidetzak	55
---	----

1. Haurren Defentsa-erakundearen Europako Sarea (ENOC)	57
2. Estatuko beste defentsa-bulego batzuekiko harremana	58
3. Gizarte-eragileekiko lankidetzak	58
4. Erakunde eta baliabide instituzionalekiko lankidetzak	59
5. Ekitaldietan parte-hartzea	59
6. Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena onartzea ospatzea	60

V. ATALA

Haur eta nerabeen eskubideen egoera baloratzea	61
---	----

AURKEZPENA

Aurkeztera goazen agirian bilduta daude Arartekoaren Haur eta Nerabeentzako Bulegoak 2019. urtean egindako jardueraren elementurik esanguratsuenak. Gogorarazi nahi dugu, aurtan ere, erantsitako txostenaren formatua daukala, hau da, osotasun integratu baten (Arartekoak Legebiltzararentzako egin duen 2019. urteko txostena) zatia izanda ere, modu independentean irakur daitekeen agiria egin dugu. Horrela, erakundearen antolaketarekin eta funtzionaltasunarekin lotutako errealitatea islatzen du, talde bereziki ahul horri dagokionez: Ararteko erakundearen jardueraren zati bereizezina izanda, haien eskubideak bermatzeko kezka, interesa eta jarduerak zeharkako ikuspuntu batetik egiten dira. Ikuspuntu horrek neska-mutilen interes gorenari ematen dio lehentasuna, eragindako eremua edo bizitzaren alderdia edozein dela ere. Azaldutakoaren ildoan, testuan zehar txosten orokorreko zatiak eta atalak aipatu egiten dira eta, modu berean, txosten orokorrean Haur eta Nerabeentzako Bulegoaren txostenari erreferentzia egiten zaio, bai kasu batean, bai bestean, garrantzi edo zehaztasun handiagoko gogoetak egiten diren bakoitzean.

Informazioa bost kapitulutan egituratuta dago. Lehenengoan, haur eta nerabeen eskubideen gaineko araudi-testuigurua azaltzen da, horretan jarduten baitu bulegoak.

II. kapituluan, guztien artean luzeena, Ararteko erakundearen berezko jardueratik abiatuta, ikusitako arazo nagusiak aipatzen dira, arriskuan ikusitako eskubideen inguruan bilduta. Abian jarritako jarduerak eta herritarrek aurkeztu dituzten kexen; egindako ikuskapen bisitaldien; ofiziozko ikerketen; arduradun publikoekin eta gizarte erakundeekin izandako bileren; foroetan, batzarretan eta profesionalen topaketetan parte hartu izanaren ondorioz lortutako ikaskuntzak errepa-satzen dira.

III. kapituluan zehazki azaltzen da zer-nolako jarduera burutu duen haur eta nerabeentzako gure partaidetza-organoak: Haurren eta Nerabeen Kontseiluak.

IV. kapituluak haurren eskubideei dagokienez, errespetuan oinarritutako kultura sortzen laguntzeko zenbait jarduera bildu ditu.

Azkenik, V. kapituluak ixten du agiria. Bertan, haurren eta nerabeen eskubideen egoeraren balorazioa egiten da, laburpen gisa.

I

atala

Araudi-testuingurua

◀ Aurrekoa ikusi

I. Atala

ARAUDI-TESTUINGURUA

Arartekoaren Haur eta Nerabeentzako Bulegoak 2019. urtean egin duen jarduera erakundearen ardatz estrategiko nagusiei jarraiki bideratu da, eta gizarte- eta arau-testuinguru jakin batean. Testuinguru horri erantzuten saiatzen da, baina testuinguru horrek mugatu eta baldintzatu egiten du hori egiteko modu zehatza.

Haurren eta nerabeen eskubideak duela gutxi aitortu dira. Geroago hartu dira haurrak eta nerabeak eskubideak dituzten pertsonatzat, nazioarteko eskubide humanitarioak giza eskubideak aintzatestearekin eta estatuko ordenamendu juridikoetan babestearekin batera hain zuzen.

1990. urtean [Espainiak Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena \(HEH\)](#) berretsi zuen, 1989ko azaroaren 20an [Nazio Batuen Erakundearen \(NBE\)](#) batzarrak hartu zuena. HEH modu unibertsalean onartu den haurren eskubideen katalogoa da; aldi berean, estatuek errespetatzeko, bermatzeko eta beteazteko dauzkaten betebeharrak ezartzen dituen.

Konbentzioak, lehenengo bi artikuluetan haurren arloan erakundearen ekintza guztiak bideratu behar dituzten funtsezko bi printzipioak ezarri zituen: bereizkeriarik ezaren printzipioa eta adingabearen interes gorena. 6. artikulutik aurrera, lau eskubide multzo handi zerrendatu dira: **Hornidura**, hau da, zenbait baliabide eta zerbitzu edukitzeko, jasotzeko edo eskuratzeko aukera izateko eskubidea, haurren eta helduen artean baliabideak banatzeko; **Sustapena**, alegia, erabat garatzeko eta osasun eta hezkuntza maila gorenak izateko eskubidea; **Babesa**, hots, gurasoen eta profesionalen zainetak jasotzeko eskubidea eta ekintza eta praktika neurrigabeak jasan behar ez izatea; eta **Parte-hartzea**, hau da, gauzak egiteko eskubidea, nork bere kabuz adierazpenak egiteko eta banaka zein taldean hitza izateko eskubidea.

Horrez gain, beste bi premisa hauek kontuan hartu behar dira: eskubideen zatiezintasuna eta euren arteko lotura eta haur guztien ongizatea zaintzei dagokionez gurasoen, familia ingurunearen, erakundearen eta gizartearen ardura partekatua.

Aukerakoak (hautazkoak) baziren ere, Espainiak ere sinatu eta berretsi ditu Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmeneko hiru protokoloak. Protokolo horietan babes kontuak aipatzen dira: [HEHren Hautazko Protokoloa](#), [gatazka armatuetan haurren parte hartzei buruzkoa](#); [HEHren Hautazko Protokoloa](#), [haurren salmenta, haurren prostituzioa eta pornografian haurrak erabiltzearen gainekoa](#); eta [HEHren III. Hautazko Protokoloa](#), [komunikazio prozedura baten ingurukoa](#). Azken protokolo horrek mekanismo bat ezarri du haurrek edota euren ordezkariak salaketa jarri ahal izan diezaioeten beren eskubideak babesten [espezializatutako](#) nazioarteko batzorde bati, eskubide horiek urratuak izan direla uste badute. Beraz, modu zabalago eta indartsuagoan onartu dute haurrak eta nerabeak eskubideen subjektu direla.

lazio txostenean azaldu bezala, 2018. urtearen hasieran, Espainiari zuzendutako [azken oharra](#) onartu zituen Haurren Eskubideen Batzordeak. Horien bidez eskatu zen, besteak beste, neurriak premiaz hartu zitezela arlo hauetan: baliabideen esleipenean (10. paragrafoa), diskriminaziorik ezan (15. paragrafoa), familia-ingurunerik ez duten haurren arloan (28. paragrafoa), bizi-mailan (38. paragrafoa), hezkuntzan (40. paragrafoa) eta asiloa eta eskatzen duten haurren, haur erre-fuxiatuen eta bakarrik dauden haur atzeritarren arloan (43. eta 45. paragrafoak). Gomendio horiek guztiek ere osatzen dute, ziur asko hainbat *ñabardura* eta intentsitate kontuan izanik, haurren eta nerabeen eskubideei eta ongizateari zuzenean lotutako gaietan eskumen ugari esleituta dituzten autonomia-erkidegoen (Euskadi, kasu) ibilbide-orria.

Haurren Eskubideen Batzordeak sustatzen duen beste ekimen bat da, jakina denez, ohar orokorrak ematea, Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena ezarri behar den hainbat esparrutan interpretazio egokia egiteko orientabideak eskaintze aldera. Jarduera-eremu horretan, 2019an amaitu da aurreko urteetan hasitako 2007ko 10. ohar orokorraren (haurrek adingabeen justizian dituzten eskubideei buruzkoa) berrikuspenean, eta onetsi egin da [24. ohar orokorra](#) (2019), haurrek gazte-justizia sisteman dituzten eskubideei buruzkoa. Oso positiboki baloratzen dira bi oharak eman bitarteko aldiari umeei egokitutako justiziari dagokionez (justizia lagunkoia) egindako aurrerapenak, eta, ohar berrian, zigor-arloko legeria urratu dutela alegatzen den, legeria hori urratu izana egotzen zaien edo horren erruduntzat jotzen diren haurrengan jartzen da arreta, eta Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenaren 40. artikulua interpretazio eguneratua ematen da. Batzordearen ustez gazte-justiziako politika integralaren funtsezko elementu izan beharko liratekeenak garatzen ditu testuak, eta, nagusiki, gai hauek ditu hizpi-

de: delinkuentziaren prebentzioa eta esku-hartze goiztiarra, erantzukizun penala izateko gutxieneko adina zehaztea, adin horretara iristean egin beharreko esku hartzea –judizioz kanpoko neurriak lehenetsiz—, epaiketa inpartziala izateko bermeak eta askatasuna kentzea.

Haurren Eskubideen Batzordearen jarduera bukatzeko **banakako eskaerekin zerikusi duten zenbait irizpen aipatu behar dira; horietan, Batzordeak adierazi zuen Espainiar estatuak Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena** urratu zuela. Horietako gehienak antzeko kasuei buruzkoak dira, adingabearen interes gorenaren printzipioa eta haren eragina daukaten erabaki guztietan adingabea entzuteko printzipioa urratu izana aitortu ziren kasuak (Hitzarmenaren 3. eta 12. art.), adina zehazteko prozedurei dagokienez. Hain zuzen ere, prozedura horiek beharrezko bermerik gabe garatu izana aitortu zen, interesdun adingabeek ez baitzuten ez tutore baten, ez lege ordezkari baten laguntzarik izan. Bidenabar, agintariak adingabetasuna erakusten duten dokumentu ziurtagirien egiazkotasuna ukatu zuten, ziurtagiriak eman zituzten atzerriko aginteei kontsultatu gabe. Kasu batzuetan, adina zehazteko prozedura medikoak bideratu ziren, esaterako eskumuturren erradiografiak egitea; adin nagusikoa izatea zehazteko datu eskusibo gisa erabili izan da, horrelako prozeduretan akats tarte bat izaten den arren. Kasu batzuetan, adingabe eskatzaileek ezin izan zituzten asilo eskaerak aurkeztu horretarako tutore legala izatea eskatzen zitzaielako, eta une horretan ez zeukaten horrelakorik. Eskaera heldu gisa aurkeztea onartu zutenean baino ezin izan zuten aurkeztu eskubidea. Horregatik, Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenaren 20.1 eta 22. artikulua urratu izana ebatzi zen; artikulua horietan beren familiatik kanpo dauden haurrei eta asiloa eskatzen duten adingabeei babes berezia ematea eskatzen da. Nolanahi ere, horrez gain, Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenaren Hautazko Protokoloaren (komunikazioen prozedurari buruzkoa) seigarren artikulua urratu zela adierazi zen; izan ere, Batzordeak kaltetazko neurriak hartzeko agindua eman zion Espainia estatuari, eta azken horrek ez zituen praktikan jarri. Horietan guztietan, adingabeen administrazio egoera erregularizatzeko eskatu zitzaion estatuari, adingabeek kasu batzuetan kanporatzeko aginduak jaso baitzituzten; aipatutako urraketak aurrerantzean ez errepikatzeke neurri orokorrak hartzeko ere eskatu zitzaion. Azkenik, Hitzarmena urratu izana (3., 20. eta 37. art.) aitortu zen Melillako hesian 2014an pertsona batzuk berehala kanporatu zirelako. Batzordeak adierazi zuen bakarrik zegoen adingabea zen aldetik haurri ez zitzaiola eman behar zuen babes berezia, eta kanporatuz gero pairatu zezakeen kalte konponezinaren inguruan ez zela inolako ebaluaziorik egin. Bidenabar ezarri zuenez, adingabearen interes gorena ebaluatu ahal izateko ezinbestekoa da lurralde nazionalera iristea bermatzea eta bere babes beharrianak ebaluatzeko aginte arduradunengana eramatea. Horren haritik, estatuari ohartarazi zitzaion **4/2015 Lege Organikoa** erreformatu behar zuela, lege horri esker pertsonak Ceutan eta Melillan berehala kanporatzea posible delako.

Nolanahi ere, kontuan hartu behar da badirela Espainiak berretsitako nazioarteko beste tresna batzuk haurren eskubideei eragiten dietenak eta horiek bermatzen dituztenak, aztergai dituzten herritarren parte dira-eta (eskubide ekono-

mikoak, sozialak eta kulturalak, emakumeen eskubideak, desgaitasuna duten pertsonen eskubideak...).

Europa mailan, erreferentziarik berriena *Haurren eskubideetarako Europako Kontseiluaren estrategia (2016-2021)* da, Monakon, 2006an abian jarri zen Programa honetan oinarritu zena: “**Haurrekin eta haurrentzako Europa eraikitzea**”. Estrategia hori, Estatu kideekin, gizarte zibilarekin, haurrak aldeztu dituzten erakundeekin, nazioarteko beste erakunde batzuekin eta haur eta nerabeekin egindako kontsulta handiaren emaitza da. Datozen urteetan haurren eskubideetarako premiazkoenak diren erronken ikuspegi orokorra jasotzen du. Ardatz hauek kontuan hartuz egiten dira:

1. Pobrezia, ekitaterik eza eta bazterkeria.
2. Indarkeria.
3. Helduentzat eginda dagoen sistema judiziala.
4. Familiek eta gurasoek aurre egiten dieten erronkak.
5. Arrazismoa, gorroto eta erradikalizazio hitzaldiak.
6. Mundu digitalean haztea.
7. Migrazioa.
8. Aukera-berdintasuna haur eta nerabe guztientzat.

Arazo horiek aurre egiteko, lehentasunezko bost jardueraren arlo identifikatzen ditu:

1. Aukera berdintasuna.
2. Parte-hartzea.
3. Indarkeriarik gabeko bizitza.
4. Haurrekin lagunkoia den justizia.
5. Haurren eskubideak mundu digitalean.

Arlo horiek beste ekintza batzuen osagarri gisa garatzeko, dokumentu interesgarriak editatu dira Estatu kideei orientatzeko eta aholkatzeko jarraibideekin, sistema publikoak haur eta nerabeen eskubide, interes eta beharretara egokitu ditzaten. Horren kasuak ditugu: haur eta nerabeekin “lagunkoia” diren **gizarte-zerbitzu** batzuen, **osasun** sistema baten edo **justizia** baten gomendioa; **inguru behartsuetako haurrek gizarte-eskubideetara duten sarbideari** buruzko gomendioa, adierazle proposamena **haurren partaidetza ebaluatzeko**, **Giza eskubideetako hezkuntzari buruzko gutuna** edo berriki ezarritako **gidalerroak**, **haurrek ingurune digitalean duten eskubideak errespetatzeko, babesteko eta gauzatzeko**.

2019an, eta berriro ere estatu kideei, gizarte zibilari eta haurren eskubideen defentsarako erakundeek kontsulta zabal egin ondoren, strategiaren tarterako ebaluazioa egin da,

egindakoa ebaluatzeko eta, behar izanez gero, helburuak, jarduketak edo neurriak birbideratzeko.

Europako Kontseiluaren Estrategiarekin batera, [Eskubide Sozialen Europako Zutabea](#) aipatu behar dugu berriz ere. Izan ere, haren hirugarren ardatzean, gizarte-babesari eta gizarteratzeari buruzkoan, hurrei laguntza eta babes ematea sartzen da, eta, horri lotuta, haurren hezkuntza eta laguntza eskuragarria eta kalitate onekoa izateko eskubidea eta pobrezia-aren aurkako babeserako eskubidea nabarmendu eta aukera-berdintasuna sustatzeko neurri espezifikoak biltzen dira.

Espainiako legeriari dagokionez, 2018ko txostenean, itxaropentsu azaldu zen Ministroen azken Kontseiluan onartu egin zela hurrei eta nerabeei indarkeriaren aurkako babes integrala emateko lege organikoaren aurreproiektua. Era berean, adierazi zen, urte horretako azken hilabetean, Diputatuen Kongresuko Osoko Bilkurak [Haurren aldeko Estatu Itunari buruzko Legez besteko Proposamena](#) onetsi zuela, parlamentuko talde guztien babesaren izanik. Hala ere, 2019ko inguruabar berezien ondorioz —bi hauteskunde-deialdi eta gobernuaren eratzeko zailtasun handiak izan dira—, ezin izan da gauzatu aipatutako bi elementuetako bat ere.

Espainiako Estatuaren lurralde- eta administrazio-egiturarekin bat, Euskal Autonomia Erkidegoak, ahal legegilea duenak, adingabeen eskubideen babesaren eta sustapenaren arloan **autonomiako legeria** garatu zuen [3/2005 Legea, otsailaren 18koa](#), haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko onartu zuenean. Lege horren bigarren Tituluan, “Haurren eta nerabeen eskubideak eta eskubide horien erabilera” izenekoan, Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenean sortu ziren eskubideak zerrendatzen dira. Legearen gainerako ataletan babesik gabeko egoeran dauden haurren babesaren arautzen da. Beraz, araudi sektorialari buruz hitz egitean berriz ere aipatuko dugu legea. XI. Legegintzaldiko legegintza-programan aurreikusita zegoen 2019ko lehen lauhilekoan igorriko zitzaioala otsailaren 18ko 3/2005 Legearen aldaketa Gobernu Kontseiluari. Hala ere, urtea amaitu da, eta ez zaio hura helarazi.

Aurrerapenak egin dira, berriz, lege-aurreproiektuekin eta erregelamendu-proiektuekin batera aurkeztu behar diren memorietan [araudiak haurrengan eta nerabeengan duen eraginaren azterketa](#) txertatzeko orduan (*Adingabearen Babes Juridikoari buruzko urtarilaren 15eko 1/1996 Lege Organikoaren 22 quinquis* artikulua). Iazko txostenean ere deskribatu ziren 26/2015 Legearen aurreikusitako arau-xedapenak [abenduaren 22ko 8/2003 Legea](#), *Xedapen Orokorrak Egiteko Prozedurarena*, aldatzeko lege-proiektuan sartzeko Eusko Jaurlaritzako [Enplegu eta Gizarte Politiketako Sailak](#) egin zituen jarduketak; jo zen horiek zirela formula egokiena administrazio publikoek legegintza-ekimena eta erregelamenduak egiteko ahala erabiltzean eta garatzean izan beharreko segurtasun juridikoa indartze aldera.

Txosten hau idazten ari garela, parlamentua artean izapidetzen ari da aipatutako prozedura aldatzeko lege-proiektua. Aitzitik, Arartekoak jakin badaki autonomia-erkidegoko gobernuaren organo eskudunak jada eskatzen ari direla araudiak haurrengan eta nerabeengan duen eraginaren azterketa txerta dadila xedapen orokorrak egiteko prozeduran.

Maila autonomikoko azken ohar bat egite aldera, 2019ko uztailean, [Euskadiko haurren eta nerabeen errealitatea kopurutan \(2018\)](#) izeneko diagnostiko-txostena argitaratu zen. Han, Euskadiko haurren eta nerabeen errealitatearen azterketa globala jasotzen da, datu estatistiko batzuetatik abiatuta eta, egileen hitzetan, eskuragarri dauden datuen artean horiek dira esanguratsuenak haurren eta nerabeen ongizatea deskribatzeko eta aurreikusteko beren eskubideen eta kalitatearen ikuspegitik. Duela urte batzuk Euskadiko haurren eta nerabeen errealitatea monitorizatzeko berariaz diseinatutako adierazle-sisteman jasotako adierazleak eguneratzen dituzte datu horiek. Adierazleok hainbat arloren inguruko informazioa biltzen dute (demografia, familia, osasuna eta sexualitatea, hezkuntza, ongizate materiala, kultura, aisialdia eta denbora libre, zaurgarritasun egoeran dauden haurrak eta ingurunea).

II

atala

Eskubideak urratzea?

Kexak, kontsultak eta ekimen propioko jarduerak

◀ Aurrekoa ikusi

II. Atala

ESKUBIDEAK URRATZEA? KEXAK, KONTSULTAK ETA EKIMEN PROPIOKO JARDUERAK

II

Haur eta Nerabeentzako Bulegoaren jardueraren zati handi bat, ez guztia ordea, kexa- eta kontsulta-espeditenteak bideratzean datza, hau da, espeditente horiek ikertu, aztertu eta baloratzean. Kexa- eta kontsulta-espeditenteen analisari hurbiltzeak batik bat helburu diagnostikoa du bulegoaren berariazko agiri honetan. Bere oinarritzko helburua, jarduera horren datuak adierazteaz gain, egoera kezkarriak haute-matea da, eta espeditente horietako bakoitza gure haurrak mugitzen diren errealitatearen sentzore gisa ulertzea. Beraz, interesa izaera kualitatiboaren bidez gehiago zehaztuko da izaera kuantitatiboaren bidez baino, baina edonola ere, interes garrantzitsua du.

1. Neska-mutilen eta nerabeen edo haiei buruzko kexa-espeditenteak: gerturatze kuantitatiboa

2019an, 474 kexa-espeditentetan aipatu da argi eta garbi haurren eta nerabeen presentzia edo inplikazioa, alegia, Ararteko erakundeari egindako kexa guztietatik ia %17,84tan. Zerbaketa horretan sartuta daude, batetik, alde batek eskatuta bideratu diren kexa-espeditenteak (464): norbanakoek edo elkarteek azaldu dituzte, horretarako ezarritako bideren bat erabiliz (bulegoak, weba, posta elektronikoa); eta bestetik, erakundeak bere kabuz hasi dituen ofiziozko espeditenteak (10), haur eta nerabeen talde batzuk ahultasun egoeran daudela edo beraien premiei behar bezala erantzuten ez zaiela susmatzen denean, egoera horiek aztertzeko eta horien bilakaera ikusteko.

Alde batek eskatuta bideratu diren kexa-espeditenteetan, erakunde honek bi kasuok zenbatzen ditu:

- Nerabeek eta gazteek zuzenean egindako kexak.
- Neska-mutilen edota nerabeen ordezkariak egindako kexak. Oso ehuneko handian, pertsona hori adingabearen aita edo ama izan ohi da, baina batzuetan senideak eta hezitzaileak ere bai.

Edonola ere, kexa **nork egiten duen** ikusita, bakarra izan da haur edo nerabe batek zuzenean egindakoa. Gainontzekoak helduek egin dituzte eta neska-mutilengan eragina duten egoerak azaldu dizkigute. Kexa horietatik 5 gizarte-erakundeek egin dituzte (norbanakoen egoerak azaldu dituzte) eta beste 12 kexa elkarteek egin dituzte, baina pertsona-talde baten ordezkari gisa; horregatik, adingabe gehiagori eragiten diete.

Gaikako esparruen arabera espeditenteen sailkapena (horren azterketa xehatua txosten honetako 2.2. ataleko muin nagusia osatzen du), ondorengo grafikoan islatutakoa da:

1. grafikoa.

Alde batek eskatuta bideratu diren kexen banaketa, gai-esparruaren arabera

Bizi-maila egokia: diru-sarrerak eta etxebizitza	214 (%46,1)
Hezkuntza	127 (%27,4)
Babesa	30 (%6,5)
Familia	28 (%6,0)
Osasuna eta alor soziosanitarioa	20 (%4,3)
Beste alderdi batzuk	18 (%3,9)
Jolasa, kirola eta kultura	14 (%3,0)
Justizia	13 (%2,8)

GUZTIRA

464

Iturria: guk geuk egina

Ofiziozko ikerketetan, honelako arazoak aztertzen dira: norbanakoaren kasua gaingaitu eta, erakunde honen ustez, haurren eskubideren bat arriskuan egon daitezkeen egoerak. 2019an, ikerketa gehienak babesik gabeko haurrentzako gizarte-zerbitzuen arlokoak izan dira (7). Horietatik 3 egoitza-zerbitzuetara egin diren bisiten euskarriak dira, beste 3tan nazionalitatea lortzeko prozedurez arduratu gara eta, azkenekoa errolatzeei buruzkoa izan da. Ofiziozko beste bi jardueratan beharrezkoa izan da Eusko Jaurlaritzaren Lan eta Justizia Sailaren arreta, baina era askotako gaietan: familia elkarguneak eta adingabeek neurri judizialak betetzeko gizarte- eta hezkuntza-baliabideak; gainera, bi kasu horietan, zerbitzuetara bisita egin ondoren. Azken jardueran, berriz, diru-sarrerak bermatzeko errenta jasotzen duten pertsona askori eragiten dieten gaiak ikertu dira.

2. Arriskuan dauden eskubideak

2019. urtean, adingabeen arloan Ararteko erakundeak egin-dako jardueraren ikuspegi kuantitatiboa osatzeko, antzemandako arazoak eta kezkak azaltzen dira, eta, zenbait kasutan, lortutako emaitzak edo ondorioak, zenbatutako kexen ehunekoak iradokitako hurrenkeran eta guztiak azaldutako egoeretan arriskuan dauden eskubideen inguruan bilduta.

2.1. Garatzeko behar duten bizi-maila izateko eskubidea

27. artikulua¹ (Haurren eskubideei buruzko Hitzarmenekoak)

1. Haur guztiek dute beren garapen fisikoa, mentala, izpirituala, morala eta soziala bultzatuko duen bizi-maila izateko eskubidea, eta estatu kideek hori onartzen dute.
2. Gurasoek edo haurra zaintzen dutenek haurrari bere garapenerako beharrezkoak diren baldintzak eman behar dizkiete, beti ere bere ahalbide eta diru-baliabideen arabera.
3. Estatu kideek, estatuko baldintzen eta dituzten baliabideen arabera, guraso edo haurren erantzukizuna dutenei laguntza emango diete eskubide hau bermatu dadin, eta beharrezkoa bada laguntza materiala eta laguntza-programak bideratuko dituzte, batez ere elikadura, jantzi eta etxebizitzaren arloan.

Nekez zehaztu daiteke zenbat haur eta nerabe bizi diren prekaritasun ekonomiko edo pobrezia egoeretan, eta nekez zehaztu daiteke, halaber, zenbat haur eta nerabe dauden oinarriko beharrak asetzeko zailtasunak dituztela dioten familien espedienteetan. Ez dugu datu hori espediente guztietan jakiterik izan, baina egiaztatu dezakegu horietatik 176tan beraien kargura seme-alaba adingabeak dituzten bizikidetza-unitateak direla. Kopuru horri etxebizitza arloko 39 espediente gehitu behar zaizkio; espediente horietan berariaz adierazten da haurrak daudela tartean, eta beraien bizitokiek gabezia handiak dituztela (hori beren bizimoduaren baldintza materialen funtsezko zatia da).

¹ II.2 kapituluaren atal bakoitzaren goiburuan aipatutako artikulua Haurren eskubideei buruzko Hitzarmenekoak dira (Nazio Batuek, 1989).

2.1.1. Arauzko testuingurua eta testuinguru soziala

Aurten, [2018ko Behar Sozialei buruzko Inkesta. PGDI/Pobrezia modulua](#) argitaratu da. Horren bitartez, estatistika-serie horrek jarraipena egiten dien Euskal Autonomia Erkidegoko pobrezia- eta desparekotasun-egoerei buruzko informazio eguneratua eman da.

Haurren pobreziari dagokionez, datu nagusia da atzera egin duela. **14 urtetik beherakoak bizi diren familietan**, pobrezia errealearen tasa jaitsi egin da 2014ko eta 2016ko maietatik (% 10,1-% 10,2), eta % 9,5koa izan da 2018an; hala ere, tasa hori handiagoa da 2008koa (% 7,6) eta 2012koa (% 8,5) baino. 2018ko tasa (% 9,5), nolana ere, urte horretan adingaberik gabeko familietan izandakoa (% 4,4) halako bi baino handiagoa da.

Aldeko joera hori ikusten da, halaber, 14 urtetik beherako biztanleen egoera bakarrik aintzat hartuz gero. Haur-pobreziaren inpaktua hazi egin da 2008tik (% 7,3); 2012an, % 9,5koa izan da, eta 2014an, % 11,2koa. 2016an, berriz, % 10,6ra murriztu da, eta 2018an ere jaisten jarraitu du (% 10,3), neurri txikiagoan bada ere. 14 urtetik beherako biztanleek pobrezia errealeko egoeretan duten pisua % 25,7ra igo zen 2014an. Horren ondoren, murriztu egin da 2016an (% 23,1) eta 2018an (% 22,4; 2008tik izandako ehunekorik txikiena).

Hobekuntza handia da, baina oraindik ere mugatua. 14 urtetik gorako biztanleen pobrezia errealearen tasa, 2018an, 2008koa baino 1,7 puntu handiagoa izan da (% 5,4 eta % 3,7, hurrenez hurren). Aldiz, 14 urtetik beherako biztanleen kasuan, hiru puntuko aldea egon da (2018an % 10,3koa izan da, eta 2008an % 7,3koa izan zen). Horrez gain, 2018an, 14 urtetik beherako biztanleen pobrezia errealearen tasa adin horretatik gorako biztanleena hala bi baino gehiago da oraindik ere (% 10,3 eta % 5,4, hurrenez hurren).

Familia-taldea zein motatakoa den kontuan izanda, guraso bakarreko familien pobreziaren gorakadari lotzen zaio, nagusiki, 2016tik 2018ra egoerak okerrera egin izana. Talde horretan, pobrezia errealearen inpaktuak gora egin zuen 2014tik 2016ra (% 12,7tik % 13,4ra). Ondoren, 2016tik 2018ra bitarteko aldian, goranzko joera areagotu zen, eta 2018an % 15eko inpaktua izan zuen. Horren gainetik 2012ko kopurua (% 18,2) baino ez dago.

Seme-alabak dituzten bikoteen pobrezia errealearen adierazlean hautemandako igoera ez da hain deigarria, baina, hala ere, esanguratsua da. Talde horretan, pobrezia errealearen inpaktua etengabe handitu zen 2008tik (% 3,3) 2012ra (% 3,7) eta 2014ra (% 5,5), baina 2016an % 4,5era jatsi zen. Tasa % 5era igo da 2018an; hala ere, EAEko batez bestekotik eta 2014ko mailatik behera jarraitzen du.

Datu horiei erreparatuta, ondoriozta dezakegu **etxean haurrak izateari lotutako pobreziaren diferentziala egon badagoela oraindik ere**, eta bai hori eta bai **desparekotasun-maila handia** egotea etengabeko mehatxuak direla

aukera-berdintasuna lortzeko eta pobreziaren belaunaldien arteko transmisioaren ziklo gaiztoa gainditzeko.

Save the Childrenek, 2019ko otsailean argitaratutako txostenean, [Hazi nahi dugun etorkizuna](#). Haurren ongizaterako funtsezko politika publikoak izenekoan, aztertu du pobrezia pairatzen duten haurrek haren ondorioz aukera asko galtzen dituztela, eta azpimarratu du fenomeno horrek dimentsio ugari dituela. Hortik abiatuta, ildo politiko on delakoak proposatu dira txostenean, eta ildook funtsezko lau ardatzetan banatu dira: 1) ardurapeko seme-alaba bakoitzeko prestazioak handitzea, adingabe zaurgarriak dituzten familiak hobeto babesteko; 2) mekanismoak bilatzea eskola goiz uzten dutenen tasak murrizteko, laguntza- eta indartze-klaseen bitartez, eta, horrez gain, irakasle-ikasle ratioa hobetzea; 3) ikusmen, nutrizio, hortz eta haurren osasun mentalaren arloko osasunaren irisgarritasunean dagoen desparekotasuna murriztea, eta pobrezia-egoeran dauden haurrek eremu horietara duten sarbidea eta ongizate-baldintzak hobetzea; 4) aitasun- eta amatasun-baimenak eta Otik 3ra bitarteko hezkuntza-inbertsioa erraztea. Finean, denboran jarraitutasuna izango duten politikak aplikatzea, haurrak bazter uzten ez dituen ongizate-estatu baten habe nagusi bihurtzeko.

Etxebizitza arloan, urtea joan eta urtea etorri, Arartekoak bere kezka agertu du Euskal Autonomia Erkidegoan [hipoteka betearazi dieten pertsonen eta etxetik botatakoen](#) kopurua dela eta. Horietako askok, gainera, ezin izan dute hileko alokairua ordaindu.

Azpitarratzekoak dira 2019an arlo horretan egindako aurrerapenak.

Martxoaren 5ean, etxebizitzaren eta alokairuaren arloko presako neurriei buruzko [7/2019 Errege Lege Dekretua, martxoaren 1ekoa](#), argitaratu zen Estatuko Aldizkari Ofizialean –horrek, besteak beste, Prozedura Zibilaren urtarillaren 7ko 1/2000 Legea aldatzen du–. Dekretu hori, aurrekoa (hau da, abenduaren 14ko 21/2018 Errege Lege Dekretuak) ez bezala, Diputatuen Kongresuaren Diputazio Iraunkorrek baliozkotu zuen 2019ko apirilaren 3an, hiri-errentamenduei buruzko erregulazioa aldatzeko beharraren inguruko adostasun politikoaren ondorioz eta ekainaren 4ko 4/2013 Legeak, etxebizitzak alokatzeko merkaturak malgutzeko eta sustatzeko neurriei buruzkoak, ezarritako aldaketak leheneratzeko.

Martxoaren 1eko 7/2019 Errege Lege Dekretua emateko arrazoiak, batetik, honako hauek dira: alokairu-prezioen igoera neurrigabea, errentak ordaintzeko zailtasunak (batez ere kolektibo zaurgarrien kasuan) eta etxegabetze-prozesuen ondorioz etxetik botatako pertsonen kopurua handitzea; eta bestetik, etxebizitza sozialik eza eta alokairuaren merkaturako eskaintza nahiko eta profesionalizaturik eza. Hori guztia dela eta, Prozedura Zibilaren [urtarillaren 7ko 1/2000 Legea](#), 441.5 ter artikulua gehitu da. Horretan, esanbidez xedatu da salatuari gizarte-zerbitzuetara jotzeko aukera jakinarazteko betebeharra, eta, hala badagokio, haiei datuak uztea baimentzeko aukera, kalteberatasun egoera den azter dezaten. Laburbilduz, artikulua horrek espresuki xedatzen du etxegabetzea geldiarazteko ahalmena, gizarte-zerbitzuek egokitzen dituzten neurriak –beste bizitoki bat aurkitzeko– abian

jarri arte. Etenaldia gehienez hilabetekoa, edo, eskatzailea pertsona juridikoa bada, bi hilabetekoa izango da, organo judizialak gizarte-zerbitzuen jakinarazpena jasotzen denetik zenbatzen hasita.

Hain zuzen ere, ohiko etxebizitza utzarazteko prozeduretan –batez ere, familia zaurgarriekin zerikusia dutenetan– erabaki judizialen eta gizarte-zerbitzuen jardunaren arteko koordinaziorik ezaren ondoriozko arazoak saihesteko, [apirilaren 4ko 33/2019 Ebazpena](#) onartu zen. Horren bidez, Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiaren, Euskal Autonomia Erke-degoko Administrazio Orokorraren eta Euskadiko Udalen Elkartearen (EUEL) arteko lankidetzak-hitzarmena gehitu zen, etxebizitza familiarretik botatzea dela-eta kalteberatasun egoerak hauteman eta izaera sozialeko neurriak hartu ahal izateko.

Horren ondorioz, jardun-protokolo bat ezarri da, dagokion ebazpen judizialak etxebizitzatik botatzea agintzen duen prozedura guztietan aplikatzeko, etxebizitzan bizi diren pertsonak kalteberatasun bereziko egoeran badaude. Horretarako, ezinbestekoa da gizarte-zerbitzuek parte hartzea; izan ere, bizikidetzak-unitatearen egoera baloratu beharko dute, eta, tartean dauden gainerako erakundeekin koordinatuta, ordezkari biziak bat bermatuko diote bizikidetzak-unitateari.

Azaldutako guztia gorabehera, Arartekoa kezkatuta dago, babes publikoko etxebizitzarik eta zuzkidura-bizitokirik ezak, batzuetan, kalteberatasun bereziko egoeran dauden bizikidetzak-unitateei ordezkari biziak bat bermatzea oztopatzen duela ikusita.

2.1.2. Arartekoaren jardunbidea herritarren eskarien aurrean

2.1.2. a) Diru-sarrerak bermatzeko sistemarekin zerikusia duten kexak

Onartu behar da Diru Sarrerak Bermatzeko Euskal Sistemak eragin positibo handia duela EAEn pobrezia maila eta egoera ekonomiko txarren kopurua murrizteko. Horrexegatik, agian, txosten honetan ezin ditugu aipatu gabe utzi Arartekoaren esku-hartzea eskatzen duten familiek planteatzen dituzten arazo batzuk, behar oinarritzkoenak estali ahal izateko. Gogora dezagun berriz ere diru-sarrerak bermatzeko sistemak dituen prestazio ekonomikoaren hartzaila-ehunekoen altuaren barruan sartzen direla ardurapean seme-alabak dituzten familiak. Datu horrek erlazioa du Arartekoari zuzentzen zaion kexa-ehunekoen handiarekin, adigabeak ardurapean dituzten pertsonenak baitira asko eta asko. Nahiz eta DSBE, EPO eta GLL prestazioei buruzko kexak gutxitu egin diren aurreko urtearen aldean –ekonomia hazi, langabezia-tasa gutxitu eta DSBEak jasotzen dituzten pertsonen kopurua gutxitu den testuinguruan–, bere horretan mantentzen da bizikidetzak-unitatean haurrak daudela (askotan, bat baino gehiago) berariaz aipatzen duten kexen ehunekoa (%37,6). Iaz adierazi genuen bezala, horrek ez du esan nahi

gainerako %62,4an haurrik ez dagoenik, baizik eta ez dutela datu hori eman egoera azaltzean. Aipatuta eta, beraz, zenbatuta edo zenbatetsita, biribiltasunez baieztatu daiteke oinarritzko beharrak estaltzeko zailtasunak dituzten egoietan eta, horien artean, diru-sarrerak bermatzeko errenta, etxebizitzarako prestazio osagarria edo gizarte-larrialdiko laguntza ezetsi, eten edo azkendu zaielako egoera kalteberenetan dauden familietan adingabe asko dagoela. Izan ere, erakunde honek halako erreklamazio ugari aztertzen du. Datu horrek gorago aipaturako azterlanetako informazioa berretsiko luke. Azterlan horiek pobrezia-errentazkoak bere horretan irauteari buruzkoak dira.

Gizarteratzeari buruzko txosten orokorraren II.4 atalean zehatz-mehatz irakur daitekeenez, hauteman da Lanbidek hainbat hobekuntza egin dituela 2019an, besteak beste, barne-antolamenduari eta koordinazioari, aplikazio informatikoei, harremanei eta herritarrentzako informazioari buruzkoak; horiei esker, zerbitzu hobea ematen da. Hala ere, oraindik ere badago zer hobetu, alderdi jakin batzuei dagokienez. Prozedurazko kontuei dagokienez, uste dugu beharrezkoa dela oraindik ere herritarrei **informazio hobea** –egokia eta ulergarria– ematea nork bere gain hartzen dituen betebeharrak buruz. Izan ere, egiaztatu dugu beharrezkoa ez den dokumentazioa aurkezteko eskatzen dela oraindik ere, eta alegazioei eta aukerako berraztertze errekurtsoei erantzuteko epeetan atzerapen nabarmena dagoela. Oso positibotzat jotzen da kexak izapidetzean prestazioak eteteari eta iraungitzei lotutako hainbat arazo konpondu izana.

Diru-sarrerak bermatzeko errenta / etxebizitzarako prestazio osagarriaren titularrak izateko eskatzen diren baldintzen inguruan egindako **interpretazioan** oinarrituta prestazioak ukatu, eten edo iraungi izanarekin zerikusia dute kexa ugariak. Arartekoak Lanbideri adierazi dio bere iritziz gehiegizko interpretazioa egiten ari dela baldintza batzuen inguruan, hala nola “eskubide ekonomiko bat baliatzeko” edo “nahikoa baliabide ekonomiko egiaztatze” baldintzen inguruan.

Erakunde honek horri buruz emandako ebazpenen artean ez dira gutxi haurrei eragiten dietenak. Lanbidek diru-sarrerak bermatzeko errenta / etxebizitzarako prestazio osagarria jasotzeko eskubidea ukatu zion adingabe bat bere ardurapean zuen guraso bakarreko bizikidetzak-unitate bati, ez omen zuelako baliatu semearen mantenu-pentsiorako eskubidea. Aitzitik, jasota dago 10 urtez baino gehiagoz salatu zuela semearen beste gurasoak ez zuela pentsioa ordaintzen (25.836 euro baino gehiago zor dizkio); prozesuan auzi-iheslaritzat jo dute aita, eta urteak dira non dagoen ez dakitela. Arartekoaren iritziz, kexagileak bete zuen eskubide ekonomikoa baliatzeko betebeharra. [Arartekoaren ebazpena, 2019ko uztailaren 30ekoa; ez da onartu.](#)

Gai horren gainean, Indarkeria matxistaren biktimak diren emakumeek aurkeztutako kexak ikusita, Arartekoak gomen dio bat prestatu du, non aztertu baitu Lanbidek zer interpretazio egiten duen betebeharrak hori ez betetzeaz. Azterketa horren ondorioz, genero-indarkeriako egoeretan ordaintzen ez den mantenu-pentsioa betearazteko demandari lotutako arriskuaren eta efikaziaren arteko oreka aztertzea proposatu

da; ildo berean, mantenu-pentsioa ez ordaintzea auzitegietan behin eta berriz salatzeak eskakizuna aztertzeak eskatu da. Gainera, proposatu da abian jar daitezkeen gizarte-zerbitzuekin koordinatzeko beharrezkoak diren neurriak, arretaren jarraitutasun-printzipioa betetz, genero-ikuspegia txertatuz eta, hala badagokio, ekintza positiboak ezarritik, zerbitzu publiko batek adostutako ekintzak ez daitezkeen eragingabeak izan beste batekin koordinatzeko zailtasunak direla eta. Azkenik, Arartekoak araudia aldatzea iradokitzen du, baliabide nahikorik ez duten eta diru-sarrerak bermatzeko errentaren titular izateko baldintzak betetzen dituzten indarkeria matxistaren biktimak modu eraginkorrean babesteko. [Arartekoaren ebazpena, 2020ko urtarilaren 10ekoa](#).

Hainbat kexa jaso dira, halaber, interesdunak “**enplegu bati uko egin diola**” jo dela-eta; izan ere, ez da behar bezain bermatzailea den prozedurarik ezarri eta ez dira uko egiteko arrazoi justifikatutzat hartu seme-alabak zaintzearen ondoriozko egoera batzuk. Horixe da, hain zuzen ere, genero-indarkeriaren biktima zen eta hiru adingabe ardurapean zituen emakume baten kasua. Izan ere, Lanbidek ukatu egin zizkion diru-sarrerak bermatzeko errenta / etxebizitzarako prestazio osagarria, lanaldi partzialeko bi lanetako bat utzi zuelako (horietako bat lan-kontratu mugagabekoa izanik); horren ordez, lanaldi osoko lana hartu zuen kexagileak, familia eta lana hobeto uztartzeko, eta lan-sustapena eta segurtasuna hobetzeko. Arartekoaren iritziz, justifikatua zegoen lanaldi partzialeko lanetako bat utzi izana. [Arartekoaren Ebazpena, 2019ko abuztuaren 7koa](#); **ez da onartu**.

Horrez gain, Lanbidek ama batek eta bere ardurapeko alaba adingabeak osatutako guraso bakarreko bizikidetzak-unitate bati ere iraungi zizkion diru-sarrerak bermatzeko errenta / etxebizitzarako prestazio osagarria, lanaldi partzialeko, txandakako eta aldi baterako enplegu bati uko egiteagatik; gainera, berehala hasi behar zuen lanean, eskaintzaren berri izan eta hurrengo egunean bertan, abuztu betean. Arartekoaren ustez, enpleguari uko egiteko legezko kausa justifikatua zegoen, baina administrazioa ez dator bat irizpide horrekin. [Arartekoaren ebazpena, 2019ko maiatzaren 15ekoa](#); **ez da onartu**.

Beste zailtasun batzuk ere hauteman dira, **bizikidetzak-unitatekoak ez diren hirugarrenen ez-betetzeak** direla tarteko —hala nola etxebizitzaren jabeak errentamendu-kontratua inskribatzeko betebeharra ez betetzea, edo gurasoen eta seme-alaben arteko neurriak ezartzeko prozedura batean mantenu-pentsioa betearazteko eskaerarik ez aurkeztea ofizioko abokatuari egotz dakizkikeen arrazoiengatik—. Ez-betetze horiek ondorio kaltegarriak eragiten dituzte diru-sarrerak bermatzeko errenta / etxebizitzarako prestazio osagarria jasotzeko eskubideari dagokionez. Horixe gertatu zen [Arartekoaren azaroaren 8ko Ebazpena](#) ematea eragin zuen kasuan. Ebazpen horren bidez, Lanbidek diru-sarrerak bermatzeko errenta / etxebizitzarako prestazio osagarria iraungi zizkion titularri (eta bidegabe jasotako ia 19.000 euro itzultzeko eskatu zion), jo baitzuen herritar horrek ez zuela eskatu gurasoen eta seme-alaben arteko neurrien epaia betearazteko. Interesdunak doako laguntza juridikoaren onura lortu zuen, baina izendatutako abokatuak ez zuen behar adinako arretaz jokatu, eta handik bi urtera artean aurkeztu gabe zuen epaia

betearazteko demanda, argudiatuz demandatua Marokora joan zela eta ez zekitela non zegoen.

Oraindik ere jasotzen ari gara **bizikidetzak-unitatearen osaera egiaztatu ez** dela-eta prestazio ekonomikoak ukatu edo iraungi izanari buruzko kexak. Kasu honetan, Lanbidek diru-sarrerak bermatzeko errenta iraungi zion seme bat ardurapean zuen emakume bati, poliziaren txosten baten arabera ez zelako egiaztatu elkarrekin bizi zirenik. Defentsa-erakunde honek zalantzan jarri du txosten hori frogabide nahikoa ote den, haren formari eta edukari erreparatuta; gainera, kexagileari ez zitzaion txostena helarazi, eta, beraz, galarazi egin zaio bere burua defendatzeko eskubidea baliatzea. [Arartekoaren Ebazpena, 2019ko uztailearen 11koa](#); **ez da onartu**.

Bada azkenengo ebazpen bat, haur ugari ukitu dituela-eta nabarmentzekoa dena, eta Lanbidek, interesdunak (zenbateko txikiko) mailegu bat sinatzeak bere bizikidetzak-unitatearen egoera ekonomikoa larriagotu zuela iritzita prestazioak eten izanari buruzkoa da. Arartekoaren iritziz, ohiko etxebizitza bat erosteko mailegu bat izenpetzeak ez dakar inolako betebeharririk urratzea. Gainera, araudian berariaz ezartzen da ez dela **ezohiko diru-sarreratzat** jo behar. Espedientean gizarte-zerbitzuen txosten bat zegoen jasota, eta horren arabera, etxebizitza erostea onuragarria zen familiarentzat —bost adingabe zituen ardurapean—. Beraz, Arartekoak ohartarazten du garrantzitsua dela udaletako gizarte-zerbitzuekin koordinatzea. [Arartekoaren ebazpena, 2019ko abenduaren 13koa](#); erantzunaren zain dago.

2.1.2.b) *Etxebizitzari buruzko demandak*

Beste alde batetik, ezin zaio ekin pobrezia errealeko egoerari, pobrezia pairatzeko arriskuan edo ongizaterik gabeko egoeran dauden haur eta nerabeen errealtateari buruzko Arartekoaren jardunaren atal honi **etxebizitzaren** esparruan egindako esku-hartzeak aipatu gabe.

2019an ez da beritasun handirik izan herritarrek kexen edo kontsulten bidez jakinarazi dituzten gai garrantzitsuenen dagokienez. Babes publikoko etxebizitza eskuratzeari eta errentarien eta administrazio eta erakunde publiko errentatzaileen arteko eztabaidei buruzkoak dira erreklamazio gehienak.

Arartekoak 2019an aztertu dituen kexa gehienek gai hau dute oinarri: etxebizitza duin, egoki eta irisgarria eskuratzeak arazo larriak. Datu hori garrantzitsua da, baldin eta, arlo horretan emandako ebazpen guztietan gogorarazten denez, “*duela hamarkada batzuetatik, bai 1948ko abenduaren 10eko Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalak (25.1. artikulua), bai 1966ko abenduaren 16ko Eskubide Ekonomikoen, Sozialen edo Kulturalen Nazioarteko Itunak (11.1. artikulua), edo Europar Batasuneko Oinarriko Eskubideen Gutunak –Europako Parlamentuak, Kontseiluak eta Batzordeak 200ko abenduaren 7an onartua– (34.3. artikulua) azpimarratu izan dute etxebizitzak alderdi soziala duela, pertsonen eta beren familien bizi-baldintzak hobetzen dituelako*”.

Aurten, berriz ere, erakunde honek aipatu egin nahi du **Alokabide** sozietate publikoak emandako laguntza; izan ere, babes publikoko etxebizitzaren eta “Bizigune” Etxebizitza Hutsen Programan sartutako etxebizitzaren errentariak aurkeztutako desadostasun asko ondo konpontzen lagundu du. Esate baterako, Bizkaiko Etxebizitza Ordezkaritzak pertsona batek esleitu zioten Bizigune programako etxebizitzari uko egiteko arrazoitzat onartu zuen haren semea autista izatea, eta, hortaz, eutsi egin zion bizikidetza-unitate horren Etxebizitza Babestuen Eskatzaileen Erregistroko inskripzioari.

Hala ere, babes publikoko etxebizitza errentan hartzen duten baina, etxebizitzak familia-unitateko kideko **15 m²-ko ratioa** betetzen ez duenez, etxebizitza duin, egoki eta ekonomikoki eskuragarria izateko eskubide subjektiboa bete ez dela uste duten pertsonen kexek ere aipamen berezia merezi dute aurten. Premia hori du hizpide Arartekoaren azaroaren 8ko Ebazpenak; izan ere, horren bitartez, Eusko Jaurlaritzako Ingurumen, Lurralde Plangintza eta Etxebizitza Sailari iradoki zaio berriki dezala 39,50 m²-ko zuzkidura-bizitoki batean bizi den eta ardurapean hiru adingabe dituen sei kideko bizikidetza-unitate bati etxebizitza aldatzeko premia espezifikoa aitortzeko eskaera ukatu izana. Bada gizarte-zerbitzuen txosten bat etxe hori gainokupazio-egoeran dagoela ohartarazten duena.

Arartekoak aurreko urteetako txostenetan dagoeneko ohartarazi zuenez, gero eta handiagoa da etxebizitza babestuen parkeko etxebizitza aldatzeko eskatzen zuten errentarien eskaeren kopurua, eta “etxebizitza-ibilbideei” buruzko araudi berria ezarri beharko litzateke, Etxebizitzari buruzko ekainaren 18ko 3/2015 Legearen 39. artikuluan agindutakoaren babesean.

Aurten, Arartekoak egiaztatu du, gainera, kexagileetako batzuen etxebizitzek ez dutela betetzen lege ezarritako ratioa (bizikidetza-unitateko kide bakoitzeko eskatzen den metro kopurua); era berean, egiaztatu da gehiegizko okupazioa dagoela eta urratzen ari dela etxebizitza duin eta egokia izateko eskubidea.

Kontu zehatz horri dagokionez, Arartekoak beharrezkotzat jotzen du bai etxebizitza arloko lurralde-ordezkaritzek, bai Alokabide sozietate publikoak eta Bilboko Udaleko “Udal Etxebizitzak” toki-erakunde autonomoak, funtsean, banan-banan azter ditzaten gehiegizko okupazioaren zergatiak, eta beste etxebizitza bat esleitzen, ahalik eta lasterren. Hori guztia, etxebizitza duin eta egokia izateko eskubide subjektiboa betetzea bermatzeko, Etxebizitzari buruzko ekainaren 18ko 3/2015 Legearen xedapenak betez.

Laburbilduz, etxebizitza babestuen parkeko etxebizitza aldatzeko eskatzen zuten errentarien kopurua gero eta handiagoa dela ikusita, erakunde honek ohartarazi nahi du “etxebizitza-ibilbideei” buruzko erregulazio berria ezarri behar dela, Etxebizitzari buruzko ekainaren 18ko 3/2015 Legearen 39. artikuluan agindutakoaren babesean. Hala, ber, sumatzen denez, komenigarria izango litzateke administrazio publikoek, logela-premiari lotutako beste egoera batzuei erantzuna ematea alde batera utzita, behar diren baliabideak jartzea, etxebizitza babestuaren ibilbideak gau-

zatu daitezen eta gizarte alokairuko etxebizitzak pertsona eta familia errentarien beharrei egokitu daitezen lortzeko, bizitzako etapa guztietan.

Bigarren taldean, aurreko urteetan bezala, lehenbailehen babes publikoko etxebizitza bat alokairuan eskatzen duten familiak ditugu, baina **Eusko Jaurlaritzaren Ingurumen, Lurralde Plangintza eta Etxebizitza Sailak** ez die nahi bezala erantzuten haien eskaerari. Kexa-idazkietan, kexagileek agerian utzi dute “Etxebide” Etxebizitza Babestuen Eskatzaileen Erregistroan izena emanda urte asko eramanez, ez zaiela etxebizitzarik esleitu, eta, diru-sarrera txikiak dituztenez, ezin dituztela alokairu pribatuko prezioak ordaindu. Erakunde honek aztertu dituen kasu gehienetan, iritzi dio emandako erantzuna bat zetorrela babes publikoko etxebizitzak esleitzeko prozedurak erregulatzeko araudiarekin; kexa horiek, berriz ere, agerian uzten dute administrazio publikoek dituzten etxebizitza publikoen kopurua herritarren premia baino askoz txikiagoa dela.

Hirugarren arazoa da ez dagoela guraso bakarrek egotzen diren legeko definizioak, eta ez dagoela zehaztuta zer baldintza bete behar dituzten familia-unitatea osatzen duten pertsonen guraso bakarrek familiatzat hartzeko edo aitortzen horri eusteko; izan ere, horren ondorioz, hainbat gabezia sortzen dira eta sailek askotariko interpretazioak egiten dituzte. Ingurumen, Lurralde Plangintza eta Etxebizitza Sailak bere barne-irizpidea berrikusi du Arartekoak emandako ebazpen baten harira (2018ko urriaren 22ko Ebazpena), baina zehatzago azalduko dira jarduketaren xehetasunak txosten honen 2.4. atalean, familiei laguntzeko politikei buruzkoan.

2.2. Hezkuntzarako eskubidea

28. artikulua

1. Estatu kideek haurrak hezkuntzarako duen eskubidea onartzen dute (...).

29. artikulua

1. Estatu kideek haurraren hezkuntza honetarako bideratu behar delakoan daude:
  - a) Haurraren nortasuna, gaitasunak eta ahalmen fisiko eta mentala ahal den guztia garatzeko;
  - b) Giza-eskubideei eta oinarriko askatasunei eta Nazio Batuetako Agirian azaltzen diren printzipioei buruzko errespetua irakasteko haurrari;
  - c) Bere gurasoenganako, bere kultura-nortasunarenganako, bere hizkuntza eta baloreenganako, bizi den estatuko baloreenganako, jatorrizkoa duen estatuko baloreenganako eta bere zibilizazioa ez diren zibilizazioarenganako errespetua irakasteko haurrari;

- d) *Haurra, gizarte aske batean, elkar ulertzeko izpirituarekin, bakearekin, tolerantziarekin, sexuen berdintasunarekin, eta herri, talde etniko, nazional, erlijioso eta indigena jatorria duten guztiekin adiskidetasunez eta zentzuz bizitzen prestatzeko;*
- e) *Haurrari ingurugiro naturalarekiko errespetua irakasteko.*

2.2.1. Araudi- eta gizarte-testuingurua

2019an buruz azpimarratu behar da Eusko Jaurlaritzako [Hezkuntza Sailak Euskal Hezkuntza Sistemaren diagnostikoa](#) aurkeztu du. Horren bitartez balorazio tresna bat eskaini nahi izan zen, eragile guztiei laguntza eskaintzeko etorkizunean Hezkuntzaren Euskal Legea onesteko prozesuari buruzko hausnarketak egiteko eta prozesuan parte-hartzea sustatzeko.

Diagnostikoa jasota dagoenaren arabera, azken urteetan indartu egin da euskal eskola inklusiboa. Hala ere, aldi berean, bizikidetza positiboa eta ekitatea ezarri behar dira hezkuntza politiken eta programen oinarri gisa, kontuan hartu behar baita eskola eremuan gehitzen doan aniztasuna.

Edonola ere, ezin da ukatu egindako azterketaren bidez kalitatea eta bikaintasuna hobetzeko eta modernizatzeko lan egiten jarraitu behar dela, hala, euskal hezkuntza sistemak bere potentzial eraldatzailerik guztia garatzeko eta gaur egungo erronkei aurre egiteko.

Hezkuntza Administrazioak, halaber, [Eskola inklusiboa garatzeko Esparru Plana \(2019-2022\)](#) aurkeztu du. Plan horrek abiapuntutzat hartzen du aniztasuna “etengabe aldatzen ari den gizarte bati datzekion aberastasun sozial eta pertsonalerako faktorea dela, eta aldaketa horrek berekin dakartzan erronkei aurre egiten laguntzen duela”, eta haren helburua da koherentzia eta estaldura ematea ikasle guztien behar espezifikoak asetzeko eta haien garapen integrala eta eskola-arrakasta errazteko plan, programa edo proiektu guztiei.

Planean formulatutako beste 3 ardatz estrategikoek duten garrantzia gutxietsi gabe, hemen nabarmentzen dugu **bizikidetza gizarte kohesionatu baterako askotariko eskola bat egituratzeko ardaztat** jotzen duena. Ardatz horrek, aldi berean, garrantzi handiko 4 helburu hartzen ditu barne, eta erakunde honek arreta berezia eman izan die horiei:

1. **Bizikidetza positiboko** esparru segurua sustatzea. Esparru horrek, ezagutzaren eta balioekiko konpromiso partekatuen bidez, ikasle guztien ikaskuntza eta garapen pertsonal eta sozialerako bide emango du.
2. Ikasle guztien irispidea, iraunkortasuna, egiaztapena eta bilakaera bermatzea, gure hezkuntza-sistemari **atxiki berri zaizkion ikasleak** eta jatorri atzerriarreko familietako ikasleak barne, bizikidetza garapen pertsonalaren eta sozialaren ingurunea, klima eta oinarria izango den eremu batean.

3. **Hezkidetza-eskola** ereduaren garapenean sakontzea eta genero-ikuspegia ikastetxeetako kulturen, politikan eta praktikan txertatzea, genero-aniztasunari eta sexu-aniztasunari planteamendu integral batetik erantzunez, betiere garapen afektibo-sexuala erraztu eta sexu-indarkeria prebenitzen laguntzeko helburuarekin.

4. **Ikasle guztien ikaskuntza eta partaidetza sustatzea**, baita adimen-gaitasun altuak dituzten kasuan ere, haiek ere ahalik eta garapen pertsonal, akademiko eta sozialik handiena eta erkatuena izan dezaten, testuinguru inklusibo batean.

Azkenik, aniztasun horri emandako erantzunetako bat bezala, Hezkuntza Sailak [Adimen-gaitasun handiko ikasleei hezkuntza-arreta emateko plana \(2019-2022\)](#) aurkeztu du ekainean, eta, han aurreikusitakoaren arabera, 2019-2020 ikasturtean esperientzia pilotu bati ekingo zaio. Planaren helburua da hobekuntzak lortzea, hezkuntza-komunitatearen jarduerak hautemateari eta sistematizatzeari dagokionez, ahaztu gabe kasu bakoitza bakarra eta partikularra dela.

Atal honetan, Save the Childrenek egindako [Dena hasten den lekuan. 0 eta 3 urte bitarteko haur hezkuntza, aukerak berdintzeko](#) izeneko txostena aipatu behar dugu, azterlan garrantzitsua delako, eta bat datorrelako erakunde honekin eskola ekitatiboa lortzeko kezkan eta irrikan. Txosten horrek Euskadiko errealitateari buruzko eranskin berezia du. Ikerketak agerian uzten du beharrezkoa dela hasierako hezkuntza-ziklo horretarako sarbide zuzena zabaltzea eta ziklo horretan inbertitzea. Egileen hitzetan, eskubide-kontua da, eta horixe bera gogorarazten du Europako Batzordearen [Haurrengan inbertitzea: desabantailen zikloa haustea](#) izeneko gomendioak; agiri horretan proposatzen da, haurren pobrezia eta bazterkeria aurre egiteko, estrategia integratuak garatu daitezela, segurtasun materiala bermatzeaz harago joanda aukera-berdintasuna sustatzen dutenak haur guztiek beren potentzial osoa aprobetxatu ahal izateko. Horretarako, funtsezkotzat jotzen du lehen haurtzaroko hezkuntzak eta zainketek garapenari begira duten potentziala kontuan hartzea, eta inbertsio sozial gisa erabiltzea, esku-hartze goiztiar baten bidez haur beharretan pairatzen dituzten desparekotasunei eta erronkei aurre egite aldera. Horretarako, honako hau eskatzen du, besteak beste: “Lehen haurtzaroko hezkuntza eta zaintza kalitate handikoak eta inklusiboak izan daitezela; eskuragarriak direla berma dadila eta haien prestazioa familien beharretara egokitu dadila”.

Azterlanaren azterketa-puntu honetan ikus daiteke, hain zuzen ere, Espainian oraindik ere badirela 0 eta 3 urte bitarteko haurren hezkuntzarako sarbidea oztopatzen edo eragozten duten hainbat oztopo. Kostu handiak, burokrazia, politika- eta antolaketa-kontuak eta ideologia- eta kultura-sinesmenak dira haurren erdia baino gehiago lehen hezkuntzan sartzea zailtzen duten arazoak. Horregatik, arazo horiei heltzeko eta egoera ahulenean daudenak kanpoan ez geratzeko neurriak proposatzen dira txostenean, ekitatean aurrera egite aldera.

2.2.2. Kexatzeko arrazoiak

Berriaz aipatu behar da 2019an gizarte ekimeneko irakas-kuntza itunduak sustatutako grebak sortutako arazo larria. Arartekoak hainbat familiek egindako kexa asko jaso zituen, beraien seme-alabek etengabeko greba deialdiak zirela-eta jasan zitzaizkion ondorioak zirela-eta kezkatuta zeudelako.

Arartekoak bazekien arazoaren oinarria irakasleek beraien laneko baldintzak defendatzeko zuten greba egiteko eskubidea egikaritzeko legeko jarduna zela, eta Arartekoaren iritziz, eskubide hori egikaritzearen ondorioz ezin zen albo batera utzi itundutako eskolen sareko ikasleek hezkuntza jasotzeko duten eskubidea. Hala, Arartekoa, bere jarduteko aukerak egikaritzuz, harremanetan jarri zen [Eusko Jaurlaritzako Lan eta Justizia Sailarekin](#) eta [Lan Harremanetarako Batzordearekin](#), arazoa konpontzeko bitartekari lana gauzatu ahal izateko aukera aztertzeko hain zuzen ere.

Lankidetzaren horretan nabarmendu zen arazoak zituzten alderdiei eskatu behar zutela indarrean dagoen araubide esparruan eskaintzen diren bitartekaritza zerbitzuek esku hartzea. Horretako, Arartekoak [deialdi publiko bikoitza](#) egiteko bere jarduna mugatu zuen. Lehenengoa, gutxieneko zerbitzu egokiak ezartzeko lan egitea zen, eta bigarrena alderdiei eskatzeko, bakoitzaren autonomia guztiz errespetatuz, baloratzeko bitartekaritza mekanismo horiek erabiltzeko aukera. Eta halaxe izan zen, 2019-2020 ikasturte hasieran Lan Harremanetarako Batzordearen bitartekaritzari eta Hezkuntza Sailaren inplikazioari esker 2018-2019 ikasturtetik konpondu gabe zegoen egoera konpondu baitzen.

Kexetan planteatutako bestelako gaiak azpimarragarriak dira 2019. urtean izan duten garrantziagatik eta, ondorioz, epigrafe berezietan landuko dira: ikasleak onartzea, hezkuntza-behar bereziak dituzten ikasleen arreta, lanbide-heziketa, eskola-garraioa eta eskola-jangela. Gainerako alderdiei dagokienez, jasotako kexen kasuistika aurreko ekitaldietan erregistratutako kasuistika bera da. Hortaz, ez du balioztapen eta hausnarketa berezirik izan. Eskola-bizikidetzarekin zerikusia duten kexek dirautela azpimarratu behar harko litzateke. Kopurua txikia izan arren, betiere sufrimendu-maila garrantzitsua iradoki dute.

2.2.2.a) *Ikasleak onartzea*

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak aurkeztutako diagnostikoan (2.2.1. atalean aipatu dugu) egiaztatu zen EAEko hezkuntza sistemak zenbait bikaintasun adierazle dituela, besteak beste eskolaratze tasa altua adin txikietan eta derri-gorrezko hezkuntza adinaz geroko eskolaratzeetan. Erakunde honen esperientzia dela-eta baieztatu dezakegu ehuneko handi batean, ikastetxeetan ikasleak onartzeko ohiko prozeduren bidez prozesuak gauzatzean, lehenetsi egiten direla familiek nahiago dituzten ikastetxeak.

Hala, horri buruz jasotako kexak jada ez dira asko, eta jaitsi egin dira urte askoan arazoak sortu dituzten ohiko alderdiei buruzkoak ere, besteak beste eroldako datuak gehiegikeriaz erabiltzei buruzkoak. Izan ere, kexa bakarra jaso genuen,

eta horren bidez Onartze Bermeen Batzordearen jarduketaren baten aurka agertzen ziren, hain zuzen ere etxebizitzaren hurbiltasuna zela-eta emandako puntuazioa berrikusteari buruzkoa, baina kexa horrek ez zuen zalantzan jartzen egiaztatze prozesua, eta gaur egun, herritarrek prozesu hori normaltasunez onartzen dute.

Hala ere, 2018ko txostenean adierazi genuen bezala, **gaur egun jasotzen ditugun kexak epe kanpo umeak eskolatzearekin lotuta daude**, bereziki berandu eskolatzen diren ikasleei dagokienez.

Ikasleak onartzeko araubide berrian (1/2018 [Dekretuan](#), [urtarrilaren 9koan](#)) honako hau ohartarazi da: ikasle horiek eskolatzean, familiek adierazitako lehentasunaz eta erabilgarritasunaz gain, kontuan hartu behar dira eskola-plan-gintzari eta orekari lotutako beste faktore batzuk, aniztasuna ikastetxeen artean banatzeko unean.

2019an azken faktore hori (aniztasuna banatzean oreka egoitea) erabili izan da baita ere ikasle horiek ikastetxe itunduetan matrikulatzeko, eta familia asko horren aurka daude, izan ere, ikastetxe itundu asko erlijiosoak dira edo familiek gastu asko ordaindu behar izaten dituzte horrelako ikastetxeetan. Horregatik, familia askok umeen ikastetxea aldatzen dute aukera dutenean. Hori ikusirik, erakunde honek azpimarratu du Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak ebaluatu egin behar duela banaketa politika horren eraginkortasuna.

Eskola inklusiboa garatzeko esparru planak (2019-2022) –lehen ere aipatutakoa– 1.2. helburu espezifikoak lortuko dela adierazten du, hau da, ikasle guztiak eskolatzea, mantentzea, garatzea eta egiaztatzea bermatzea, eta ikasle horien guztien artean daude baita ere [Ikasle Etorikentzako Hezkuntza Arretarako II. Plana](#), 2016-2020ko [eskola-eredu inklusibo eta kulturartearen esparruan](#) izeneko planean aurretiaz xedatutako ekintza zehatzetan sartutakoak.

Plan horretako ekintza lerroetako bat da prozedura bat ezartzea epe kanpo iritsitako ikasleen jarraipena egiteko, eta horrekin batera adierazle batetik lotura ezartzen da, hain zuzen ere ikasleen % 80 baino gehiago esleitutako ikastetxeetan mantendu direla hurrengo hiru ikasturteetan zehar (2016-2020). Baina egia da une honetan oraindik ez dagoela balorazio zehatzik eskolaratze irizpide honek ikasleak modu orekatuagoan banatzea lortzearekin izan ditzakeen ondorioei buruz.

Epe kanpo egindako ikasleen eskolaratzeari lotuta, arazoak sortzen dituen beste alderdietako bat da hizkuntza ereduaren aukeraketa. 2018ko txostenean Arartekoak adierazi zuen zalantzak zituela, ez zekiela lurraldeetako eskolaratze batzordeek irizpide berdinak aplikatzen zituzten edo ez. Xedatutako [antolamendu eta funtzionamendu arauetan](#) adierazita dago ikasleak lehentasunez D edo B ereduaren ikastetxeetan eskolatuko direla; baina batzordeak egokitzen jotzen dituen kasuetan, beste faktore batzuk kontuan hartu daitezke, besteak beste adina eta ikaslea bizi den inguruko ikastetxeetako hizkuntza ereduak. Normalean arazoak sortzen dira familiek beren seme-alabak A ereduaren eskolatu

nahi dituztenean, eta kasu horietan egiaztatu da ustez lurralde batzordeek ez dituztela irizpide berdinak aplikatzen.

Horrekin lotuta, Arartekoak uste du bereziki jorratu behar direla **A eredu**an seme-alabak eskolatu nahi dituzten familien kasuak.

Batzuetan, A eredu

Horrelako kexak aztertzean, hezkuntza arduradunek ez dute zalantzan jartzen familiek gure antolamendu juridikoan onartutako hizkuntza eredu

Egia da, hizkuntzen tratamenduari dagokionez, gure ikasketeen erre

Horregatik, eta urteko beste txosten batzuetan jaso dugun moduan, erakunde honek babestu egin ditu zenbait familiek eskolatze

Hain zuzen ere, Arartekoak aurtan emandako gomendio batek ikasleen eskolatzearen desorekari buruzko kontu bat izan du hizpide, eta Txosten Orokorren II.2. kapitulu

eman dira haren inguruko xehetasunak. 2019ko apirilean, Arartekoak **Ordiziako Urdaneta HLHIko** gurasoen elkarteko eta **EHIGEko** ordezkari

Aurrerago, ordezkari horiek arrazoi gehiago eman zituzten, eta Urdaneta HLHIko ordezkari

Alderdi eztabaidagarri guztiak xehetasunez aztertu ondoren, Arartekoak hainbat esku-hartze ildo proposatu zituen, eta, azkenik, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailari gomendatu zion funts publikoekin finantzatutako Ordiziako Haur eta Lehen Hezkuntzako ikastetxeen kasuan 2019-2020 ikasturterako hartutako plangintza-erabakien eragina ebaluatu zezala, eta, beharrezkoa izanez gero, neurri zuzentzaileak har zitzala eskolatutako ikasleak ikastetxe horietan modu orekatuagoan banatzeko. Txosten hau idatzi den egunean, gomendioari buruzko erantzuna jasotzeko zain dago Ararteko

2.2.2.b) Hezkuntza-premia bereziak dituzten ikasleen arreta

Eskola inklusiboa garatzeko esparru-planaren sarreran jasotzen denez, “eskola inklusiboa”ren kontzeptuak paradigma-aldaketa dakar: *hezkuntza-premia berezien* kontzeptua g

Orain arte hezkuntza-laguntzako premia berezi deritzenei emango zaien erantzun hori gauzatu bitartean, atal honetan, orain arte *hezkuntza-premia bereziak dituzten ikasleen arreta* izendatu izan dugunari buruzko jarduketa jasoko dugu.

Desgaitasun intelektuala duen adin nagusiko mutil baten familiak jarri zuen hizpide dugun kexa. Nolanahi ere, Hezkuntza Sailak hari emandako erantzuna interesatzen zaigu. Sail horrek jakinarazi du zer aldaketa egin diren 2019-2020 ikasturterako, hezkuntza-premia bereziak dituzten ikasleei Oinarrizko Lanbide Heziketan sartzeko aukera eman eta ikastea errazteko asmoz.

Ilido horretan, ikasturte honetan gehitutako lehenengo beritasuna % 33 edo gehiagoko desgaitasuna duten pertsonentzat gordetako plazen kopurua areagotzea izan da (% 5 izatetik % 10 izatera). Bigarren beritasuna hau da: pertsona horiei matrikulatzeko aukera ematea, 17 urte bete badiutze ere; izan ere, 2018-2019 ikasturtera arte ezinezkoa zen. Eta hirugarrena Oinarrizko Lanbide Heziketako zikloen curriculum hiru urteko ibilbidera egokitzeko proiektu pilotua abian jartzeko asmoa da.

Proiektua Hernaniko Lanbide Heziketako Ikastetxe Batera-tuan –Gizarte Berrikuntzan– burutuko litzateke. Arartekoari bidalitako txostenaren arabera:

“Oinarrizko Lanbide Heziketako ziklo bi dira Metalezko elementuen fabrikazioa (aukera: mekanizatu) eta elektrizitatea eta elektronika. Hiru urteko iraupena izango du, eta gaur egun ezarrita dauden biak.

Prestakuntza-ibilbide berri hau premia espezifikatuak dituzten kolektiboetako pertsonentzat edo 17 urtetik gorako pertsonentzat dago pentsatua, baldin eta lanbide-heziketako titulurik edo bigarren mailako ikasketa osoak amaitu izana egiaztatzen duen beste titulurik ez badute.

Lanbide-moduluak hiru ikasturteren banatu dira, dagokien ordutegia eslelituta.

Curriculum-egokitzen hori osatu beharko da hurrengo ikasturteetan, langile kualifikatuekin, hezkuntza-premia espezifikoa dituzten ikasleen taldeetako irakasleekin lankidetzan aritzeko.”

Hezkuntza-administrazioak adierazi duenez, gero eta heterogeneoagoa den eta behar desberdinak dituzten kolektiboek osatuta dagoen gizartearen egiazko beharrei erantzun behar dien prestakuntzaren ezartze-prozesua bultzatzea da ikasturte honi begira egindako aldaketan helburua.

2.2.2.c) Lanbide heziketa

Aurreko atalean deskribatutako aldaketak agerian uzten du zer erantzun eman dion hezkuntza-sistema arautuak aurreko urteetako txostenetan jasotako arazo bati, hain zuzen ere pertsona eta kolektibo jakin batzuk Oinarrizko Lanbide Heziketan sartzeko zailtasunei. Egia esan, Arartekoak orain arte eskatu izan duen erantzuna da hori, eta bat egiten du enplegurako prestakuntza-sistemak (Lanbide) 2018ko urriaren 31ko Ebazpenaren bidez emandako erantzunarekin —ebazpen horrek, gogoratuko duzunez, 2018-2020

biurtekoan garatu beharreko gizarte- eta lan-arloko aktibazio-programetarako diru-laguntzak deitu eta arautu zituen—. Garapen-aldi betean egonda, erakunde honen asmoa da lortutako emaitzen jarraipena egitea, dauden premietarako egokiak diren eta horiek zein neurritan esaltzen dituzten baloratzeko.

2.2.2.d) Eskola-jantokiak

Eskoletako jantokiei dagokienez, Arartekoa kexa espedienteaz izapidetzen ari da, eta izapidetze hori babestu egiten du [Euskadiko Diabetes Elkartearen Federazioak](#), izan ere I. mailako diabetesa duten ikasleak diskriminatu egiten dira, bereziki zerbitzu hori erabiltzeari dagokienez.

Erakunde honek ezarritako prozeduraren jarraipena egingo du, hezkuntza arduradunen arabera modu koordinatuan ezarri dutena Eusko Jaurlaritzako [Osasun Sailarekin](#) batera detektatutako kasuei erantzuna emateko, are gehiago beraien arabera, kexa sustatu dutenek lurraldeen arteko tratamendu ezberdina gauzatzen dutelako ikasleek behar dituzten arretak ematerako orduan.

Era berean, Arartekoak premiaz jarduketa bat martxan jarri du menu edo dieta espezializatuak bermatze aldera (gai hori baita ere [Eusko Legebiltzarraren 51/2019 Legez Besteko Proposamenean](#) jaso zen), jantokiko zerbitzua kudeatzeko hurrengo lizitazioa kontuan hartuz.

2.2.2.e) Eskola-garraioa

Eskola garraioari dagokionez, 2019an aipatu behar da **onetsi egin zela azaroaren 26ko 186/2019 Dekretua**, unibertsitatez kanpoko ikastetxeetako ikasleen garraioari buruzkoa, eta lehenengo aldiz, dekretu horren aplikazio eremuaren barne daude Haur Hezkuntzako hirugarren mailako ikasleak (2 urte dituztenak) eta oinarrizko prestakuntza profesionaleko ikasleak. Horren bitartez, herritarrek askotan egindako eskaerari erantzuna eman zitzaion.

2.3. Abandonu, tratu txar edo indarkeriatik babestua izateko eskubidea

19. artikulua

1. Haurra gurasoen, legezko ordezkarien edo bestelako norbaiten kustodipean dagoen bitartean, estatu ki-deek beharrezkoak diren legezko, administrazio, gizarteko eta hezkuntzako neurri guztiak hartuko dituzte haurrak honakoak jasan ez ditzan: edozein modutako kalte edo gehiegikeria fisiko nahiz mentalak, arduragabekeria edo tratu zabarra, tratu txarrak edo esplotazioa, sexu gehiegikeriak barne.

20. artikulua

1. Aldi baterako edo betirako bere familiatik atera diren haurrek edo beren interesen arabera ingurune horretan egon behar ez dutenak estatuaren babes eta laguntza bereziaren eskubidea izango dute.

2.3.1. Araudi- eta gizarte-testuingurua

Euskadiko jarduera arautzailea 2019an baldintzatu egin dute Haurrak eta Nerabeak Babesteko [otsailaren 18ko 3/2005 Legearen](#) aldaketaren prestaketa-lan teknikoek. Nahiz eta aldaketa hori XI. legegintzaldiaren legegintza-programan 2019ko lehen lauhilekorako aurreikusi zen, 2020an ukitutako erakundeak egiaztatzen ari diren testua –oraindik prestaketa-lanetan dagoena– beste lege bat egitera lerratzten da, jasoko dituen, batetik, haurrak babesteko estatuko legediaren 2015eko aldaketetatik eratorritako elementuak eta Euskadin legearen 15 urteetan gertatutakoaren ebaluazioa, eta, bestetik, Haurrak eta Nerabeak Indarkeriaren aurkako Babes Integrala emateko Lege Organikoaren proiektuan jasotako kontuak (2018 amaieran onartu zen ministroen kontseiluan, baina ez zen guztiz izapidetu parlamentuan), baita jarraian aipatuko ditugun haurren eta nerabeen aurkako indarkeriaren inguruko diagnosian azaldutakoak ere.

Eusko Jaurilaritzako Enplegu eta Gizarte Politiketako Sailak 2019an azterlan bat egin du: “[Haur eta nerabeenganako indarkeria EAEn](#)”, Euskadin haur eta nerabeenganako indarkeriaren aurkako estrategia integral bat formulatzeko diagnosi eta oinarri gisa, sisteman esku hartzen duten eragile guztiak lerrokatuko dituen, aipatutako saileko sailburuak iragarri duenez. Txostenean jasota daude Euskadin haur eta nerabeenganako indarkeriaren eraginaren inguruan eskuragarri dauden datuak, gizarte moduan aurrean ditugun erronka nagusiak nabarmentzen ditu, eta jarraibideak proposatzen ditu etorkizuneko estrategiarako. Horren guztiaren iturria partaidetza-prozesu bat da, gainera, zeinean hitza eman zaien zerbitzuetako eta programetako profesionalei, eta adituei eta akademikoei.

Tresna teknikoaren kapituluan, Gasteizko Udalak gida bat argitaratu du: “[0-5 urte bitarteko haurren arrisku- eta babesgabetasun-egoerak identifikatzeko adierazleen gida](#)”. Sustatzaileek esan dutenez, gidaren xedea da 0-5 urte bitarteko haurrekin lan egiten duten hezitzaileei, profesionalei eta eragile sozialei laguntzea haurren zaurgarritasun- eta babesgabetasun-egoera goiz hautematen. (2018-2022) [Haur eta Nerabeentzako II. Udal Planaren](#) esparruan dago sartuta, eta Udaleko Gizarte Zerbitzuek Hezkuntzako Udal Zerbitzuarekin eta [Haurreskolak Partzuegoarekin](#) sinatutako protokoloen garapena den heinean, haren xedea da horien mendeko zerbitzuetako eta programetako profesionalak prestatzea eta gaitzea hobeto identifikatzeko adin horietako haurrek izan ditzaketen zaurgarritasun-egoerak.

2.3.2. Pozik ez egoteko arrazoiak

Txosten horren 2.1. apartatuan jasota dagoenez, adingabe batek aurkeztutako erreklamazio bakarraren arrazoiak zen babesgabetasun-egoeran dauden haurrentzako gizarte-zerbitzuen jarduketa. 5 kasu gehiago zeuden, baina horietan kexagileak adin nagusikoak ziren. Kexetan administrazioaren tutoretzapean egon ziren garaiko jardun okerra aipatzen zen, eta ohartarazten zen nahi ez ziren eraginak zituela adin nagusira heltzean. Esparru horretako gainerako espedienteak haurren senideek aurkeztu dituzte, gehienbat gurasoek. Kasu horietako batean, erreklamazioa egoera berberak ukitutako familia-talde baten izenean egin da.

Izapidetutako espedienteen erdietan, kexaren xede-administrazioa zen Bizkaiko Foru Aldundiaren [Gizarte Ekintza Saila](#), eta heren bat baino gehixeago dagokio Gipuzkoako Foru Aldundiaren [Gizarte Politikako Departamentuari](#). Gainerakoa berdin banatuta dago Arabako Foru Aldundiaren [Gizarte Politikako Sailaren](#), Bilboko Udalaren eta Eusko Jaurilaritzako Enplegu eta Gizarte Politiketako Sailaren artean.

Ixte-balorazioari dagokionez, 2019an hasitako eta dagoeneko amaitutako jarduketak ez dira gomendatu, ez eta iradoki ere. Horrenbestez, ukitako administrazioak “jarduera okerrik ez” balorazioa eman du, eta kexagileari, ordea, “aholkua eta informazioa” balioespena eman dio.

Gaiei dagokionez, aurreko urteetan iruzkindutakoen antzekoak dira. **Udaleko gizarte-zerbitzuek** emandako arretarekin lotutako kexen arrazoiak berriz izan da egindako esku-hartzearen inguruko informazio-falta. Gai bera planteatu da beste kexa batean foru-aldundiaren familian esku hartzeko programa bati buruz. Dena den, aztertutako kasuetan ez da jarduera okerrik antzeman.

Ohikoa den bezala **seme-alaben babesgabetasun-deklarazioarekin**, guraso-ahala kentzearekin eta foru-erakundeak tutoretza bere gain hartzearekin **ados ez egoteaz gain**, aurrean hainbat kexa egon dira gurasoen edo aitona-amonen bisisak kaltegarriak direlako etetearen inguruan. Kasu horietan guztietan, kexagileek neurriaren kontra egiteko lege-egoitzara jo zuten, edo horren asmoa ageri zuten, eta horrek Arartekoaren jardura eragozten eske nagusiari zegokionez.

Erakunde honen balioespen nagusiki juridikotik kanpo gelditzen dira Zuzenbidearen diziplina ezberdinetan oinarrituta emandako txosten teknikoak edo adituen txostenak. 2019an egindako kexa batzuetan, eta txosten horiek haurren inguruko neurri batzuk hasteari, mantentzeari edo eteteari dagokienez jurisdikzio-organismoek balioesten dituzten heinean, kexagileek zalantzan jartzen zuten txostenaren egilearen inpartzialtasuna, objektibotasuna edo trebetasun teknikoaren ere. Azaldu dugun moduan, oso agerikoak diren elementu teknikoetatik harago, Arartekoaren balioespena Zuzenbidearen alorraren barruan egon behar da, eta, zentzu horretan, egindako prozedurarekin lotutako gaiak balioetsi dira, eta horietan ez da topatu administrazioari gomendiorik emateko elementurik.

Beste kasuren batean, aldiz, kexaren jatorria izan da iriztea txosten horiek kontrastatu ez direla, ezin dituela beste profesional batek zalantzan jarri edo, osasun-arloarekin konparatuz, ez dela posible *bigarren iritzi* bat jasotzea. Egia da, txosten horiek dituzten ebazpen administratiboak justiziaren aurrean aurkaratu daitezkeenez, bigarren iritzia epaitegie-tako talde psikosozialetako teknikariek ematen dituztela, haiei agintzen baitzaie kasuaren beste balioespen tekniko bat egiteko.

Familia-harrerarekin ados ez egotea kasu guztietan gertatu da balioetsi delako horretarako bere burua aurkeztu zuen familia zabaleko kidea ez dela egokia.

Egoitza-harrerari dagokionez, kexetako batek salatzen zuen zerbitzuko profesionalen gelditasuna, ez dutelako lortu etengabe ihes egiteko joera duen nerabe bati eusten. Horietako beste batek zalantzak jartzen zuen hezitzaile-taldearen jarduketa, gurasoak eta taldea oinarri-oinarrian ez zeudelako ados tutoretzapeko haurrentzako jarduketa egokiaren inguruan. Beste behin, psikologiaren, hezkuntzaren alorreko esku-hartzearen edo beste alor batzuetako diziplinetan oinarritutakoaren balioespen teknikoak erakunde honen gaitasunetatik harago dago, eta jarduera Zuzenbidearen arabera izan zela iritzi zaio, prozedurari eta informazioarako eskubideari dagozkion gai guztiei dagokienez.

Adoptatutako haurrei eta nerabeei erreparatuta, kexetako batek, Etiopiako haur adoptatuak zituen familia batek egingakoak, adierazten zuen familia ez zegoela ados haurrak adin nagusira iritsi arte foru-zerbitzuak ezarritako adopzioaren osteko jarraipenen betekizunarekin. Txosten hauetan gehiagotan azaldu denez, Arartekoak jakinarazi zien familiei haurren jatorrizko herrialdeak ezartzen duela jarraipenak egiteko maiztasuna, horien kopurua eta haurren adina, eta foru-aldundien gizarte-zerbitzuen esku dagoela jarraipen-txosten horiek egitearen eta bidaltzearen kudeaketa, horrela, haur horien beharrei eta eskubideei beharrezko arreta ematen zaiela bermatzea.

Herritarrek aurkeztutako kexekin amaitzeko, dokumentazio administrazioa izapidetzearen ingurukoak aipatuko ditugu, ama baten eta haren alabaren arteko komunikazioa berretartzeko bitartekaritza-eskaera bat, ondare-erreklamazio bat eta aital ama hil ondoren bi haur zurtzei emandako arreta. Azken horri lerro batzuk eman dizkiogu 2.3.5. apartatuan, berariaz genero-indarkeria bizi izan duten haurrei eta nerabeei dedikatutakoan.

Nahiz eta kasu honetan Arartekoak berak sustatutako jarduketa bat izan, hau da, “ofiziozko” jarduketa bat, badirudi hau dela leku egokiena gizarte-zerbitzuen tutoretzapeko atzerriko haurren **nazionalizazio-prozesuak sustatzearekin** lotuta egindako esku-hartzearen berri emateko. Erakunde honek atzerriko haur eta nerabeek beren egoera administratiboa erregularizatzeko dituzten zailtasunekin duen kezka dela-eta (ez soilik bakarrik dauden adingabe atzerriarren kasuan), Arartekoak horretarako Kode Zibilak aurreikusten duen aukeretako batean interesa adierazi du: espainiar nazionalitatea eskuratzea. Erakunde honen iritziz, nazionalitatea eskuratuz gero, eskubideak modu egonkor eta jarrai-

tuan erabili ahal izango lituzkete, eta, beraz, erraztu egingo litzateke adingabe horien, familia-erreferentziarik gabe daudelako edo herrialdean daudenek gizarte-zerbitzuen iritziz guraso-zereginak modu egokian betetzen ari ez direlako zaurgarritasun-egoeran daudenen, gizarte-inklusioa.

Kode Zibilaren 22.1.c) artikulua ezartzen du kasu honetan emango dela Espainiako nazionalitatea:

“Jarraikako bi urtetan eta lege-aginduz, Espainiako herritar edo erakunde baten tutoretza, zaintza edo harrerapean egon denarentzat, eskabidea egiteko unean oraindik egoera horretan izan arren”.

Agerikoa da kasu hori ez zaiela aplikatzen babeserako gizarte-zerbitzuek hartzen dituzten 16 urtetik gorako adingabe atzerriarrei (familia erreferentziarik gabe artatutako adingabe atzerriarretatik asko), baina denbora luzez tutoretzapean izandako haurren eta nerabeen kasuan, Arartekoak uste du antolamendu juridikoan aurreikusitako aukera oso erabilgarria izan daitekeela haien bizitzetan.

Horregatik, harremanetan jarri da hiru foru-aldundietako dagozkion sailekin, eta erregularizazio-bide horren erabilgarritasun galdetu du, baita bertan topatutako zailtasunengatik ere. Lortutako informazioaren balioespen orokorra da aldundietako gizarte-zerbitzuak modu egokian ari direla jarduten gai horri dagokionez, eta kasu bakoitza banaka aztertzen ari direla, bide horretara jotzen dutela haurren edo nerabearen interes gorenerako egokiena dela.

Hiru foru-erakundeek beren erantzunetan baieztatu zuten legezko manu hori erabiltzen dutela, eta azken bi urteetako honako datu kuantitatibo hauek lortu dira (informazio-eskaerari aldi horren inguruan galdetu zen).

		2018-2019 eskatutakoak	2018-2019 emandakoak
Arabako Foru Aldundia		14	1
Bizkaiko Foru Diputazioa		9 + 17	6
Gipuzkoako Foru Aldundia		11	4
Euskal Autonomia Erkidegoa		51	11

Eskatutakoen eta emandakoen arteko ezberdintasuna dago “ebazteko zain” daudenetan. Hori dela eta, jakinarazi behar da prozedura horrek iraupen luzea duela, kontsultatutako hiru erakundeek aipatu dutena. Arabak adierazi du bere eskaerek “hainbat urte” behar dituztela ebazteko, eta Bizkaiak 11,5 hileko batez besteko denbora aipatu du. Badirudi, ordea, 2018an hasitako prozedura telematikoa ezartzearekin murriztu egin direla epeak.

Gipuzkoako Foru Aldundiak adierazi du ez dela bere tutoretzapeko adingabeei sistematikoki Espainiako nazionalitatea izapidetzearen aldekoa; izan ere, haren aburuz, “*haien nortasunerako eskubidea erabiltzearen barruan dago beren jatorrizko nazionalitatea mantentzekoa ere*” eta “*atzerriko haurrek eskubidea dute beren jatorrizko herrialdeekin lotura mantentzeko*”. Nolanahi ere, egiten da, jatorrizko nazionalitatea mantentzea oztopo garbia denean haiek babesteko edo uste denean Espainiako nazionalitateak onurak ekarriko dizkiela haien egonkortasunerako eta garapen pertsonalerako, adibidez, egoitza-baimenak eta Espainian legez bizi ahal izateko beste dokumentu batzuk berritzearen mende ez egotea eta, 16 urtetik aurrera ordaindutako lana egin ahal izatea. Ondorioz, erabaki hori hiru foru-zerbitzuetan egiten da kasuan-kasuan banakako azterketa eginez. Honelako gaiak balioesten dira:

- Nazionalitate bikoitza mantentzeko aukera.
- Adina.
- Espainian eta jatorrizko herrialdean emandako denbora.
- Jatorrizko herrialdearekiko loturen kalitatea (haien ga-bezia edo prekaritatea).
- Jatorrizko herrialdeko hizkuntza, kultura eta errealitatea ez ezagutzea.
- Nortasun-sentimenduak, harrera-herrialdean errotzen dutenak.
- Jatorrizko familian berrintegratzeko aukera edo aukera-eza, eta familiak berrintegrazioaren ondoren herrialdera itzultzeko asmoa edo asmo-eza.
- Adin jakin batetik aurrera, Espainiako nazionalitatea eskuratzeko asmoa adierazi izana.

Foru-zerbitzuek nazionalitatea eskuratzeko prozesu luzea hasi aurretik kontuan hartzen dituzte ere herrialde batzuetako autoritateek pasaporte (edo beste edozein identifikazio-agiri ofizial) emateko edo, hala badagokio, berritzeko planteatzen dizkieten **zailtasunak**, eta, kasuistika askotarikoa bada ere, normalean honekin izaten du zerikusia:

- Izapideak herrialdean bertan egin beharra (Venezuelaren kasuan, adibidez, haurrak 8 urte dituenetik aurrera).
- Herrialdeko legeek soilik epai bidez aitortutako gurasoei edo tutoreei aitortzen diete dokumentazioa izapidetzeko zilegitasuna, baita guraso-ahala etenda dutenean babesgabetasun-adierazpenaren neurriaren ondorioz eta tutoretza foru-aldundiak hartu duenean ere (Boliviako edo Portugaleko kasua, adibidez). Guraso-ahala eteteko egoera horietan, zentzuzkoa denez, gurasoen laguntza ez da handia izaten.
- Herrialdeko autoritateek ez dituzte Espainiako administrazioek igorritako ebazpen administratiboak

onartzen, eta beren herrialdeetako justiziak berrestea eskatzen dute (Errumaniak, esaterako). Gai horrek lotura du aurrekoarekin, ez baita babesgabetasun-adierazpena izan duten haurren tutore den entitate publikoaren zilegitasuna aitortzen izapideak egiteko. Dena den, ez da berdin-berdina.

- Autoritate kontsularrek ez dute erantzunik ematen edo oztopoak jartzen dituzte (urtero berritzea, dokumentazio ugari sarritan eskatzea, adingabea bulego kontsularrean aurrez aurre azaltzeko beharra, kostu gehigarriak eta abar), izapidetzea asko zailtzen dutenak.

Dokumentazioa lortzeko zailtasun horiek sarri planteatu dira, antza, hainbat lekutan, baina ez da irtenbiderik topatu.

2.3.3. Egoitza-harrera sarearen egoera

Babesgabetasun-egoeran dauden haurrei eta nerabeei egoitza-harreraren emandako arretaren kalitateari jarraipena egiten dio erakunde honek, ez soilik familiek edo harrerako adingabeek aurkez ditzaketen kexen bitartez, baita horietako batzuen harrera-leku diren egoitza-baliabideetan egindako ikuskaritza-bisiten bidez ere.

lax, bakarrik dauden adingabe atzeritarrentzako harrera-zentroetako batzuetara Bizkaian eta Gipuzkoan egindako bisiten berri eman zen. Aurten, jarraipen hori amaitu dugu, Gasteizko Bideberria egoitza-harrerako zentrora egindako bisitarekin. Bisitaren ondorioak hurrengo apartatuan aurkeztu ditugu; bertan, zehatzago landu ditugu bakarrik dauden adingabe atzeritarren harreraren nondik norakoak.

2019an egindako beste bi ikuskaritza-bisitak ere Arabako egoitza-baliabidetara egin ziren, zehazki **jokabide-arazoak dituzten adingabeen arreta-programa** garatzen duten zentroetara, hain zuzen: Sansoheta eta Estibalizko behin-behineko unitatea.

2018ko txostenean jakinarazten genuen Arartekoak ofiziozko jarduketa bat hasi zuela **Sansoheta zentroan** urte horren amaieran gertatutako hezitzaileen aurkako eraso batzuk ikertzeko. Ikerketa horren esparruan, erakundeko langileek bi bider egin dituzte bisitak zentrora 2019an, eta informazioa bildu zuten entitate kudeatzailetik, administrazio titularretik eta hezkuntza-taldeko hainbat profesionalengandik.

Lehen bisitaren, urtarilean egindakoaren, helburu nagusia zen, hain justu, profesional taldeak zentroan elkarbizitza gatazkatsua hainbat hilabetez izan ondoren zuten egoera ezagutzea. Egun horretan, 14 haur zeuden harreran, 38 profesionaleko taldeak eta zuzendaritza-taldeak artatutakoak.

Une hartan zentroko instalazioen narriadura agerikoa zen oso, eta hotz handia zegoen (leiho batzuk hautsita egoteak eta galdarako matxurak laguntzen zuen horretan; guztia zen nahita egindakoa, kolpeen ondorio). Profesionalei dagokienez, elkarriketetan parte hartu zuten guztiak (zuzendaritza-taldea eta nahi izan zuten lau hezitzaile) bat zetozen esatean zailtasun handienak gainditu zituztela, eta apur-

ka-apurka zentroko elkarbizitza normaltzen ari zela. Dena den, taldea akituta zegoen horrenbeste hilabetez egindako ahalegin handiegiaren ondorioz, gogoia galduta, zatituta, giroa zapuztuta hedabideetako adierazpen publikoetan egindako lan-aldarrikapenen ondorioz, eta abar.

Profesional horiek guztiak bat zetozen beraien egoeraren jatorria 2018ko udan kokatzean. Orduan zentrori iritsi zen delituzko jardueretan zebiltzan eta epaileen erabakien zain zeuden oso gazte arazotsuz osatutako talde bat, zentroko elkarbizitza larriki zapuztu zuena. Hezkuntza-taldeak helarazi zuen ezagutzen dituztela zentroak garatzen duen programaren ezaugarriak, eta onartzen zuela elkarbizitzan gatazka-maila jakin bat programarekin berarekin datorrela. Arazoa da artatutako adingabeek adierazitako oldarkortasunaren jatorria ez denean haien emozioak kudeatzeko zailtasuna, asaldura-une batean edo fisikoki eustean “bulkadak” ez kontrolatzea –horretarako gaituta baitaude profesionalak–, baizik eta profesionalaren aurkako erasoa aurrez pentsatuta dagoenean, testuinguru lasaietan egiten denean eta, beraz, ez denean espero; hau da, asmoa nahita min egitea denean. Etengabe erasoak jasateko beldurra izatea, zaurgarritasun-sentimendua eta egoeraren gaineko kontrol falta lazgarriak izaten ari ziren langileentzat eta hezkuntza-taldeko kohesioarentzat. Horren ondorioz, laneko baja ugari zeuden, errotazio-maila handia, eta programa horietan esperientzia txikia zuten profesionalak sartzen ziren.

Aurreko hilabeteetan, gertatutakoak ikusita, hainbat neurri hartu zituzten, esaterako, gaueko txandan errefortzuko pertsona bat ekartzea –2019ko urtarrilean oraindik ere bazegoen errefortzu hori–, edo Adingabeen eta Familien Alorak erabaki izana taldea hauskorren zegoenean inor gehiago ez bidaltzea zentrori. Neurri horien eraginari balioespen positiboa eman zion zentroko zuzendaritza-taldeak, baina elkarbizitza egin zuten profesionaletako batzuek ez, haien iritziz ez zirelako nahikoak, eta uste zutelako langileak indarkeria-maila handien mendean utzi zituztela, beharrezko baliabideak eman gabe haiek babesteko eta beren lana baldintza egokietan egiteko.

Hezitzaile-taldetik jasotako eskari nagusia zen beste egoitza-baliabideren bat izatea jokabide-arazo larrienak zituzten adingabeak artatu ahal izateko. Araban ez dago horrelakorik eta, beraz, Sansoheta da “azken baliabidea”. Ondorioz, askotariko konplexutasunak dituzten kasuan kontzentratzen dira bertan, eta horrek ere ez du arreta egokia errazten. Edonola ere, ezinegon beste instantzia batzuetara ere hedatzen zen, zentroko arduradunen eta foru-zerbitzuaren eskuetatik kanpo daudenetara. Zentzu horretan, adierazi zuten ez zutela ulertzen Justizia-administrazioaren jarduketara, bertako denborak ez datozelako bat adingabeekin hezkuntzako esku-hartze eraginkorra egiteko eritmo egokiekin (erantzun azkarra eta gertakarietatik ahal bezain hurbilekoa).

Bisitaren egunean, zuzendaritza-taldeak helburu bikoitza zuen: batetik, taldea kohesionatzea eta, bestetik, profesionalen esku-hartzeko profil teknikoagoa berreskuratzea programa espezializatuagorako; izan ere, azken hiletako errefortzu guztiak bideratu ziren zentroan elkarbizitza-giro

egokia mantentzera, eta, horrenbestez, ezin izan zen esku-hartzearen espezializazioan gehiago sakondu. Ondorioz, hezkuntza- edo hausnarketa-neurri espezifikoak aktibatu ziren zentroko esku-hartzeko ereduaren inguruan, baita taldeko profesionalen ikuskapena ere. Azken hori osatzeko, nahi zutenak eskuragarri jartzen zituzten banakako ikuskapen-saioetarako.

Zentroan egindako bisita ikusita, Arabako Foru Aldundiaren Gizarte Zerbitzuetako Sailari egokia iruditu zitzaion Arartekoari biltzeko deitzea, hark azaldu ahal izateko nola ari ziren interpretatzen Sansohetan gertatutakoa, eta zentroan jasotako informazioa osatzeko, bereziki, une hartara arte hartutako neurriei eta epe labur eta ertainean aurreikusitakoei zegokienez. Laburtzeko, funtsean bat zetozen zentroko profesionalak egindako diagnosiarekin, eta baieztatu zuten berreskuratze denbora ematen ari zitzaiala taldeari, kontrolatutako adingabe-kopuru batekin, haien gaitasuna baino dezente beheragoko batekin. Egiaztatu zuten azpiegitura bera kudeatzean zailtasun gehigarriak zituztela, haren arkitectura “berezia”ren ondorio, eta iragarri zuten asmoa zutela baliabide bat irekitzeko jokabide-arazo larriak dituzten adingabeen programarako, uste baitzuten Araban bazegoela profil hori zuen adingabe-kopuru nahikoa, ezaugarri horietako zentro bat irekitzea justifikatzeko adinakoa. Gero, hauteskundeak egon ziren, talde politikoa aldatu egin zen, eta aurreikuspenak ere bai.

2019ko azaroan beste bisita bat egin zen talde profesionalaren egoerari eta aurreko bisitan iragarritako neurrien eraginari jarraipena egiteko. Bisitaren helburu nagusia zen ezagutzea zein den profesional-taldearen egoera, 2019ko urtarrilean egindako azken bisitatik ordura artekoa.

Bisita egin zen unean, 17 adingabe zeuden harreran, eta bi moduluak irekita zeuden. Instalazioak zainduta zeuden, kalterik gabe eta ondo pintatuta. Langileei zegokienez, ratioetatik gora zeuden. Solaskide batzuek adierazi zutenez, Adingabeen eta Familien Alorra taldea zaintzen ari da, sartzen ari diren adingabeen kopuruekin eta profilekin. Taldeak zaintza handiagoa sentitu du.

Hezkuntza-taldea berrituta dago, eta aurreko bisitan baino egonkortuagoa. Arduradun berriaren sentsazioa da taldea inplikaturik dagoela. Entitate kudeatzaileak, Babesten taldeak, aholkularitza batekin gainbegiratzea kontratatu zuen, arreta-prozesuak berrikusteko eta hobetzeko, eta profesional-taldea oso jarrera onarekin ari da parte hartzen, zuzendaritzarekin batera.

Une horretan, zalantza-egoeran zeuden, zentroko kudeaketaren lehiaketa egin behar zelako, eta enpresak ez zuelako egin beharrekia erabaki. Lehiaketa jokabide-arazoak dituzten adingabeen programa kudeatzeko zen, eta entzuna zuen foru-sailak asmoa zuela jokabide-arazo larriak dituztenen programa abian jartzeko asmoa zuela, baina zehaztasunik gabe. Artatutako adingabe batzuk ikusita, ordea, adierazi zuten beharrezkoa litzatekeela ere baliabide sozio-sanitario bat, zeinetan gizarte-zerbitzuek eta zerbitzu sanitarioek modu bateratu, koordinatu eta jarraituan jorratuko lituzketen pertsona horien beharrak.

2019an bisitatutako bigarren zentroak, **Estibalizko behin-behineko unitateak**, ere garatzen du goian aipatutako jokabide-arazoak dituzten adingabeen arreta-programa.

Zentroa 2011n ireki zen, Estibalizko Andre Mariaren monasterioan. Sasoika irekitzen zuen, bakarrik dauden adingabe atzeritarrei harrera emateko, egoitza-harrerako sarearen okupazioa handia zenean.

“Behin-behineko unitate” izena badu ere, zentroak etenik gabe garatu du babesgabetasun-egoeran dauden eta jokabide-arazo larriak dituzten adingabeen programa 2015eko udatik.

Bisitaren unean, azaroaren amaieran, zentroan 10 adingabe zeuden harreran, bost mutil eta bost neska.

Zentroko instalazioak zaharkituak ziruditen, eta, hala ere, etxeko giroa sumatzen zen, eta zeuden baliabideak oso ondo erabiliak zeuden.

Hezkuntza-taldea gizarte-hezkuntzako eta gizarte-integrazioko profesionalek osatzen zuten, koordinazioko langileez, zentroko zuzendaritzaz eta psikologo batez gain.

Harreran zeuden adingabe guztiek bi tutoretza-figura zituzten esleituta, gizonezko eta emakumezko bana. Batzuetan, adingabeek beren kabuz konfiantzazko beste pertsona bat aukeratzeko dute, esleitutako tutoreak ez beste bat, eta aukera hori errespetatu egiten da. Horrek koordinazio handiagoa eskatzen du esleitutako tutoreekin, hezkuntza-jarraipena egiteko orduan.

Jarraipen pertsonalizatuaz gain, astero batzarrak egiten dira. Topaketa horietan adingabeekin zentroko martxaz hitz egiten da, eta haiek eskaerak egin ditzakete, aste horretako beren helburu pertsonalen betetze-mailaren arabera.

Zentroak dituen zailtasunetako bat da, arduradunen ustez, “behin-behineko” baliabide-izaera. Arabako Foru Aldundiarekin duten hitzarmena urtez urte berritzen da, eta, horrenbestez, oso zaila da epe ertaineko proiektuak egitea. Horrek esan nahi du instalazioetan ezin direla hobekuntza handiak egin, adibidez, jana prestatzeko sukalde bat jartzea zentroan. Gaur egun, behar hori catering enpresa bat kontratatuz asetzen dute. Dena den, zentroko zuzendaritzak, ahal balu, hobekuntza hori egingo luke, uste baitu etxe guztietako oinarritzako figura dela sukalde, egunerokoan elikatzearen eta pertsonak zaintzearen garrantzia ikusten den lekua.

Behin-behinekotasunak ere ez du laguntzen profesional-taldea finkatzen. Haatik, Arartekoak bere bisitan talde grinatsua topatu zuen, ondo lotua eta hobekuntzarekin eta etengabeko prestakuntzarekin engaiatua, ahalik eta zerbitzu onena emateko. Baliabidearen entitate kudeatzaileak apustu eta inbertsio ekonomiko handia egin du bere profesionalen etengabeko prestakuntzan eta ikuskaritzan, gehienbat kontuan hartuta ekipamenduan garatzen dena bezalako programa batek dakarren nekea. Horrek aukera eman dio taldeari esku

hartzeko estrategia berriak eskuratzeko, eta bere jarduteko modua aztertuz joateko.

Egoitza-baliabidearen beste desabantaila bat kokapena da, Gasteizko aldirietan (hain zuzen, beste udalerrri batean), eta hiriburuarekin duen distantzia, harreran dauden adingabeek bertan garatzen baitute beren bizitza. Zentroa ez dago hiriarekin komunikatuta garraio publikoaren bidez; hori dela eta, hiru furgoneta dituzte gazteekin eguneroko ekintzarako joan-etorriak egiteko (eskola, aisia, osasun-etxea eta abar). Horrek antolakuntza-ahalegin handia eskatzen dio hezkuntza-taldeari.

Zentroan ere ez dago lekurik harreran dauden gazteek beren familien bisitak jasotzeko. Horietakoren bat etxera itzultzen da asteburuetan, eta beste batzuek familiekin dituzten kontaktuak gainbegiratu egin behar dituzten profesionalek, eta, horregatik, Adingabeen Alorreko Bisiten Unitatera joaten dira.

Zentroak beste zerbitzu batzuekin duen koordinazio-harremana ona da –Osakidetza osasun-etxearekin, ikastetxeekin, Eusko Jaurlaritzaren Gazte Justiziako Zerbitzuarekin, talde psikosozial judizialarekin–. Ertzaintzarekin eta Gasteizko Udaltzaingoarekin ere harreman erraza eta koordinatua dute. Zentroko zuzendaritzak balioespen positiboa ematen dio Udaltzaingoan adingabeen unitate espezializatua sortu izanari, baita Ertzaintzaren lan-protokoloari ere, azkarrago egiten baitu adingabeen absentsia justifikatu gabeen kasuetan salaketak aurkezteko prozesua, edo salbuespeneko kasuetan esku hartzeko eskaera.

Buruko osasuneko baliabideekiko lotura (Osakidetza osasuneko ospitalea, Unitate Terapeutiko-Hezigarria, eta Haurren Psikiatriako Unitatea) ahulduagoa dago. Zentroak uste du zerbitzu publikoek buruko osasunari emandako arreta ez dela nahikoa.

Azkenik, erakunde honentzat interesgarria zen zentroko zuzendaritzaren iritzia ezagutzea jokabide-arazo larriak dituzten adingabeak artatzeko sarean zentro baten behararen inguruan. Hain zuzen, uste da beharrezkoa dela kasu larrienak artatzeko programa bat abian jartzea. Horrez gain, adierazi da programa terapeutikoago bat behar dela, arreta emateko kanporantzko jokabide gatazkatsuak horrenbeste azaleratzen ez dituzten baina jokabide autolitikoak dituzten adingabeentzat, beren buruak gehiago mintzen dituzten eta arrisku handiagoen aurrean jartzen direnentzat. Zuzendaritzaren aburuz, jokabide-arazoak dituzten adingabeen programak garatzen dituzten zentroek ezin diete erantzun egokia eman profil horiei, alderdi terapeutikoa indartu beharko litzatekeelako, eta harreran daudenek kanpokoarekin duten kontaktua aldi baterako mugatu beharko luketelako.

Bisita horren ondoren foru-sailak emandako informazioari esker Arartekoak jakin ahal izan duenez, egoitza-baliabideetako esku-hartzea hobetzeko beste gai batzuen artean, aurrerapenak egin dira Sansoheta Gizarte- eta Hezkuntza-etxea berritzeko prozesuan. Halaber, jakin du baliabiderako lizitazio berria egin dela, esku-hartze hezigarri-terapeutikoarekin

hasteko, 2020ko martxotik aurrera Gasteizko Heziketa Zentro Terapeutikoa izena izango duenean.

Jokabide-arazo larriak dituzten gazteei egoitza-arreta emateko baliabide berri bat irekitzeko aurreko lan teknikoak ere hasi dira.

II

2.3.4. Bakarrik dauden adingabe atzerritarrentzako arreta berezia

Estatuko Herriaren Defendatzaile guztiek partekatutako diagnosi-dokumentu bat egin zen, aurrerago zehaztasun handiagoz azalduko dena eta Tarifan 2019ko irailean argitaratutako [adierazpen](#) bateratuaren oinarri izan zena. Bertan adierazi zen 2016 amaieratik 2018 amaierara gora egin zuela lurraldean familia-erreferentziarik gabeko mutil –gehiengabek– eta neska atzerritzarren etorrerak, baina apaldu egin da 2019an zehar. Adingabe horiek behin Espainiako lurretan daudenean aukeratutako lekua, hainbat arrazoiengatik, autonomia-erkidego jakin batzuetan kontzentratuta dago, tartean, zalantzarik gabe, Euskadi.

Babesgabetasun-egoeran dauden adingabe horiei emandako arretari jarraipena egiten dio bulego honek. Adingabe horiek aurkez ditzaketen kexei erantzuna emateaz gain, harremanetan mantentzen da haiek hartzen dituzten egoitza-baliabideekin, eta bisitak egiten ditu bertara. Egoera *in situ* ezagutzeko helburu horrekin, eta, hala badagokio, haien garapenaren edozein dimentsiori dagozkion hobeak gomendatzeko, aurtun Zornotzako lehen harrerako zentroa eta El Vivero emantzipatzea prestatzeko zentroa bisitatu dira Bizkaian, eta Bideberria egoitza-zentroa Gasteizen.

Bizkaiko egoitza-baliabideen kasuan, Landalan erakundeak kudeatzen ditu biak, eta bisita horien helburua zen adingabeen hezkuntza-beharak asetzeko erabilitako aukerak ezagutzea. Aurreko urteetan bulego honek egindako txostenetan aipatu dira askotariko hainbat zailtasun adingabe horiek hezkuntza- edo kalifikazio-prozesuetara sartzeko, bereziki nahitaez eskolaratzeko adina –16 urte– gainditu dutenen kasuetan. Hezkuntzari buruzko kapituluak, aurrekoan, azaldu denez, apurka-apurka erantzunak artikulatuz joan dira hainbat instantzia, eta, bisitetan ikusi ahal izan zenez, zentroek beraiek garatutako ekimenek osatzen dituzte (edo beste espazio batzuek, baina egoitza-zerbitzuen jarduketaren parte gisa).

El Vivero zentroa bi etxetan antolatuta dago, eta bisitarren egunean 17 eta 18 urte arteko 36 adingabe zeuden. Helburua da behin adin nagusikoak direnean zentrotik kanpo prestakuntza-ekimenen batean parte hartzen egotea, horrek edozein trantsizioan lagunduko baitie. Bisitarren unean bertan horrela ez zen arren, inguruko dataren baterako hitzartuta zituzten 36 adingabeen kanpoko prestakuntza-jardueretako matrikulak. Une hori iritsi artean, kanpoko prestakuntza-jarduerara joaten ez zirenak entitateak garatutako sukaldaritza, eraikinen mantentze-lanetako, lorezaintza, informatikako, gaztelaniako eta gizarte-gaitasunetako lantegiren batean zebiltzan. Horrez gain, eta emandako arretaren goxotasunari eta kalitateari dago-

kienez, zentroa garbi eta txukun zegoen, ondo pintatuta eta hainbat espaziotan adingabeek pertsonalizatuta. Giroa lasaia zen, eta zentroko adingabe guztiak une horretan jardueraren bat egiten ari ziren.

Zornotzako lehen harrerako zentroari dagokionez, erakunde honek iritzia behin baino gehiagotan eman du –azkena 2018an–. Egun horretan, 133 adingabe zituen harreran, hainbat espaziotan banatuta. Bisitarren orduan, ordea, adingabe gutxi batzuk bakarrik zeuden zentroan, eta guztiak jardueraren batean: lorezaintza-lantegia, gaztelaniako eskola, talde bat bazkaltzen –arratsaldean eskola zuten– eta beste bat dutxan gelak margotzen aritu zela eta. Giroa lasaia eta lagunkoia zen. Gainerako adingabeak zentrotik kanpo zeuden prestakuntza-jardueraren batean: 16 urtetik beherakoak Otxarkoagako Lanbide Eskolan; beste batzuk Peñascal fundazioan, ADSIren, Sartun, eta Lanbide finantzatutako beste programaren batean; gainerakoak, goian aipatutako Landalanen berezko lantegietan, Gernikako Ahopeka prestakuntza-zentroan, El Viveroko egoitza-zentroan eta Zornotzako lehen harrerakoan, eta Beharlan prestakuntza-zentroan, Zornotzako beste leku batean dagoenean, garatutakoetan. Instalazio horiek ere bisitatu ziren, eta bertan bi adingabe-talde topatu genituen lanean kontzentratuta. Haiekin labur-labur hitz egin genuen, bazkariaren zain zeuden bitartean. Lanegunetan, instalazio horietan bazkaltzen dute.

Lehen harrerako zentrori iritsi eta hurrengo egunetik prestakuntza-jardueretan hasteak (okupazioaren aurrekoa badira ere) honako helburu hauek ditu, profesionalak adierazi zigitenez: 1) adingabeen nahi nagusietako bati erantzuna ematea, hain zuzen, epe ertainean lana izateko aukera emango dien prestakuntza edo kualifikazioa izatea, 2) mezu garbia bidaltzea zentro horrek egin diezaieken ekarpenari buruz, disuasio-eragina izango duena oso jokabide eraikitzailea ez dutenekin.

Lehen ere aipatu den moduan, **Bideberria zentroa** ere bisitatu zen, Gasteizen; bertan, lehen harrerako programak, emantzipaziorako prestatzeko eta emantzipatzeko programak garatzen dira (*gizarte babesik gabeko haur eta nerabeentzako egoitza harrerako baliabideak arautuko dituen uztailaren 8ko 131/2008 Dekretuan* jasotako programen izenekin bat datoz izendapen horiek).

Bideberria proiektua lau faseko prozesu batean egituratuta dago; fase bakoitza lau elkarbizitza-moduluetako batean garatzen da.

Arartekoak zentrori aurretik egindako bisitekin alderatuta, aldaketa nagusia da 2018ko urrian Bideberria 0 abian jarri zela. Hori da Berehalako Harrerako behin-behineko zentroa. Ez du plaza kopuru zehatzik, eta ez du hitzarmenik Arabako Foru Aldundiarekin.

Bisitarren egunean, Bideberria 0 zentroan hamahiru adingabe zeuden harreran. Baliabide horretako hezkuntzako esku-hartzea intentsiboa da, eta indarra talde-lanean jartzen du, banakako esku-hartzean baino gehiago. Harrerako adingabe bakoitzak erreferentziazko profesional bat du, baina ez da tutoretza pertsonalizaturik egiten. Nabarmena da pro-

fesionalen laguntzapeko aisia antolatuari loturak sortzeko tresna moduan ematen zaion garrantzia. Adingabe guztiak eskolan daude.

Adingabeak hilabetez edo bi hilabetez egoten dira Bideberria 0 zentroan. Prozesuan aurrera egiteko eta Bideberria 1 zentrorra joan ahal izateko, gaztelania menderatzen hasi behar dira, eta garbi izan behar da adingabeak direla eta zentroko araudia eta helburuak betetzen dituztela.

Bideberria 1 zentroan harrera- eta balioespen-programa garatzen dira. Hamabi plaza ditu, eta premiazko harrerako hiru. Arartekoaren bisita-egunean, zentroa beteta zegoen.

Zentroko arduradunek azaldu zutenez, Bideberria 0 zentroa irekitzearekin, Bideberria 1 programan egonkortasuna lortu da, eta, gainera, helarazi zuten 2015etik ez zutela lortu hezkuntza-lana egiteko okupazio egokia mantentzea. Baliabidean okupazioa beti handiegia da, eta taldea asaldatuta egoten da pertsonak etengabe sartzen eta irteten direlako. Bideberria 0 abian jartzearen eragina oso nabarmena izan da programa guztietan, eta elkarbizitzaren hobekuntza azpimarratzekoa da, intzidentziak murriztu baitira.

Harrera- eta balioespen-fase honetan, arreta norbanakoan oinarritzen da, taldean baino gehiago. Harreran dagoen pertsona bakoitzak bere banakako arreta-plana du, eta helburu jakin batzuk betetzeko. Taldearen elkarbizitza ona da, eta horrek lagundu egiten dio harreran dauden adingabeen egonkortasun pertsonalari, haien antzekoekin eta profesional-taldearekin loturak sortzea lortzen baitute.

Bideberria 2 zentroan emantzipaziorako prestatzeko programa garatzen da. Hamabi plaza ditu hark ere, eta premiazko harrerako hiru. Programa hori hiriaren beste leku batean dago. Adingabeak emantzipatzeko prozesuaren fase aurreratuago horretan, adingabeak laneratzeko gaitasunak lantzen hasten dira.

Bideberria 2 zentroko profesional-taldea lanean eta hausnartzen ari da proiektuaren ezaugarrien eta nortasun-bereizgarrien inguruan, programa Bideberria hezkuntza-ibilbide globalaren barruan definitzen eta ezberdintzen duenaren bila. Erronka hori aipatu dute, epe motzerako, proiektuaren arduradunek.

Bideberria 3 proiektuaren azken fasea da. Bertan emantzipazio-programa garatzen da. 10 plaza ditu, eta premiazko harrerako bi. Hiriko beste auzo batean dago, seina pertsonarentzako gaitasuna duten bi etxebizitzatan.

Programa honen helburu nagusia da harreran dauden adingabeak heldu-bizitzarako prestatzea da, haiek gizarteratzeko.

Bideberria 3 zentroan, prozesuaren protagonismoa harerako adingabeek hartzen dute, eta asmoa da haien autonomia maila guztietan sustatzea: etxeko lanetan, kudeaketa administratiboetan, prestakuntza-prozesuan eta lanekoan, ekonomiaren kudeaketan, beren osasunaren arduran eta abar. Emozioen autonomia ere bilatzen da, eta kontu handiz

zaintzen da baliabidetik irteteko prozesua, profesionalekin duten lotura birdefinituz, heldu-bizitzaren lehen urratsetan laguntzen jarraitzeko.

Hain zuzen, emantzipazioaren ikuspegi horrek definitzen du Bideberriako prozesu guztia. Hori da haren bertute nagusia. Bideberria 0 zentrorra iristen denetik harreran dagoen pertsona bakoitzaren banakako esku-hartzearen proiektua egituratzen da baliabidetik irtetearen beharko dituen gaitasunak sustatzearen inguruan, beti emantzipazioa xede gisa izanik eta abiapuntu moduan hartuta harreran dagoen pertsona bakoitzaren egoera. Programaren arduradunek zioten moduan, *“iristen direnetik irteteko unean pentsatzen ari gara”*, eta bizitza autonomo eta arduratsua izateko prestatzeko moduan. Helburu horri lotuta, honako hauek dira esku-hartzearen oinarritzko hiru zutabeak: 1) gaztelania menderatzea, 2) tokiko harreman-sareak sustatzea, inklusioan egiazko laguntza eraginkorra eskainiko dietenak eta 3) enplegua eta prestakuntza bilatzea.

Bideberriak dituen erronka nagusiak, arduradunen ustez, lotuta daude gero eta adingabe gazteagoak iristearekin, eta familia-erreferentziarik gabe iristen diren neska kopurua haztearekin. Bideberria 0 zentroan, proiekturako sarreran, neska daude jada, eta instalazioak egokitu beharrean daude. Neska atzeritarren etorrera jorratzea erronka bat da harreman-sare guztia erantzat.

Gainera, aipatutako Bideberria 2 birdefinitzearekin batera, ezinbestekoa da administrazio-esparruan laguntza ematea Bideberria 0 zentroko programaren kudeaketari.

Bideberria proiektu bizia da, etengabe egokitzen ari zaiona adingabe atzeritarrek harreran hartzearen egoera aldatzeko. Praktikaren inguruan hausnartzen duen profesional-talde bat du, berrikuntza bilatzen duena harreran dituen adingabeen beharrei erantzuna emateko.

2018an egindako bisitetan gertatzen zen moduan, bisitatu-tako zentroetako hezkuntza-taldeek ez dute inongo arazo berezirik aipatu, ez taldeetan bertan ezta osasun-sistemarekin, segurtasun-sistemarekin edo udalekin duten harremanetan, azken horiek adingabeak erroldetan arazorik gabe sartzen baitituzte. Sarri aipatu ditugun hezkuntzarekin lotutako zailtasunak gain, oraindik aipatzen dituzte **erregularizazio administratiboko prozesuak** berandutzea (Marokoko kontsulatuari eta Gobernuaren Ordezkariordeztari egotzi dakizkieke arrazoiak, baita foru-sailetako administrazio-zerbitzuei ere), eta, nagusiki, **emantzipazio-prozesuei** emandako erantzun publikoa eta laguntza, behin harreran zeuden adingabeak adin nagusira heldutakoan.

Zailtasun horiek berretsi egiten dituzte egun eskusio-arriskuan dauden gazteek aurkeztutako kexetan, orain gutxi Administrazioaren tutoretzapeko adingabeak zirenek jarritakoetan. Lehen gaiari dagokionez, argudiatu zuten adingabeei dokumentazioa emateko prozesua ez dela behar bezain ondo egiten haiek babesgabetasun-egoeran dauden adingabeen baliabidetik irtetearen administrazio-egoera erregularra izango dutela bermatzeko, eta, beraz, adin nagusira heldutakoan zaurgarritasun-egoera handiagoan egoten direla.

Aztertutako kasu guztietan ezin izan da ondorioztatu berandutzea haurren foru-zerbitzuei egotz dakiekeenik; izan ere, pasaporte eskuratzeko beharrezko dokumentazioarekin edo Marokoko kontsulatuak pasaporte emateko denboren luzatzearekin lotutako arazoak aipatu zituzten.

Beste kasu batzuetan, emantzipatzen laguntzeko prozesuei dagokienez, gazteek argudiatu zuten haurren zerbitzuetatik trantsizioa ondo prestatu zen arren, beste baliabide batzuetatik espero zitekeen erantzuna ez zegoela eskuragarri garai eta behar bezala. Hain zuzen, orain arte zeuden erantzun ahulen gain gelditu da babesgabetasun-egoeran dauden haurrentzako egoitza-zerbitzuetatik adin nagusira iristean irten diren pertsonen kopuru handiari aurre egiteko ardura. Esan liteke adingabeen kopuru handiak haurren foru-sarea buxatu zuela 2017an, eta 2018an gizarte-esklusioa arriskuan dauden gazte-talde handi bihurtu dira, gutxienez arretaren jarraikotasunerako erantzunik ematen ez bada, gizarte-zerbitzuen sistemaren araudiak eskatzen duen moduan. Horri dagokionez, eskusio-egoeran dauden pertsonak artatzeko zerbitzu batzuek aitortu dute zaila zaiela hura eskatzen duten pertsonen bolumena artatzea, edo beste instantzia batzuei dei egin diete, haien iritziz gazte horien beharrak asetzean zeregina dutenei. Agerikoa dirudi, edozein kasutan, zerbitzuen eta programen arteko trantsizioen zaintza eta lan kolaboratibo eta koordinatuak ez duela ondo funtzionatzen, eta horri lehenbailehen erreparatu behar zaiola. Gai horri arreta berezia eman zaio txosten orokorrean, atzeritarren inguruko apartatuan. Bertan, aurreikusi da 2019 amaieran ikerketa bat hasiko dela Euskadin familia-erreferentziarik ez duten gazte migratzaile horien arretaren bermeen inguruan.

Trantsizio horrekin lotutako gai zehatz bat ikertzeko, 2019an ofiziozko jarduketa bat hasi da. Administrazioaren tutoretzapean egondako gazte atzeritarrek beren emantzipazio-prozesuetan jasotako laguntzaren gabeziaren inguruan aurkeztutako kexetatik eratorritako jarduketaren esparruan, informazioa jaso zen Urduñako Udalaren praktika baten inguruan: udalerrian dagoen emantzipaziorako prestatzeko egoitza-baliabidean baja ematen duten adingabeei –adin nagusira heltzeagatik tutoretza eteteagatik edo zentroa utzi dutelako– **eroldan baja ematen zitzaizkien ofizioz**. Bizgarriekin, zentroa kudeatzen duen entitatearen, kontaktuan jarri ondoren, berretsi zuten udalak maiztasun jakin batekin eskatzen zuela azken komunikaziotik izandako bajen zerrenda, eroldarekin lotutako helburu batekin –ez zuten maiztasuna zehaztu, baina badirudi hileko edo asteko une jakin bat dela–. Zentroak ez zekien une horretatik aurrera Udalak zer egiten zuen. Kontuan hartuta zein eragin duten gazte horien gizarteratzeko ibilbidean beste leku batean eroldan alta eman gabeko baja horiek, eta ofizioz eroldatik baja emateko aurreikusitako prozedurak berme jakin batzuk behar dituela, komeni zen Udalari galdetzea nola egiten ari ziren baja horiek.

Urduñako Udalari informazio zehatza eskatu zitzaion gazte horiei ofiziozko baja emateko erabilitako prozedurari buruz, eta ondorioztatu zen udal hori zuzenbidearekin bat etorritik jarduten ari dela, are sentsibilitate handiz ere, eskubideak gauzatzeari begira eroldak duen garrantziari dagokionez.

Beste ikerketa bat da, fase aurreratuan dagoena oso, eta xede duena bakarrik dauden haur eta nerabe atzeritarren egoera, Arartekoa International Ombudsman Institut (IOI) erakundeak egindako mandatuaren ondorioz, Europar adingabe horien harrerarako **jardunbide egokiei** buruzkoa. Lan horren asmoa da jardunbide egokien eta nazioarteko estandarren bilduma baliotsua izatea, harreraren zerikusia duten autoritateentzat eta pertsonentzat erabilgarria izango dena.

Apartatu honen hasieran adierazi denez, urtean behin Estatuko Herriaren Defendatzaileak biltzen dituzten **koordinazio-jardunaldiak** 2019an bideratu ziren bakarrik zeuden adingabe migratzaileen egoerara eta haien eskubideak bermatzeko emandako arretara. Prestakuntza-saioetan egindako lanaren ondoriozko **diagnosia** 12 gairen inguruan dago ardaztuta: bakarrik dauden adingabe atzeritarren erregistroa, jarduketak jatorrizko herrialdeetan, berehalako lehen harrerarako eta arretarako prozedurak, adinaren ebaluazioa, aberriatzea, arreta integrala, egoitza- eta lan-baimenak, emantzipazioa, nazioarteko babesa, gizakien salerosketaren biktima adingabeak, eta administrazioen koordinazioa-kolaborazioa. Laburpen exekutiboan jasotako **ondorioetako** batzuk hautatu ditugu, duten interesa dela medio.

*“Bakarrik dauden adingabe atzeritarren arreta bi logikaren artean dago: etortzen den jende-kopurua –bereziki profil jakin batzuetakoa– mugatzea helburu duten **migratio-politiken logikaren** eta babesgabetasun-egoeran dauden **haurrei eta nerabeei aitortutako eskubideak babesteko eta defendatzeko logikaren** artean.*

Fenomeno konplexua da oso, kausen heterogeneotasunagatik, protagonisten zaurgarritasun handiagatik, protagonistengan duen ondorioei emandako erantzunen konplexutasunagatik, esku hartzen duten administrazio-sareagatik eta sortzen dituen ondorio sozialengatik.

*Haurren kasuan, **beti gailendu behar zaio adingabe izaera atzeritar izaerari**, eta horrek esan nahi du administrazio publikoen edozein esku-hartzeren xedea izan behar dela **haren interes gorenarekin bat datozen irtenbide** bat.*

*Arrazoi horregatik, eta adingabeak babesteko arauak betez, **botere publikoek, administrazioek eta gizarteak ahaleginak estutu behar dituzte adingabe horien eskubideen defentsa bermatzeko**, Espainian zaurgarritasun- eta babesgabetasun-egoera berezian baitaude. Aldi berean, adingabeen **jatorrizko herrialdeek** konpondu egin behar dituzte migratio-prozesu arriskutsuen kausak, eta garatu egin behar dituzte haurrak eta nerabeak babesteko sistemak, famuliatik eta gizartetik deserrotzea saihesteko.*

Espainiako Herriaren Defendatzaileek Haurren Eskubideen Konbentzioarekin duten konpromisoa berretsi dute eta gogorarazi dute bakarrik dauden adingabe atzeritarrek, 18 urtetik beherakoak direnez, haurtzat jo behar direla adin nagusira iristen diren bitartean.

ten direnera arte. Haien arrazoiak edo beren jatorriko testuingurua ezin dira aitzakia izan erantzun juridikoak eraikitzeko, azpimarratzen dutenak “migratzea erabakitze” haien autonomia-mailak “gure haurrengandik” ezberdintzen dituela, eta, horrenbestez, ez dutela horrenbestez merezi babesgabetasun-egoeran dauden adingabe izaerak ematen dien babesa.

Premisa eta printzipio horiekin, eta parte hartu zuten autonomia-erkidegoetan hautemandako errealitatearen analisi bateratuarekin, Herriaren Defendatzaileek hainbat gomendio egin zituzten. Horiek ez errepikatzearen, txosten nagusiaren V. kapituluko 2.1. apartatuan kontsulta daitezke.

2.3.5. Genero-indarkeria jasan dezaketen haurrak eta nerabeak

Txostenaren xede den urtean Arartekoak esparru horretan egindako jarduketa nagusiak zerikusia du ama eta amona lehenaren bikotekide ohi eta haurren aita hil ondoren zurtz gelditutako haur baten osabak idatzitako kexarekin. Haiek erakunde honi jakinarazten zioten haur horientzako laguntzarik ez zegoela, genero-indarkeriaren zuzeneko biktimatzat jotzen diren arren, ez dagoelako ia biktima gisa merezi duten laguntza hezurmamitzeko neurririk. Hain zuzen, 2019an onartu da [3/2019 Legea, martxoaren 1eko](#), genero-indarkeriaren eta emakumearen kontrako bestelako indarkeria moten biktimen seme-alaben umezurtz egoera hobetzeko buruzkoa, jasotzen dituzten umezurtz-pentsioak handitzen dituen. Horrez gain, Arabako Foru Aldundiaren Emakumearen Zerbitzuak arreta psikologikoa eman die haurrei hasieratik. Nolanahi ere, hezkuntzaren edo zergen esparruetan gabeziak eta disfuntzioak aipatu zituzten, nahiz eta haurren osabak epai judizial baten bidez gaituta bazegoen ere “guraso-ahalak inplizituko berekin dakartzan ahalmen guztiak erabiltzeko”. Egoeraren eta beste autonomia-erkidego batzuetan izandako esperientzien lehen analisia egin ondoren (guztiak orain gutxi jazotakoak), kontsultak egin dira, eta kexa zehatz bat izapidetu zaio hainbat administrazioi. Horiek oraindik izapidetzen ari dira.

Genero-indarkeriaren ondorioz umezurtz dauden haurren egoera eta haien egoerak eskatzen duen erantzun publiko kontuan hartu dira, txosten hau amaitzean dagoeneko 4/2005 Legea, otsailaren 18koa, Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerakoa, aldatzeko lege-proiektua denean. Legearen aldaketa horren bidez, asmoa da lortzea “*herrialdeko politika eta hitzarmen bat, letra larriz*”, berdintasunaren alde eta indarkeria matxistaren aurka, legea indartzuz eta gure testuinguru sozial eta arauzkotik eratorritako behar eta erronka berriei egokitzuz. Erantzuna eman beharreko behar berri horietakoak dira, ezbairik gabe, genero-indarkeria bizi izan duten seme-alabak zuzeneko biktimatzat jotzea.

Gai horren inguruan aipatu beharra dago Arartekoak genero-indarkeriaren egoerei lotutako arazoetan egindako esku-hartzeak, tartean ardurapeko seme-alabak eta bisita-araubide bat daudenean; hain zuzen, aitaren (zaintza ez duen gurasoaren) familiakoek, aitonek edo amonek, jakinaz digute bilobak bisitatzeke zailtasunak izaten dituztela,

gehienetan, aitari ez bezala, berariazko bisita-araubiderik ezartzen ez zaielako. Arartekoaren eskumen-eremua Administrazioak eskubideak urratzen dituen egoeretara mugatzen denez, horrelako kasu guztietan Arartekoaren esku-hartzearen helburu nagusia izan da kexagileei aholku ematea auzitegietan euren eskubidea baliarazteko moduari buruz.

Genero-indarkeria bizi izan duten adingabeekin zerikusia duen azken jarduketa da ofizioz hasitako jarduketa bat, aztertzeke eta balioesteko gizakien salerosketaren biktimei edo salerosteko biktima izateko arriskua daudenei arreta eta babes soziala emateko programak garatzen dituzten erakunde sozial batzuek helarazitako egoera, emakume horiek (eta, sarritan, haien seme-alaba adingabeek) udal-eroldan inskribatzeko dituzten zailtasunak, pasaporteak edo identifikatzeko baliozko beste dokumenturik ez dutenean. Kasu guztietan atzeritarren seme-alabei eragiten dienez, xehetasun batzuk gehiago eman dira txosten honen 2.8.1. apartatuan.

Edozein kasutan, erakundearen jarduketa ez da amaitzen herritarren aurkeztutako erreklamazioak ikertzearekin; izan ere, batzuetan Eusko Legebiltzarrak berak dei egiten dio egoitza horretan ekimenei edo hausnarketei ekarpenak egiteko. Aurten, Eusko Legebiltzarraren Lan eta Justizia Batzordearen aurrean egin zen agerraldia, *Gurasoen Banantze edo Haustura Kasuetako Familia Harremanei buruzko [ekainaren 30eko 7/2015 Legea](#)* aldatzeko lege-proposamenari buruzko ekarpenak egiteko. *Agerraldi horretan*, zaintza partekatua zaintza-eredu gisa egokia dela babestu arren, indarkeria matxistaren kasuetan adingabeak zaindu behar direla azpimarratu zuen Arartekoak, indarkeria horren biktima zuzenak direlako. Beraz, oso ondo baloratu zuen genero-indarkeriaren edo emakumeen kontrako indarkeria matxistaren testuinguruetan seme-alaben zaintza kausa horrengatik prozedura judizial batean sartuta dagoen aitarekin partekatu ahal izatea galarazteko neurriak indartzea. Arartekoak, halaber, legearen testu berrira emakumeen kontrako indarkeria matxistaren kontzeptu berria sartu behar dela adierazi zuen, genero-indarkeriaren zigor-arloko delitu-modalitateetatik harago baitoa (*Europako Kontseiluak emakumeen kontrako indarkeria eta etxeko indarkeria prebenitzeko eta horren aurka borrokatzeke sinatu duen hitzarmenaren bidez* (Istanbuleko Hitzarmena) onartutako nazioarteko betebeharren ondoriozkoa da kontzeptu berri hori).

Apartatu hau amaitzeko, interesgarria da adieraztea, [genero-indarkeriaren aurkako Estatu-itunak](#) (Gorte Nagusietan 2017ko irailean adostutakoa) sortutako esperantzak gorabehera, 2019a urte antzua izan dela guztiz Kongresuak Estatu-itun horretan aurreikusitako 214 neurriak eta Senatuak aurreikusitako 267ak hezurmamitzeko, nahiz eta bertako ardatz batean jasota zegoen adingabeen babesa, jada indarkeria horren biktima izaerarekin. Premiazkoa da, zentzu horretan, sakonago eta irmoago garatu behar direla itunean aurreikusitako neurriak, [9/2018 Errege Lege-De-kretuan](#), [abuztuaren 3koan](#), genero-indarkeriaren aurkako estatu-ituna garatzeko presako neurrienean, xedatutakoari jarraikortasuna emanez.

2.3.6. Sexu abusua

Bulego honen 2018ko txostenean jaso zenez, Arartekoak urte hartako uztailen antolatzen zuen haurrei egindako sexu-abusuen inguruko ikastaro bat, EHUren udako ikastaroen barruan ([Haurrenganako sexu-abusua: gizarte osoa interpelatzen duen errealitate konplexua](#)) Gaiak ezohiko interesa sortu zuen, eta, parte-hartzaileek adierazitako iritziei esker, aukera egon zen ehuneko handi batean ikusezina den errealitatearen ezagutza sakontzeko. Egindako hitzaldien maila altuaz gain, jardunaldi horien emaitza izan ziren etorkizuneko lan-ildo moduko ondorio batzuk, eta Arartekoak esparru horretako esku-hartzeetan hobekuntzak sustatzen, errazten eta/edo eragiten jarraitzeko hartutako konpromisoa.

Tratu txarren tipologia guztietatik, haurrenganako sexu-abusua ezaugarri bereizgarri batzuk ditu, ezinbesteko bihurtzen dutenak diziplina eta erakunde anitzeko ikuspegitik jorratzea. Arartekoaren ustez, posible da ikuspegi hori bermatzea, beste formatuak gorabehera, jarduketa-protokolo baten bidez, bertan eragile bakoitzaren erantzukizunak mugatzeko eta haurrenganako sexu-abusuko kasuen aurreko jarduketan sekuentzia eta haien denboralizazioa jasota. Gainera, Euskadin parte hartzen duten eragile gakoek behin eta berriz eskatu dute horrelako protokolo bat, eta, hori dela eta, Arartekoak 2019ko lehen hiletan hartu zuen konpromisoa Euskadin **haurrenganako sexu-abusuko kasuetarako jarduketa-protokolo** bat osatzeko proposamena egiteko lanean jarraitzeko.

Urte osoan zehar, Arartekoak zuzendutako diziplina anitzeko lan-talde batek, aurrerago zerrendatutako eragileek osatutakoak, aurrera egin du protokoloaren proposamen tekniko bat eratzean, eta proposamen hori orain kontrastatzen ari dira hainbat zerbitzu, sail eta erakundetako arduradun politikoak.

Honako eragile hauek jaso dute parte hartzeko gonbita eta kolaboratu dute helburu horrekin:

- Hezkuntza, prebentzioaren, detekzio goiztiarren eta jakinaraztearen zatian.
- Osasuna, larrialdietako ospitale-arretari, lehen mailako arretako pediatriako eta haurren eta gazteen buruko osasuneko alorre dagokienez.
- Babesgabetasun-egoeran dauden haurrentzako gizarte-zerbitzuak, lehen mailako arretari (EUDEL), bigarren mailakoari (foru-aldundiak) eta arauen koordinazioari eta garapenari (Eusko Jaurlaritzak) dagokienez.
- Ertzaintza, salaketari eta polizia-ikerketari dagokienez.
- Justizia-administrazioako eragileak, judikatura, fiskaltza, justizia-administrazioako letradu-elkargoak, abokatutza, talde psikosozialak, balioespen integritateko unitate forentseak, biktima-erantzako arreta-zerbitzua.

Azken finean, 30 pertsona inguru izan dira 9 hilabetez proposamen onena elkarlanean bilatzen; horretarako, ekarpenak egin dira, 3 osoko saio (martxoaren 28an, maiatzaren 17an eta irailaren 26an), eta sektoreko hainbat bilera ere bai.

Protokoloa eratzeko, honako **premis**a hauek hartu ziren oinarri gisa:

- Jarduketa-prozesuaren fase guztiak jasotzen ditu, prebentzioa, detekzioa, jakinaraztea eta esku hartzea, dagokion prozedura judizialera arte zerikusia duten eremu guztietan. Protokoloa ez da soilik ulertzen jakinarazpen-orri bat edo detekzio-zirkuitu bat bezala; prozesuaren fase guztiak hartzen ditu barnean.
- Haurren eskubideetatik begiratuta garatu da, haur edo nerabe biktima eta/edo erasotzailearen eskubideak eta akusatzailearen prozesu-bermeak bermatzeko.
- Protokoloaren eraginkortasunerako, jarduketez gain, haien denboralizazioa ere jaso da.
- Tartean dauden eragileen adostasun teknikoarekin eratu da, baina zerikusia duten erakunde guztien aitorza du, eta guztiek sartu dute beren araudian, jarraibideetan eta prozeduretan.

Esan bezala, proposamen teknikoaren behin betiko bertsioa, azaroaren hasierarako amaituta zegoena, txosten hau amaitu zenean eztabaida politikoko fasean zegoen.

Ia batera egin da ere Eusko Legebiltzararen Giza Eskubide eta Berdintasun Batzordearen [ponentzia](#) hau: Haurren kontrako sexu-abusuak ikertzeko eta prebentziorako, egitarako eta erreparaziorako proposamenak egiteko ponentzia". Arartekoa bertan parte hartzeko gonbidatu zuten, eta bertan agerraldia egin zuen 2019ko azaroaren 18an. Ekimen horren jardura ere ez zegoen amaituta txosten hau idazten amaitu zen egunean.

2.4. Familia babeslea izateko eskubidea

18. artikulua

1. *Bi gurasoek dituzte betebeharrak haurra hazi eta hez-teko garaian, eta estatu kideek indar guztiak jarriko dituzte printzipio horren onspena bermatzeko. Gurasoei edo, hala dagokionean, legezko ordezkariari dagokien haurra hazi eta garatzearen erantzukizuna. Estatuaren ardura garrantzitsua haurren interesa izango da.*
2. *Hitzarmen honetan jasotako eskubideak bermatu eta sustatzeko, estatu kideek laguntza egokia emango die gurasoei eta legezko ordezkariari, haurra hazteko bete-beharrean behar bezala joka dezaten; halaber, haurrak zaintzeko erakunde, instalazio eta zerbitzuen sorrera bultzatuko dute.*

Arartekoak, arlo honetan, familiak babesteko politika publikoak bultzatu eta indartu daitezten sustatzen du, familia-eredu askotarikoen garrantzia kontuan hartuta. Zuzenbideak aintzatetsiak ditu familia-ereduok, eta zenbait kasutan arreta berezia behar izango dute, beren funtzioak betetzeko behar dituzten prestazio guztiak erabateko berdintasunez eskuratzeko.

2.4.1. Araudi-eta gizarte-testuingurua

2019an, familia-politiken arloan, **lana eta familia bateragarri egiteko politikak** nabarmendu dira. Europar Batasunaren esparruan, 2019an lege-arloan onetsitako neurririk esanguratsua [2019/1158 Zuzentaraua](#) izan da, **gurasoen eta zaintzaileen familiako eta laneko bizitzak bateragarri egiteari buruzkoa**. Horren bidez, gutxienezko baldintzak ezarri nahi dira lan-merkatuan gizonen eta emakumeen berdintasuna lortzeko, guraso edo zaintzaile diren langileei bateragarritasuna erraztuz. Horri begira, banakako eskubideak sortu ditu lan-kontratua edo -harremana duten gizon-emakumeentzat, aitatasun-, gurasotasun- edo zaintza-baimenen bidez edota lan-formula malguen bidez. Era berean, baimenez gozatu bitartean jaso beharreko soldatari buruzko arauak ezartzen ditu; eskubideok erabiltzeagatik diskriminatzea debekatzen du; ez kaleratzeko babesa ematen du, eta, kaleratzea gertatuz gero, frogatu behar diren kargaren inbertsioa egiten du. Zuzentaraua gure legedira ekartzeko epea 2022ko abuztuan amaituko da.

Estatuan, areagotu egin dira haurdun egon den gurasoen eta haurdun egon ez denaren baimenak, promulgatu egin baita [martxoaren 1eko 6/2019 Errege Lege Dekretua](#) (enpleguan eta okupazioan emakumeen eta gizonen arteko tratua- eta aukera-berdintasuna bermatzeko premiazko neurriak buruzkoa). Estatu-mailako lege-dekretu horrek aldatu egin ditu bai [Langileen Estatutuaren Legearen](#) testu bategina, urriaren 23ko 2/2015 Legegintzako Errege Dekretuaren bidez onartua, bai [Gizarte Segurantzaren Lege Orokorren](#) testu bategina, urriaren 30eko 8/2015 Legegintzako Errege Dekretuaren bidez onartua. Aipatutako lege-dekretuak erabat parekatzen ditu aitatasun- eta amatasun-baimen zeritzenak, eta prozesu iragankor bat aurreikusten du **haurdun egon ez den gurasoaren jaiotzagatiko eta zaintzagatiko baimena luzatzeko**. Baimen hori **2021eko urtariraren 1ean** parekatuko da erabat ama biologikoaren baimenarekin.

Bestalde, **EAEn**, familia eta lana bateragarri egiteko laguntzak arautzen dituen arau berri bat onartzeak bultzatu ditu kontziliazioaren arloko erreformak. Hain zuzen ere, Eusko Jaurlaritzaren [164/2019 Dekretua](#), [urriaren 22koa](#), **familia eta lana bateragarri egiteko laguntzei buruzkoa**, da lege hori.

Martxoaren 1eko 6/2019 Errege Lege Dekretuak jaiotzagatiko eta zaintzagatiko baimenak parekatze aldera ezarritako araubide iragankorrak hausnarketa ekarri du, eta eragin du [Familiei Laguntzeko erakunde](#) arteko **IV. Planaren** neurrien garapenean zenbait egokitzapen egitea. Izan ere, 164/2019 Dekretua indarrean jartzen denetik aurrera, laguntzaren onuradun izan daitezkeen gurasoen seme-alaba

guztiei aplikatuko zaie, plangintzak ezartzen bazuen ere laguntza, hasieran, bigarren seme-alaben eta hurrengo gurasoei emango zitzaiela, eta, bigarren fasean, lehen seme-alaben gurasoei.

Beraz, hona hemen 164/2019 Dekretuan jasotako **berrikuntza nagusiak**:

- Kontziliazioarako laguntza-lerro berria abian jartzea: lan-eszedentzian dauden langileentzako laguntzak, gurasoek urtebetetik beherako adingabea **jaiotzeagatik eta zaintzeagatik jasotzen dituzten ordainutakoaren arabera prestazioen aldiak parekatzeko**.
- Seme-alabak nahiz mendetasun-egoeran edo osasun-egoera oso larrian dauden ahaideak zaintzeko eszedentzietarako eta lanaldi-murrizketetarako laguntzen zenbateko ekonomikoa **% 30 handitu behar da guraso bakarrek familien, familia ugari, mendetasun larria, mendetasun handia edo % 50eko desgaitasuna duen kideren bat duten familia-unitateen eta genero-indarkeriaren biktimak den kideren bat duten familia-unitateen kasuan**.
- **Eskatzailea gizona den kasuetan, handitu egingo da** seme-alabak nahiz mendetasun-egoeran edo osasun-egoera oso larrian dauden ahaideak zaintzeko **eszedentzietarako eta lanaldi-murrizketetarako laguntzak baliatzeko gehieneko denbora**, eta, beraz, bikoteari dagokion diruz lagundutako denbora-kreditu osoa baliatu ahal izango du gizon eskatzaileak.
- Seme-alabak nahiz mendetasun-egoeran edo osasun-egoera oso larrian dauden ahaideak zaintzeko eszedentzietarako eta lanaldi-murrizketetarako laguntza-ildoari dagokionez, **kendu egin nahi da lan-harreman bereziak dituzten langileak**, hau da, **etxeko langileak**, kanpoan uzteari buruzko xedapena, [martxoaren 24ko 1/1995 Legegintzako Errege Dekretuaren \(Langileen Estatutuaren Legearen testu bategina onartzen duena\)](#) 2.1.b) artikulua jasotakoa. Kontuan izan Arartekoak aspalditik egin izan duela eskaera hori.
- Seme-alabak, mendekotasuna duten eta oso osasun-egoera larrian dauden senideak zaintzeko eszedentziak eta lanaldi-murrizketak errazteko, **salbuespenezko beste kasu bat hartuko da kontuan diruz lagundu daitezkeen jarduerak jarraitutasunik ez izateko aukeran: eskatzaileak soldatarik gabeko baimena hartzea**.
- Gainera, erakunde honek behin eta berriz eskatu izan duen bezala, **sinplifikatu egin da eszedentzia edo lanaldi-murrizketa egiaztatzeko dokumentazioa**. [Ekainaren 29ko 177/2010 Dekretuaren \(familia eta lana bateragarri egiteko laguntzei buruzkoa\)](#) arabera, enpresa-ziurtagiri bat aurkeztu behar da, bai eta kotizazioan baja eman izana edo hura aldatu izana egiaztatzeko **Gizarte Segurantzaren dokumentu bat ere**.

Laguntzak kudeatzen dituen zuzendaritzaren ustez, **Gizarte Segurantzaren dokumentazioa nahikoa da** diruz lagundu daitekeen jarduera egiaztatzeko.

- Eszedentzian dauden **kooperatiba-sozietateetako bazkide langileei edo lan-bazkideei** dagokienez, aurrerantzean ez zaie eskatuko baja eman dezaten kotizatzen duten erakunde pribatuan edo Gizarte Segurantzako araubidean.
- Seme-alabak nahiz mendetasun-egoeran edo osasun-egoera oso larrian dauden ahaideak zaintzeko **eszedentzia edo lanaldi-murrizketa hartu duten langileak ordezkatzeko** laguntzei dagokienez, bi berrikuntza dakartza dekretu berriak:
  - Laguntzaren gehieneko iraupena luzatzea, ordezkatzeko pertsona gizona bada eta emakume bat kontratatzen bada hura ordezkatzeko, emakumeen enplegarritasuna errazte aldera.
  - Beste alde batetik, eskabideak elektronikoki baino ez aurkeztea, Administrazio Publikoen Administrazio Prozedura Erkidearen Legearen (39/2015, urriaren 1eko) 14. artikulua aplikatuz.
- Eutsi egin zaie **seme-alaba adingabeak zaintzeko langileak kontratatzeko** laguntzei, eta sinplifikatu egin da horien kudeaketa. Beraz, egokitu egin behar da laguntza kalkulatzeko erreferentziazat hartzen den zenbatekoa, hau da, “seme-alaba adingabeen zaintzaileak kontratatzeagatik enplegatzaileak Gizarte Segurantzaren Araubide Orokorrean ezarritako Etxeko Langileentzako Sistema Bereziari ordaintzen dion zenbatekoa”.

Seme-alabengatik diru-laguntzei dagokienez, aipatu behar da [Foru Gobernu Kontseiluaren azaroaren 26ko 53/2019 Foru Dekretua](#) (Onestea Arabako Lurralde Historikoan bizi diren familia unitateentzako jaiotzeengatik zuzeneko diru-laguntzen oinarri arautzaileak onesten dituen foru dekretu proiektua) onartu dela. Dekretuak arautzen ditu Arabako Foru Aldundiko Ogasun, Finantza eta Aurrekontu Sailak, Arabako Lurralde Historikoan jaiotza-tasa sustatze aldera, lehia askeko araubidean emandako diru-laguntzak, eta, horretarako, zuzeneko laguntzak ematen dizkie Araban bizi diren familia-unitateetan dauden zergadunei seme-alabak jaiotzeagatik, betiere, haurren bat jaiotzen den familia-unitateen urteko diru-sarrerei erreparatuta. Hala, jaiotza bakoitzeko 1.000,00 euro emango dizkie urtean 40.000,00 eurotik beherako diru-sarrera gordinak dituzten familia-unitateei; 500,00 euro urtean 40.000,00 eta 75.000,00 euro arteko diru-sarrera gordinak dituztenei, eta 250,00 euro urtean 75.000,00 euro gordinetik gorako diru-sarrerak dituztenei. Laguntza jasotzeko, ezinbestekoa da urtebetez errolatuta egon izana Arabako edozein udalerritan, eta laguntza bateragarria da ondorengoengatik gainerako kenkariekin.

2.4.2. Kexetan pozik ez egoteko azaldu diren arrazoiak

2.4.2.a) Familiei laguntzeko diru-laguntzekin zerikusia duten arazoak

Aurten ere zenbait kexa jaso ditugu [seme-alabak dituzten familientzako diru-laguntzak](#) eta [familia eta lana bateragarri egiteko diru-laguntzak](#) arautzeko euskal araudiaren babesean egindako eskaerak ukatu edo artxibatu direlako. Horiek dira EAEn familiei laguntzeko bi lerro nagusiak. Kexa horietako gehienetan, arazo formalak azaldu dituzte, prozedurazkoak, funtsean, laguntza horiek eskatu ahal izateko aurkeztu behar den dokumentazioari buruzkoak. Lehenagoko gure txostenetan jada azaldu dugu kasuistika eta erakunde honek gai horretaz egindako balorazioa. Horrela, hobekuntzak proposatu ditugu interesdunei eman beharreko informazioan, Eusko Jaurlaritzako Zuzenean zerbitzuaren aurrean prozedura irekitzen denetik hasita. Era berean, tramitazioa errazteko eskatu dugu, automatizaziora bideratu dadin seme-alabengatik laguntzak jasotzeko kasuetan.

Bada datu berri bat aurreko urteetan adierazitako kasuekin lotuta: agiririk ez onartzea errekurtsio aldia. Horren gainean, zehaztu behar da kasu batzuetan erkidegoko administrazioak onartu egin duela epea kanpo ematea, errekurtsio aldia, eskaera-bidean edo akatsak zuzentzeko unean eman ez ziren agiriak, zehazki, atzeritarren agiriak direnean, izan ere, agiri horiek lortzeak eskatzaileei zailtasun objektiboak sortzen dizkie, behar den epean eman ahal izateko. Hori aurrekari interesgarritzat jotzen du erakunde honek, beste kasu batzuetara hedatzeko.

2.4.2.b) Familia ugariak

Aurreko urteetan bezalaxe, kexa dezente jaso ditugu familia ugariei buruzko Estatuko legedia ezartzeaz eta kudeatzeaz –foru aldundiei dagokie zeregin hori–, bereziki familia ugariaren titulua izateko bete behar diren legezko baldintzak interpretatzeaz. Kexa eta kontsulta horietan, oro har, aipatzen da zer-nolako arazoa sortzen den bikotea hausten, dibortziazten edo banantzen denean familia ugariaren titulua gurasoetako bati ematen zaionean. Kontu hori zehatz-mehatz azaldu dugu lehenagoko txostenetan.

Aurreko txostenetan adierazitakoarekin konparatuta, aurten gutxi aurreratu da arlo horretan, izan ere, dirudienez, Estatuko legegintza-egoitzan ez du aurrera egiten [Familia ugariak babesteko azaroaren 18ko 40/2003 Legea](#) aldatzeko iragarri zen neurriak.

2.4.2.c) Guraso bakarreko familiak

Guraso bakarreko familiak ahultasun egoeran daude gure gizartean, familia unitatearentzako errenta jaso dezakeen helbide bakar bat dagoelako, eta familia mantendu eta zaintzeko

ardura pertsona bakar bati dagokiolako. Abiapuntuko egoera zailago horri gehitu behar zaio, kasuen ehuneko handi batean, guraso bakarreko familia horietan emakumea dela familiaren arduraduna. Guraso bakarreko familiak feminizatuak izateak, tamalez, are larriago bihurtzen du gaur egun gure gizartean dagoen genero-desberdintasunaren arazoa.

Kalteberatasun egoera berezi horrek haxe azaltzen du: [Familiei Laguntzeko abenduaren 12ko 13/2008 Legearekin](#) lotutako prestazioei buruzko kexak asko ez badira ere, horrekin zerikusia duten arazoak beste arlo batzuetan agertzen direla, esaterako, diru-sarrerak bermatzearen arloan, etxebizitza arloan edo udal tasen eta zergen arloan.

Arartekoak urte hauetan barrena hainbat aldiz adierazi du guraso bakarra izatea ez dagoela legean definituta. Era berean, ez dago zehaztuta familia-unitateko kideek zer baldintza bete behar dituzten guraso bakarreko familiak direla onartzeko edo halakoak direlako iritzari eusteko. Orobat, [familiei laguntzeko politikei buruzko txosten berezian](#) gomendio bat egin dugu (a.1 gomendia) gai honen gainean: guraso bakarreko familiaren kontzeptu bakarra behar dela, EAE osoan jarduera-irizpide bateratua ziurtatzeko.

Arrazoibide horixe erabili genuen iaz aipatutako ebazpen batean ere, bada, kexa batean, etxebizitza eskatu zuen emakume bat ez zegoen konforme, Etxebizitza Sailaren Bizkaiko Lurralde ordezkariak haren eskaerari 10 puntu kentzea erabaki zuen, etxebizitzaren premia berezia duten kolektiboetako ez zela iruditu zitzaizolako. Zehazki, administrazioak argudiatu zuenez, bizikidetzak-unitateko alabetako bat adin-nagusitasunera heldu zela egiaztatu zuelako kendu zituen puntuak.

Kexa izapidetu bitartean, guraso bakarraren kontzeptuari dagokionez, sailek erabiltzen zuten definizioan hutsuneak daudela konturatu zen Arartekoa. Hori dela eta, arlo horretan indarrean dagoen araudia aztertu eta konparatu ondoren, familia-unitate bat guraso bakarrekoa den ala ez esateko, seme-alaben mendekotasun ekonomikoa –ez bakarrik haien adina– kontuan hartu behar zela adierazi zuen Arartekoak. Orduan, Eusko Jaurlaritzako Ingurumen, Lurralde Plangintza eta Etxebizitza Sailari gomendatu zion, [Arartekoaren 2018ko urriaren 22ko ebazpenean](#), berrius zezala bere barne-irizpidea, eta sar zitzala izena emandako titularra eta bere bizikidetzak-unitatea etxebizitzaren premia bereziko taldean, 10 puntu gehigarriak emanez.

Gauzak horrela, orain dela gutxi, Eusko Jaurlaritzako Ingurumen, Lurralde Plangintza eta Etxebizitza Sailak helarazi du onartu egiten duela jasotako gomendia. Horrela, Arartekoaren esku-hartzea kontuan izanda, hemendik aurrera, sailak guraso bakarrekotzat joko ditu –eta, hortaz, baremazioan 10 puntu emango dizkie– kolektibo horrentzat ezarritako gainerako baldintzak betetzen dituzten eta 25 urtetik beherako seme edo alaba bat (gutxienez) daukaten bizikidetzak-unitateak.

Horretarako, sailak laster egingo du aldaketa bat aplikazio informatikoan, eta berriz kalkulatu du adina “Etxebide”

Etxebizitza Babestuen Eskatzaileen Erregistroan dauden espediente guztietan.

Azken batean, Arartekoaren gogoetei jarraikiz, 25 urte arteko seme-alabak dituzten guraso bakarreko familia-unitateei onartuko zaie etxebizitzaren premia berezia eta 10 puntu gehigarri emango zaizkie baremazioan, Etxebizitza, Herri Lan eta Garraioetako sailburuak [2012ko urriaren 15ean emandako Aginduaren](#) 51.1 artikulua betez. Agindu hori etxebizitza-eskatzaileen erregistroari eta babes ofizialeko etxebizitzak nahiz araubide autonomikoko zuzkidura-bizitokiak esleitzeko prozedurei buruzkoa da.

2.4.2.e) *Deribazio judizialaren bidezko familia-elkarguneak*

Euskadiko epaitegi eta auzitegiei laguntzeko zerbitzu publikoak dira epaileak agindutako familia-elkarguneak, eta haien helburua da banantzearen ondoren seme-alabek guraso biek harremana izateko duten eskubidea betetzen laguntzea. Horietan, gainbegiratutako bisitak egiten dira, eta gurasoek adingabeak trukatzeko dituzte, leku neutral batean, epailearen aginduz eta haren kontrolpean.

Erakunde honek aurreko urteetan egindako zerbitzu horien jarraipen-jardueretan ikusi zuen gabeziak bat zen familia-elkargune batzuen saturazioa. Egoera horri konponbidea emate aldera, baliabide berriak irekitzen ari da Eusko Jaurlaritzako Lan eta Justizia Saila; esate baterako, 2019ko urtarrilean, baliabide bat ireki zen Tolosan, Tolosaldeko eta Goierriko eskualdeei zerbitzua emateko.

Aurreko paragrafoan aipatutako saturazioa eragiten duen beste arazo bat kasuen kronifikazioa da. Familia-elkarguneen xedea da aldi baterako egoera bati ingurune seguru batean aurre egitea. Hala ere, kasu gehiegitan, luzez erabili behar izaten da familia-elkarguneen zerbitzua, gurasoen arteko gatazkan aurrerapenik ez dagoela-eta edo bere garaian hartutako neurriak amaitzen edo aldatzen dituen berrikuspen judizialik egiten ez dela-eta. Arartekoaren iritziz, han artatutako haurren interesaren aurkakoa da hori, gurasoen arteko harremanetan normalizaziorik handiena lortzea baita haien nahia.

Familia-elkarguneak gatazkaren erdian daudenez, kudeaketa zailko gune bihurtzen dira *per se*, eta, beraz, erreklamazioak eta kexak ez zaizkie arrotzak. Hala ere, erakunde honek egiaztatu du horietako gehienak Eusko Jaurlaritzako Lan eta Justizia Sailaren mekanismoen bidez konpontzen ari direla. Gutxi batzuek, ordea, Arartekoarengana ere iristen dira, eta, gehienetan, interesdunek azaltzen dute ez daudela ados elkarguneak epaitegira igorritako txostenen edukiarekin. Hala ere, Arartekoak gai horretan esku hartzeko dituen aukerak oso mugatuak dira; izan ere, nahiz eta erakundearen eginkizuna den herritarrak defendatzea euskal administrazio publikoaren jarduketan izandako irregulartasunen aurrean, otsailaren 27ko 3/1985 Legearen —Arartekoa sortu eta arautzeko— 13. artikulua arabera, kontrol-zeregin hori ez zaie aplikatu behar epaileek eta auzitegiek baloratu beharreko administrazio-jarduerari.

Hori da, hain zuzen, kexek hizpide dituzten txostenen kasua. Txostenak administrazio-instantzia batek eman baditu ere, haiek egiteko agindu duen agintaritza judizialari dagokio txostenen sendotasunari eta koherentziari buruzko erabakia hartzea: epaitegiak ezartzen du bisitak familia-elkargunean egin behar direla, eta elkarguneak epaitegira bidaltzen ditu bere txostenak, agintaritza judizialak balora ditzan, alderdiek aurkeztutako gainerako frogekin alderatuz. Ez Arartekoak ez botere judizialek kanpoko ezein erakundek ez dute balorazio horretan esku hartzeko ahalmenik; izan ere, legeak auzitegi bakarrak esleitzen die egiteko hori, bai lehen auzialdian, bai, desadostasunik sortuz gero, jurisdikzio-organo nagusiaren aurrean errekurtsioa jartzeko bidean.

Hala ere, atal honen hasieran adierazi bezala, defentsa-erakunde honek zaintzen du familia-elkarguneen funtzionamendua, horiek arautzen dituen [dekretuari](#) dagokionez; izan ere, aukeratu den kudeaketa-modalitatea edozein izanda ere (zuzena edo kontratazio, itun edo hitzarmen bidezkoa), erantzukizun publikoko zerbitzuak direnez, ikuskarpen-jardura aplikatu dakieke. Horrela, urtero, gutxienez familia-elkarguneetako bati egiten zaio bisita; aurtun, Bilboko bisitatu da, eta, esan dugunez, ez da irregularitasunik hauteman zerbitzua kontratatzeko baldintzen pleguetan eta dekretu arautzailean ezarritako zerbitzuaren prestazioari dagokionez.

Iaz ere **gurasotasunaren koordinazioa** aipatu genuen; izan ere, hainbat ikertzailek ustez, adostasunik gabeko banantzeetan eguneroko bizitzaren blokeo- edo judizializazio-egoerak gaitzitzen aldera egiten ari garenaz bestelako zerbaitekar lezake mekanismo horrek. Esperientzia eta espezialista horietako batzuk entzun ahal izan ziren Eusko Jaurlaritzako Lan eta Justizia Sailak antolatutako [“Haurren zaintza familia-prozesu liskartsuetan”](#) izeneko ikastaroan. Arartekoa ikastaro horretan izan zen.

Familia-haustura ekartzen duten prozesu judizialak (banantzea, dibortzioa, ezkontza deuseztatzea edota, gurasoen elkarbizitza hautsi ondoren, gurasoen eta seme-alaben arteko neurriak ezartzea) oso bereziak dira, oso prozesu emozional biziak izaten direlako, eta, zalantzarik gabe, eragin handia izaten dutelako familia-sistemako kide guztien, baita seme-alabengan ere. Testuinguru konplexu horretan, guraso-ahalaren, seme-alaben zaintza eta jagoletza, familia-etxebizitzaren erabilera esleitzearen eta mantenu-pentsioak eta ezkontideen arteko pensioak ordaintzearen inguruko hasierako erabakia hartzen duen familia-epailearen ebazpena gatazka baten legeko gaiei ematen zaion erantzun juridikoa da, besterik gabe; izan ere, gatazka-aren konponbide orohartzaileak diziplina anitzeko erantzunak eskatzen ditu, gurasoen harremana hautsitakoan sortzen den gatazka askotariko ondorioak –psikologikoak, sozialak, afektiboak eta ekonomikoak– dakartzan familiako gatazka konplexu bat delako.

Gaur egun familia-epaitegiak gainezka daudenez, ezinezkoa da gatazkaren etengabeko bilakaera denboran zehar eta denbora pasa ahala familietan sortzen diren beharrak behar bezala kontuan izatea. Bestalde, gatazkarik bizienetan eguneroko kontuak (adingabeen urtebetetzeak, oporrak, opa-

riak, eskolaz kanpokoak, eta abar), judizializatzen badira, ezin zaie azkar, eraginkortasunez eta malgutasunez erantzun gaur egungo lege-sistemaren eta sistema judizialaren bidez.

Hori dela eta, Arartekoak uste du aurrerapausoak egin behar direla diziplina anitzeko erantzun malgua emateko, egoera bakoitzaren arabera, denboran zehar jarraipena egin ahal izateko, adibidez, gurasotasun-koordinazioaren bidez; horrela, familiekin eta epailearen aginduz ezarritako gurasotasun-plan baten bidez, diziplina anitzeko profesionalen talde batek, beharrezko eskuordeturiko ahalmena emanda eta justizia-sistema formalaren osagarri moduan, arreta familia-sistemako neska-mutilen interes gorenean jarrita, epaile eskudunak ezarritako behin-behineko eta behin-betiko neurriak betetzen direla ziurtatu ahal izango du.

Erakunde honen iritziz, gurasotasunaren koordinatzaileak edo gurasotasun-koordinazioarako taldeak gizarte-eta osasun arloetako beste zerbitzuekin sarean lan egin beharko luke. Gainera, ez litzateke jarri behar arreta betearazpen-fasean soilik, baizik eta gatazkak prebenitzeko fasean ere ezarri beharko litzateke (adibidez, harremana hausteko bidean dauden gurasoei gurasotasun arduratsuari buruzko prestakuntza ematea); halaber, gatazka lehenengo faseetan dagoen kasuetan, gurasoei orientabideak emateko ikuspegi zabalago bat aplikatu behar da, hasiera-hasieratik gurasoak ardurapeko seme-alaben ongizateaz arduratu daitezela lan eginez (familia-bitartekaritzan eta justizia errehabilitatiboan egiten den moduan), adingabeen interes gorena izan dadin etorkizunean ezarriko den sistemaren ardatz.

2.5. Osasunerako eskubidea

24. artikulua

1. *Haurren eskubidea da osasun-mailarik altuena izatea eta gaixotasunak zaintzeko eta osasuna errehabilitatzeko zerbitzuak erabiltzea. Estatu kideek eskubide hori onartzen dute eta haur guztiek eskubide hori izateko eta zerbitzu horiek gozatzeko aukera izan dezaten lan egingo dute.*

2.5.1. Araudi-eta gizarte-testuingurua

2019an, Arreta Goiztiarreko Esku-hartze Taldeak (AGET) psikomotritzitate, psikoterapia, fisioterapia eta gizarte-laneko zerbitzuak emateko eskatzen den prestakuntza arautu da, [uztailaren 16ko 110/2019 Dekretuaren](#) (arreta goiztiarreko arloko lanbide-kualifikazioa egiaztatzeko balio duten tituluak, ikasketen eta konpetentzia profesionalen katalogoari buruzkoa) bidez, eta, horrela, [otsailaren 2ko 13/2016 Dekretuaren](#) (Euskal Autonomia Erkidegoko Arreta Goiztiarreko esku-hartze integralari buruzkoa) 22.1. artikuluari erantzun zaio.

Otsailean, [Euskadin Haurren Obesitatea Prebenitzeko Estrategia](#) aurkeztu zen. 2018ko txostenean aurreratu zen estrategia hori garatzen ari zela, eta adierazi zen Arartekoaren

Haurren eta Nerabeen Kontseiluak hartu zuela parte hura prestatzen —egiaztatzen—. Estrategiak, OSASUNTU lelopean, arazo horri aurre egiteko tresna izatea du xede, batez ere jarduera fisikoa eta elikadura osasungarria bultzatzeko neurriak hartuz. Planaren helburua da haurrek eta gazteek osasuntsu bizitzeko dituzten gaitasunak hobetzea eta osasungarriak ez diren jokabideek dakartzaten arriskuak minimizatzea, haien ingurunean elkarrengaitik duten eragileen laguntzaz. Horretarako, proposatzen du hainbat neurri hartzea bost jarduera-esparrutan: familian, eskolan, osasun-zentroetan, sektore pribatuan eta komunitate-ingurunean.

Euskadin ez ezik beste leku batzuetan ere sortu da kezka gizentasuna eta gehiegizko pisua duten gazteen kopuruan izandako gorakada dela-eta. Izan ere, jo da mende honetako osasun publikoko erronka nagusietako bat dela, eta UNICEFek urtero egiten duen [Haurren munduko egoerari](#) buruzko txostenak huraxe du aztergai, bai eta elikadurari lotutako beste arazo batzuk ere.

2.5.2. Euskal osasun sistemaren inguruko kexak

Euskadiko udalerriren batean erroldatutako pertsona guztien osasun-laguntza bermatzeko aurrerapenak egin diren arren —aurreko urteetako txostenetan eman dugu horien berri—, jarraitu dugu atzerritarrek **osasun-arreta jasotzeko** zailtasunei buruzko kexak jasotzen, eta horietako batzuek salatu dute haurdun zeuden emakumeak eta adingabeak ere hasiera batean ez zituztela artatu. Aurrekoetan bezala, gehienetan, osasun-zentroetan osasun-arretaren eskaera kudeatu zuten pertsonen informazioak ez izateak eragin du arazoa, eta, beraz, horiei guztiei banan-banan eman zaie irtenbidea.

Osasun-arreta jasotzeko dagokionez, interesgarria da Hiru Hamabi elkarteak osatzen duten familiek iaz aurkeztu zuten kexa aipatzea. Izan ere, familia horiek urte batzuk darmaizate adingabeentzat ere honako hau eskatzen: helduen hartutako kalte zerebralerako aurreikusita dauden osasun arloko arreta-ereduak aplikatu diezazkietela, batez ere gaixotasunaren fase azpiakutuan (neuroerrehabilitazioa). Hitz batez, aspalditik eskatzen ari dira hartutako kalte zerebralaren arazoa duten pertsona guztiek osasun-arreta egokia eta proportzionala jasotzeko eskubidea izan dezatela.

Erakunde honek gai horretan bi aldiz esku hartu ondoren, aurreko, Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailak jakinarazi dio Arartekoari ez dela egokitzat jotzen hartutako kalte zerebrala duten haurren kasuak aztertzeko berariazko unitate bat sortzea. Halaber, sailak komunikatu dio erakunde honi elkarrengaitik dagoeneko jakinarazi zaiola hartutako kalte zerebralaren unitateetako profesionalak, bai Gorlizko ospitalean, bai Aita Mennirekin hitzartutakoan, prest daudela esku-hartzea behar duten kasuak artatzeko, eta pazienteen adina ez dela arazoa. Azkenik, sailak aseguratu du ez duela jaso eskatu arren arreta jaso ez duten familien erreklamazioak, eta, hori horrela bada, banakako eskaerak horretarako irekita dauden bideetako batetik bidera deztatela iradoki du. Elkarrengaitik bere helburua —elkartekideen banakako erreklamazioak aipatu

bideetatik aurkeztekoa— Arartekoari helarazi zionez, erakunde hau kexa horiei emango zaien erantzunaren zain dago.

Dena den, kontu horren inguruan, Herriaren Defendatzailerak *“La atención específica al daño cerebral adquirido infantil”* izenburuko azterketa egin du. Bertan jasotako eta autonomia-erkidegoei zuzendutako gomendioen artean, kalte zerebralaren neuroerrehabilitazioan espezializatutako ospitale-unitate bat (gutxienez) sortzea aipatu da; unitateak haurtzaroko berariazko arreta emateko behar beste ohe eta plaza izan beharko lituzke, baita beharrezkoak diren lanbide-profil guztiak ere, paziente horiei diziplina anitzeko egiazko arreta integratua eskaini ahal izateko.

Erabiltzaileen eskubideen alorrean, komeni da adieraztea euskal osasun sistemaren erabiltzaileen eta profesionalen arteko ia harreman guztiak [uztailaren 21eko 147/2015 Dekretuak](#), Euskadiko osasun-sisteman pertsonen eskubideei eta betebeharreri buruzko adierazpena onartzen duenak, arautzen dituen eskubide eta betebeharren esparrukoak direla. Besteak beste, osasun-politika berezietan lotutako eskubideen artean, bizitzaren fase bakoitzari —sexualitatea, ugalketa, haurtzarora eta nerabezarora— egokitutako osasun-laguntza jasotzeko eskubidea aipatzen du dekretu horrek.

Arlo horretan, nabarmentzekoa da Arartekora jo zuen emakume baten kexa; horren bidez, interesdunak adierazi du bigarren haurdunaldiaren amaierako fasearen eta erditzearen inguruko gorabeherak ezinezona eragin diotela. Herritar horrek erditze naturala nahi zuen, eta, txosten orokorraren II.11. atalean zehaztutako inguruabarrak direla medio, amore eman behar izan zuen. Interesdunaren iritziz, haurdunaldia artatzen ari zen osasun-taldeak behar adina informazio eman ez ziola-eta hartu zuen erabaki hori. Erakunde honen iritziz, hizpide dugun kasuan, osasun-aurrekarietan oinarrituta, pazientearen historia klinikoa jasotako aurrekari batzuk oinarri hartuta oso arriskutsutzat jo zen erditzeko buruzko informazioa oso berandu jakinarazi zitzaion kexagileari, hain zuzen, haurdunaldiaren amaieran eta, horregatik, ezin izan zituen uztailaren 21eko 147/2015 Dekretuan ezarritako beste eskubide batzuk erabili, hala nola, bigarren iritzia eskatzea edo beste zentro edo aditu bat aukeratzea, dekretuak berak onartutako eskubideak izan arren.

Aurreko urtean bezala, mendekotasun handia duen neskatok batek behar zituen pixoihalak finantzatzeko buruzko kexa bat izapidetu da, eta ebazpena egokia izan da kexagilearen interesetarako.

Gainerako erreklamazioak ebakuntza kirurgikoetan, espezialistekiko kontsultetan edo haurrek edo nerabeek behar zituzten tratamenduen hasieran izandako atzerapenekin dute zerikusia. Hala ere, izapidetako egin ahala, konpondu egin dira horiek guztiak.

2.5.3. Garapen arazoa duten adingabeen arreta goiztiarra

Arreta goiztiarra emateko euskal ereduaren ezaugarria haurren beharrei modu integratzailean heltzea da, osasun-

hezkuntza- eta gizarte-zerbitzuen sistemen elkargunea abiapuntu. Txosten honetan, Arartekoaren jarduera arreta goiztiarrari dagokionez atal honetan azaltzea erabaki da, hala ere, gaiaren izaera partekatua dela eta, gizarte-zerbitzuen jarduerari buruzko atalean, baita hezkuntzari buruzkoan ere, jaso liteke.

Aurten 0 eta 6 urte bitarteko haurrei eskainitako arreta goiztiarrari buruz jaso diren lau kexetatik bitan salatu zen gizarte-zerbitzuek uko egin ziotela arreta goiztiarrean sartzen zen zerbitzuetakoren bat —zehazki, logopedia eta fisioterapia— emateari. Beste bietan, interesdunek adierazi zuten ez zeudela ados ez hainbeste arreta goiztiarreko zerbitzuarekin eta haren prestazioekin, baizik eta prozesuan aktibatzen den balorazioan lortutako desgaitasun ehunekoarekin. Hiru jardueratan, Arartekoak jo zuen ez zela zuzenbidearen aurkako jarduketarik egin, eta laugarrena izapidetze-fasean dago oraindik.

2.6. Adingabe arau-hausleen eskubideak

40. artikulua

1. *Lege penalak haustea leporatzen zaion haurrari edo hauste horren errudun izatea salatzen edo deklaritzen zaionari bere duintasun eta adorea zentzua suspertu behar zaizkio, giza-eskubideak eta besteen oinarrizko askatasunak errespetat ditzan, eta haurraren adina eta birgizarteratzearen garrantzia gogoan izanik, haurrak gizartean funtzio konstruktiboa har dezan.*

Arlo honen berezitasuna da Arartekoaren jarduketak duela izapidetu ezin diren erreklamazioekin, gure eskumenen esparrutik kanpo daudelako, arrazoi hauetako batzuegatik:

- Partikularren arteko gatazkak, ehuneko garrantzitsu batek familia eskubidearen arloan gertatzen diren desadostasunei erantzuten diena, eta bereziki, ezkontza edo bikote loturaren hausturen esparruan gertatzen direnei. Kasu horietan, alderdietako batek lortutako akordioak edo elikagaien pentsioekin eta seme-alaben eta gurasoen arteko komunikazio araubidearekin lotuta hartutako ebazpenen bat ez betetzeagatik ziren kexak. Arartekoaren eskumen esparrua Administrazioak egindako behin-behineko eskubide-indarkeriekin lotuta zegoenez, esku-hartzea kexagileek auzitegien aurrean zuten eskubideaz baliatzeko baldintzei buruzko aholkularitzara mugatuta egon da. Hori guztia inpartzialtasun printzipioa errespetatuz, eta eraginda zeuden adingabeen interesik handienaren aurrean erantzunez.
- **Estatuko administrazioaren** organoen jardunak. Kasu horietan, kexak Arartekoak **estatu mailan duen homologoari** bidaltzen dizkio, informazio garrantzitsuarekin eta, hala badagokio, erakunde honen irizpenarekin batera.

- Auzitegien erabakiak. **Ararteko erakundearen arautzen duen Legeak** 13.1. artikuluan argi adierazten du ez dituela banaka aztertuko epai irmoa edo ebazpen judiziala egiteko duten kexak, baina hein batean, alde batetik adingabeen Fiskaltzari, eta bestetik, haien eskubideak defendatzen dituzten erakundeei, hala nola Arartekoari, egotzitako haur eta nerabeen babes eginkizunek, praktikan, ohiko informazio trukea eta erakundearen arteko kudeaketak egiten dituen komunikazio kanal irekia ekartzen dute. Behin behinako kudeaketa horiek, *sub judice* edo dagoeneko jurisdikzio bidean ebatzita dauden gaien inguruko erabaki ororen abstentzio printzipioa errespetatuz garatzen dira, noski.

Euskal Autonomia Erkidegoko Justizia Auzitegi Nagusiaren Salarekin eta Idazkaritzarekin eta Fiskaltza Nagusiarekin lankidetzan ez da bakarrik gertatzen zuzeneko kudeaketen ondorioz, baizik ere gai orokorren inguruan ere, urtean zehar egiten diren lan-bileretan egindakoak.

Bestalde, aurreko urteetan bezala, Eusko Jaurlaritzaren **Lan eta Justizia Sailari** dagozkion jardueretako batzuk jada azaldu dira txosten honetako beste puntu batzuetan (adibidez, familia babesle bat izateko eskubideari buruzkoan), izan ere, batez ere herritarren interesguneen araberrako aurkezpenera iruditzen zaiguna egin nahi izan dugu (eta ez hainbeste eragindako administrazioaren arabera antolatuta).

2.6.1. Gazte justizia

Arartekoan 2019. urtean jasotako kexetan ez dira inoiz aipatu gazteen justizia sistemako zerbitzu edo programak. Hala ere, erakundearen kabuz egindako jardueren esparruan, Torturaren aurkako Mekanismo Nazionalarekin koordinatuz, maiatzean Andoio-Gorbeia (Araba) neurri judizialak betetzeko zentroa ikustera joan ginen. Bisita horren ondorioak 2020an zehar ezagutuko dira, baina aurreratu daiteke ez zela irregularutasun garrantzitsurik ikusi.

2.6.2. Polizia eremuko esku-hartzeak

Polizien arloan, txosten orokorreko II.12 atalean (Segurtasuna) biltzen den moduan, 2019an jasotako kexen artean nabarmentzekoa da Ertzaintzak —**gorputz-miaketa** egiteko asmoz— beren bulegoetara eraman zuen **adingabe** baten amak aurkeztutako kexa. Emandako informazioaren arabera, adingabea, eta berarekin zeuden beste bi adingabe, gorputz-miaketa intimitatea eta duintasuna bermatzen duten baldintzetan egiteko asmoz eraman zen ertzain-etxera, miaketa egiteko beharra sorrarazi zuten egitateak gertatu ziren bide publikoan halako baldintzarik ez zegoelakoan. Arartekoaren iritziz, adingabeari identifikazioa eskatzea eta miaketa egitea polizia-kidegoek —delitu ekintzak saihestu eta ikertzeko eta zigor arloko arau-hausteak zein arau-hauste administratiboak zigortzeko— legez aginduta dituzten eginkizunen eremukoak ziren [Herritarren Segurtasuna Babesteko **martxoaren 30eko 4/2015 Lege Organikoaren** 16. eta 20. artikulua, eta **Segurtasun Indar eta Kidegoei buruzko**

martxoaren 13ko 2/1986 Lege Organikoaren 11.1 artikuluko f) eta g) idatz-zatiak]. Hala ere, era berean, martxoaren 30eko 4/2015 Lege Organikoaren 20. artikulua, miaketa justifikatzeko aipatutakoak, miaketa egitateak gertatu diren tokian egitea soilik baimentzen du, eta ez miatu behar den pertsona polizia-bulegoetara eramatea. [Konstituzio Auzitegiak 341/1993 Epaian](#), azaroaren 18koan ezarri zuen irizpidea abiapuntutzat hartuta, erakunde honen arabera, miaketa egiteko asmoz polizia-bulegoetara eramatea askatasunerako eskubidea mugatzen zuen neurria zen, horretarako legeko arrazoirik gabe, ez baitzuen lege organiko baten babesik (17. artikulua, Konstituzioaren 53. eta 81. artikuluei lotuta).

Egindako bisiten ondorioz, beste urte batez adierazi behar dugu ez dagoela adingabeen zaintzarako **eremu zehatzik**, eta, beraz, ez dela betetzen Adingabeen Erantzukizun Penala arautzen duen [urtarrilaren 12ko 5/2000 Lege Organikoan](#) (17.3. artikulua) exijitutakoa, oraingo honetan Gernikako Ertzaintzaren eta [Basauriko Udaltzaingoaren](#) atxiloketa-zentroetan. Legea indarrean jarri denetik erakunde honek bisitatu dituen Ertzaintzaren atxiloketa-zentro ia guztietan gertatzen da hori. Gainera, Udaltzaingoaren zentroan gabezia batzuk ikusi dira polizia-ibilgailutik ziegetara joateko **sarbide independenteari** dagokionez, eta horiek zalantzan jartzen dute sarbidea independentea ote den.

Udaltzaingoak ez du **adingabeen atxiloketak jasotzeko erregistro berezirik**, [1774/2004 Errege Dekretuak](#), [uztailaren 30ekoak](#), [urtarrilaren 12ko 5/2000 Lege Organikoaren](#) erregelamendua onartzen duenak, hala exijitu arren (3.5 artikulua).

2.7. Jolaserako, atsedenerako eta arte eta kirol jardueretarako eskubidea

31. artikulua

1. *Haurrak atsedeen eta denbora-pasako, jolas eta bere adineko aisialdi ekintzetarako eskubidea du, eta honekin batera, bizitza kulturean eta artetan parte hartzea ere bai. Estatu kideek eskubide hori onartzen dute.*
2. *Estatu kideek errespetatu eta bultzatu egingo dute, haurrak bizitza kulturean eta artistikoan parte hartzeko duen eskubidea, eta horretarako aukera egokiak eskainiko dizkiote berdintasunaren baldintzapean.*

2.7.1. Jolaserako eta aisialdirako eskubidea

Epigrafe honetan, udalekuetarako plazak esleitzeko prozesua zela-eta Arartekoaren esku-hartzea eskatu zuen emakume baten erreklamazioa nabarmendu nahi dugu. Interesdunak jakin nahi zuen ea aurreko urteetako udalekuetan plaza eduki izana kontuan hartzen ote zen, eta ez ote litzatekeen irizpide hori kontuan hartu beharko.

Foru-zerbitzuak zehatz-mehatz azaldu zuen zer prozedurari jarraitzen zitzaion plazak eskatzeko eta esleitzeko, eta “talde”-eskaerak egiteko aukera zegoela nabarmendu zuen. Horrez gain, adierazi zuen aurreko urteetako udalekuetan plaza eduki izanaren irizpidea eztabaidagai izan zela zenbait unetan, baina baztertu egin zela hura aplikatzea ezinezkoa zelako, behintzat “talde”-eskaeren formatuari eusten zitzaion bitartean; izan ere, noizbait udalekuetara joan direnen aurretik inoiz joan ez direnei “lehentasuna eman” ahal izateko, eskaerak banakakoak izan beharko liriteke, eta ez taldekoak, taldeko kide guztiak ez daudelako egoera berean. Azkenik, sailaren ustez, banakako eskaerak egin behar diren edo lehenago plaza eduki izanaren irizpidea txertatzearen artean aukeratu behar izanez gero, gurasoek talde-eskaerak egiteko aukerari eustea nahiago zuten. Arartekoak jo zuen erabaki horri erreparatuta ezin zela ondorioztatu administrazioak ez zuenik zuzen jokatu.

2.7.2. Eskola kirola

Eskola-kirolari buruz 2019an aurkeztutako erreklamazioak bi gai nagusitan sailka daitezke. Alde batetik, atzerrian jaiotako neska-mutilek federazio-lizentzia eskuratzeko zailtasunak. Gai horri buruz mintzatu behar gara urtero txosten honetan, ez baitzaio behin betiko konponbiderik ematen, eta, 2019an, bereziki, adoptatutako haurrak dituzten familiek planteatu dute hura. Neska-mutil horiek, atzerrian jaiotako izate hutsagatik, seme-alaba biologikoak ez bezala tratatzen dituzte: futbol-federazio batzuek aurretiaz denbora batez errolatuta egotea eskatzen diete (edo horren gaineko zinpeko aitortpena, askotan errealtatearekin zerikusirik ez duena), eta baldintza hori bete ezean, ez diete jokatzeko uzten.

FIFAk ezarritako prebentzioa da hori, futbol-klub handiek gehiegikeriazko praktika zehatz batzuk egitea saihesteko xedea duena. Hala ere, kirol agintaritzen aurrean urtero errepikatzen dugunez eta Eusko Legebiltzarrarentzako urteko txostenean agerian utzi genuenez, saihestu behar da neurria kasu guztietan –bereizi gabe– aplikatzea, baldin eta egoera horiek halako jardunbideekin zerikusirik ez badute. Izan ere, neska edo mutilaren interesarekiko disfuntzionala izateaz gain, ilegala ere bada, adopzioaren eta horren ondorioen esanahi juridikoa ezezaguna baita.

Kasu horietan, Arartekoaren lana hauxe izan da: foru-aldundiei eta Eusko Jaurlaritzaren Kultura eta Hizkuntza Politika Sailari beraiei betekizunak gogoraraztea, kirol-federazioak ikuskatzeari eta kontrolari dagokionez, federazioek, Euskadiko kirolari buruzko [ekainaren 11ko 14/1998 Legearekin](#) bat, beren funtzio publikoak betetzen dituztela bermatzeko. Izan ere, kirol federazioen funtzio publiko garrantzitsuen artean (EAEkoak Eusko Jaurlaritzaren kontrolpean eta lurraldekoak foru-aldundien kontrolpean) “federazio-lizentziak ematea eta tramitatzea” dago, aipatu legearen 25 c) artikuluan.

Eusko Jaurlaritzako Kultura eta Hizkuntza Politika Saileko Kirol Zuzendaritza arduraz aritu da lankidetzan Arartekoarekin salatutako kasu guztiak ebazteko. Hala ere, lurraldeko federazioen arloan kexak behin eta berriz agertzen direnez, aipatu sailak eta foru-organoek beren jarduerak eta kontrol-eremuko

kirol federazioak behar bezala informatzeko beste urrats bat egin behar dutela proposatu behar izan dugu, informazio zehatza helaraz dadin eta diskriminazio-kasu gehiago egon ez dadin. Horretarako, erakunde hau Arabako Foru Aldundi-ko diputatuarekin eta arduradunekin bildu da, gaiaren berri emateko eta eskola-kirolaren egoeraz hitz egiteko. Era berean, hiru lurralde historikoetako foru-arduradunekin bilera bat egiteko aukera proposatu diogu Eusko Jaurlaritzako Kultura eta Hizkuntza Politika Saileko Kirol Zuzendaritzari; bilera horretan, Arartekoak neska-mutil adoptatuak federatzeko orduan ez diskriminatzea bermatzeko ezarritako irizpideak gogoraziko genituzke, eta ekintza-plan koordinatu bat ezarri ahal izango genuke, informazioa futbol-federazio guztiek –bai euskal federazioek, bai lurralde mailakoek– jasotzea bermatzeko.

Arlo honi buruzko erreklamazioek aztergai duten bigarren kontua ere ez da berria; izan ere, berriz ere agerian utzi da kontraesana dagoela zenbait lehia-jardunen eta balio inklusibo eta ez-lehiakorren eta foru-aldundietako eskola-kiroleko programen bidez haurren nortasuna garatzeko balioen artean.

Kasu batzuetan ikusi denez, eskola-kirola sustatzeko programako diru-laguntzak jasotzen dituzten kirol-klub batzuek, eskola-kirola sustatzeko programan sartu aurretik, lehiaketa-irizpideak erabili dituzte parte-hartzaileak hautatzeko. Horrela, aipatu programetako diru-laguntzak jasotzeko asmoz taldeak aurkezten dituztenean, neska-mutilak ordurako lehiakortasun-irizpideak erabiliz hautatuak zeuden, “txarrenak” baztertzuz eta, beraz, eskola-kirola sustatzeko foru-programen espiritua urratuz. Hori dela eta, Arartekoak 2020an ofiziozko jarduera bat hasteko asmoa duela jakinarazi die eragindako foru-aldundiei. Horretan, aipatu kontraesana aztertuko dugu eta ager daitezkeen kasuei juridiko hutsa baino ikuspegi zabalago batetik helduko diegu, lehiakortasunean oinarritutako hautaketa-irizpideak klub pribatuen eskuetan eta kontrol publikorik gabe geratzea saiheste aldera, klub horiek eskola-kirola sustatzeko foru-programetan parte hartzen dutenean.

Aurreko urteetan baino askoz gutxiago badira ere, oraindik ere iristen zaizkigu Gipuzkoako araudiari buruzko kexak. Izan ere, araudi horrek kirol anitz egitera behartzen ditu adin txikiko neska-mutilak, kirol-modalitate jakin batean espezializatutako teknifikazio-eskoletan izena eman ahal izateko. Halako kasuetan, beste zenbaitetan ere azaldu dugunez, kexagileei adierazi diegu administrazioak beste proposamen batzuk garatu ahal bazitzakeen ere, indarrean dagoenak ez duela legeriaren alderdi bakar bat ere urratzen. Beraz, Arartekoak ez du aztertu zer lehentasun zituen proposamen horrek. Defentsa-erakunde honi eman zaizkion eginkizunen artean ez dago esku hartzeko eredu baten ala bestearen alde egitea; ereduak aukeratzea administrazioaren eskumenetako bat da, bere politikak diseinatzeko. Eztabaida politikoa eremuan eztabaidatu behar dira horri jar dakizkiokeen eragozpenak.

2019an, Gipuzkoako Foru Aldundiak beste urrats bat egin du bere eskola-kirolaren ereduaz ezartzeko. Horretarako, ikus-
kapen-zerbitzu bat jarri du martxan. Hark foru-zerbitzuari

jakinarazitakoaren eta ekipamenduen, entrenamenduen eta gainerako kirol-jardueren konfigurazioari dagokionez benetan egiten denaren arteko koherentzia-maila balioesten du, behar bezala akreditatutako eta beharrezko agintea duten teknikarien ekintzaren bidez, azken helburua izanik bermatzea eskola-kirola araudian zehaztutako parametroei jarraituz egiten dela. Zerbitzu horren inguruko erreklamazioak ere aurkeztu dira, baina Arartekoak baloratu du haren jarduna zuzenbidearen arabera zela.

Atal hau amaitzeko, kirol-kluben arteko udal-espazioen banaketa dela-eta erakunde honi planteatutako gatazka batzuen berri emango dugu. Gatazka horiek guztiek ez diete adingabeei eragiten, eta, hortaz, xehetasun handiagoz aurkeztuko ditugu txosten orokorraren II.1. atalean.

2.8. Diskriminaziorik ez jasateko eskubidea

2. artikulua

1. Estatu kideek Hitzarmen honetan aipatutako eskubideak errespetatuko dituzte eta bermatuko dute beren jurisdikziopean dauden haurrei aplikatuko zaizkiela, alde batera utzita haurren, gurasoen edo legezko ordezkarien arraza, kolorea, sexua, hizkuntza, erlijioa, iritzi politikoa edo bestelakoa, nazio-, etnia- edo gizarte-jatorria, ezintasun fisikoak, jaiotza edo bestelako edozein ezaugarri.

2.8.1. Atzeritarren seme-alabak

2019. urtean, euskal lurraldera zuzeneko familiarik gabe iristen diren haur eta nerabe atzeritarrei eskaini die Arartekoak berriazko arreta handiagoa (jarduera horren berri ematen da txosten honen 2.3 atalean). Hala ere, atzeritarren seme-alabak beste eremu batzuei loturiko kexetan azaldutako egoera batzuen protagonista izan dira edo horien eragina jasan dute. Horien berri, gutxi gorabehera, hemen emango dugu.

Arartekoak ofiziozko jardun bat abiarazi du aurten salerosketaren biktimei edo salerosketaren biktima izateko arriskuan daudenei arreta eta gizarte-babesa emateko programak garatzen dituzten gizarte-erakundeetako batzuek jakinarazitako egoeraren azterketa eta balorazioa direla tarteko. Jardun horrek egoera hau du hizpide: aipatutako emakumeek (askotan, seme-alaba adingabeak dituzte) zailtasunak dituztela udal-eroldan izena emateko, ez baldin badute pasaportetik edo identifikatzeko balio duen beste dokumenturik. Beste batzuetan, emakumei administrazio-izapideak kudeatzen laguntzen dieten erakunde horietako kideek jakinarazi digute zenbait kasutan zailtasunak izan direla haur txikiak, baita EAEn jaiotakoak ere, erroldatzeko edo erroldako haien izen-emateari eusteko; izan ere, helduei eskatu ohi zaienaren antzeko dokumentazioa exijitu diete haur nazionalen eskatzen zaienaren orde.

Izan ere, Estatistikako Institutu Nazionalak errolda kudeatzeko 2015ean emandako jarraibide teknikoan 2.1. atalean, nortasuna egiaztatzeko dokumentazioari buruzkoan, honako hau adierazi zen:

«Asimismo, para los menores extranjeros nacidos en España es obligatoria su inscripción en el Registro Civil y el traslado de la misma al correspondiente libro de familia, por lo que este también será un documento suficiente para acreditar sus datos de identificación durante un plazo máximo de tres meses desde su nacimiento, tras el cual dicha acreditación se realizará con la misma documentación exigida para los mayores de edad.»

Para menores extranjeros no nacidos en España la ley no realiza distinción con los mayores de edad, por lo que se exigirán los mismos documentos de identificación para ambos.»

Jarraibide hori maiatzean aldatu zen, aurreko bi paragrafoak baliogabetzen dituen [ebazpen](#)aren bidez, Auzitegi Nazionaleko Administrazioarekiko Auzien Salaren 2018ko abenduaren 28ko epaia betez. Epaia horrek erabat deusez deklaratu zuen jarraibide teknikoa, jo baitzuen adingabe atzerritarrek Espainian jaioetakoen aldean diskriminatzen zituela udal-errolan izena emateko bete behar zituzten identifikazio-betekizuneei zegokienez.

Zailtasun hori gaindituta, ordea, gorago aipatutako ofiziozko jarduketan egiaztatu dugu beste oztopo batzuk daudela, eta horien berri eman diogu Herriaren Defendatzaileari, Estatuko Administrazioako organoen aurrean dagozkion jarduketak egiteko aukera balora dezan. Bidalitako txostenean bi proposamen jaso dira. Lehen, Barne Ministerioak azkar izapidetu ditzala inskripzio-zedulak kontsulatuak eta enbaxadek salerosketaren biktimei pasaportea ematen ez dieten kasuetan. Bigarrenik, Estatistikako Institutu Nazionalak eta Erroldatze Kontseiluak azter dezatela udalei zuzendutako 2015eko martxoaren 16ko Ebazpena (udal-errolaren kudeaketaren inguruko jarraibide teknikoari buruzkoa) aldatzeko edo alda dadin proposatzeko aukera, pasaporterik ez duten eta sexu-esplotaziorako salerosketaren biktima diren emakumeak babesteko jarraibideak gehitze aldera.

Amaitzeko, aurreko urteetan eta txosten honen beste atal batzuetan aipatutako gai batzuk azpimarratu behar dira. Horiek bereziki edo intentsitate handiagoz eragiten diete atzerriko familien seme-alabei. **Prekarietate ekonomikoko** egoerei buruz ari gara, eta, horietan, oso handia da diru-sarrerak bermatzeko errenta jasotzen duten pertsonen ordezkartza, eta, beraz, baita erakunde honetan jasotako erreklamazioena ere. Horrez gain, gizarte-egoera zailean dauden haurrak **ikastetxe** jakin batzuetan pilatzeak oraindik ere dakartzan eragozpenak ditugu hizpide.

Osasun-arloan, oraindik ere zailtasun batzuk daude emakume atzerritarrek haurdunaldian artatzeko, baina esan beharra dago planteatu zaizkigun guztiak azkar konpondu direla.

Eta ezin da atal hau amaitu atzerrian jaioetako neska-mutilek, baita atzerriko nazionalitatea duten familien seme-alabek ere, **futbol federatuan** aritzeko lizentziak lortzeko dituzten arazo “klasikoak” aipatu gabe. Arazo horien berri emango dugu txosten honen 2.6. atalean.

2.8.2. LGTBI+ haurrak eta nerabeak

Txosten orokorraren III.7 atalean azaldutakoarekin bat etorriz, arlo honetan egin ditugun jarduerak, laburbilduz, hiru helburu hauek dituzte:

- Euskal herri-administrazioek euren jarduera guztietan berdintasuna erabat errespetatzen ez duten eta sexu-orientazio eta genero-identitatearen ondoriozko bereizkeriak egin ez dituzten lortzea, eskubide horien gauzatzea benetakoa eta eraginkorra izateko beharrezkoak diren neurriak abian jarri.
- Euskal gizarte osoan, bazterkeriak ezan eta aniztasun afektibo eta sexualari eta genero-aniztasunari lotutako eskubideen errespetuan oinarritutako kultura zabaltzea.
- Homofobia edo transfobiaren aurka borrokatzea (edozein formatan agertzen bada ere), Euskadin LGTBI haur eta nerabeen egoeraren gaineko ezagutza eta sentsibilizazioa zabaltzea.

Kexen ikuspegitik begiratuta, hasteko esan beharra daukagu 2019an ez dela banakako kexarik jaso LGTBI haur eta nerabeen gainean. Araudiaren esparruan, ordea, hiru erabaki hartu dira eta interesgarria da horiek azaltzea. Lehenbizikoa, Osasunaren Mundu Erakundearen Batzar Nagusiak [Gaixotasunen Nazioarteko Sailkapenaren hamaikagarren edizioa](#) onartu du. Edizio berri horretan, “transsexualismo” eta “genero-identitatearen nahasmendua haurrengan” diagnostiko-kategoriak ezabatu eta, horien ordez, “genero-inkongruentzia nerabezarotan eta helduaroan” eta “genero-inkongruentzia haurtzaroan” jaso dira². Gainera, kondizio horiek jada ez dira ageri katalogoan jasotako “buruko eta jokabideko nahasmenduen” artean, “sexu-osasunari lotutako kondizioak” izeneko kapitulu berrian baizik. Hala, OMEk ebidentzia hau adierazi nahi izan du: “trans identitateak eta askotariko genero-identitateak ez direla gaixotasun mentalaren kondizioak, eta gaixotasun mental gisa sailkatzeak estigma larriak eragin ditzakeela”. Hala ere, sailkapen berri hori kritikatu dute, esate baterako, [Europako Kontseiluko Giza Eskubideen komisarioak](#) –haren ustez, ez da erabateko despatologizazioa izan– eta [Europako Parlamentuak](#) –haren iritziz, “genero-inkongruentzia haurtzaroan” kategoriak bizitzeko etapa horretan izandako arauz kanpoko jokabideak patologizatzen ditu–. OMEk azaldu du “sailkapenean genero-inkongruentzia sartzearen helburua dela bermatzea pertsona transgeneroek

² OMEk honela definitzen du genero-inkongruentzia: gizabanako batek sentitzen duen generoaren eta esleitu dioten sexuaren arteko inkongruentzia iraunkor eta markatua. Dioenez, genero-jokaera aldakorak eta lehentasunak ez dira nahikoa genero-inkongruentzia diagnostikatzeko.

generoa berresteko osasun-zerbitzuak baliatu³ ahal izango dituztela eta zerbitzu horiek osasun-aseguramendu egokia izango dutela. Halaber, kondizio hori sailkapenean sartzeak agerian uzten ditu genero-identitatearen, jokabide sexualaren, sexu-indarkeriaren eta sexu-transmisiozko gaixotasunen arteko loturak”. OMEk bere komunikazio publikoan adierazi du, halaber, pertsona transgeneroek osasun-premia bereziak dituztela, neurritz kanpo eragiten dietela osasun-baldintza txarrekin, batez ere osasun mentalaren, eta sexu- eta ugalketa-osasunaren arlokoekin, eta arazo horiek transfobiarekin, diskriminazioarekin eta indarkeriarekin lotuta daudela, osasun-arreta eskuratzeko oztopo baitira.

Konstituzio Auzitegiaren epaia da bigarren erabakia. Horren bidez, baietsi egin zen Auzitegi Goreneko Lehenengo Salak **martxoaren 15eko 3/2007 Legearen** (Pertsonen Sexuaren Aipamena Erregistroan Zuzentzea Arautzen duena) 1.1. artikulua lehenengo paragrafoari buruz planteatutakoa, hots, Konstituzioaren aurkakoa zela. Artikulu horrek adin nagusikoei bakarrik aitortzen zien legitimazioa sexuaren eta izenaren aipamena erregistroan zuzendu zedila eskatzeko. Auzitegi Gorenak argudiatu zuen zalantza zituela legeak ezarritako murrizketa horrek ez ote zuen gainditzen premia-eta proportzionaltasun-judizioa “heldutasun nahikoa” zuen eta “transexualitate-egoera egonkorrean” egonik eskaera serioa egiten zuen adingabeei eragiten zienean. Horiek horrela, Konstituzio Auzitegiak bermatu du heldutasun nahikoa

duten eta transexualitate-egoera egonkorrean dauden adingabeek sexu-aldaketa eskatu ahal izatea Erregistro Zibilean. Horrela, erantzuna eman zaio Arartekoak LGBTI+ pertsona eta elkarteekin partekatutako espazioetan entzundako jomugetako bati.

Hirugarren gaiak intersexualen eskubideekin du zerikusia. Intersexualak ikusgarriago eta garrantzitsuago bihurtuz joan dira 2019an. Otsailaren 14an, **horri buruzko ebazpena eman du Europako Parlamentuak**, eta, haren bidez, estatu kideei eta Batzordeari eskatu die intersexualitatearen medikalizazioari eta patologizazioari buruzko legeria proposa dezatela, sexu-normalizazio kirurgia debekatzeko, Maltan eta Portugalen egin den bezala, eta ziurtatzeko adingabeei ez zaie la beharrezkoa ez den kirurgia medikorik egingo. Halaber, exijitu da autodeterminazio pertsonalaren arabera generoa lege aitortzeko aukera emango duten nortasun-agiriei buruzko legeria indarrean jartzeko, eta generoari buruzko aipamena eta izena aldatzeko prozedura malguak ezartzeko. Era berean, beharrezkotzat jotzen da sexu-ezaugarriak diskriminazio-arrazoitzat aitortzea juridikoki. Ekimen horietako batzuk EAEren eskumen-eremutik kanpo badaude ere, ez da alferrikakoa Euskadin neurri praktikoak hartzea —hala nola osasun-arloan eta familiei emandako orientazioaren arloan—, bermatzeko pertsona horien premiak eta eskubideak ezagutzen direla eta, ahal den neurrian, Europako Parlamentuak finkatutako estandarrak errespetatzen direla.

³ OMEren arabera horiek barne hartzen dituzte gizabanakoaren genero-identitatea indartzeko eta berresteko esku-hartze sozialak, psikologikoak, jokabidezkoak edo medikoak, hala nola tratamendu hormonalak edo kirurgia.

III

atala

Entzuna izateko eta bere iritzia kontuan

hartua izateko eskubidea:
Arartekoaren Haur eta Nerabeen Kontseilua

◀ Aurrekoa ikusi

III. Atala

ENTZUNA IZATEKO ETA BERE IRITZIA KONTUAN HARTUA IZATEKO ESKUBIDEA: ARARTEKOAREN HAUR ETA NERABEEN KONTSEILUA

12. artikulua

1. Iritzi propioa izateko gai den haurrari Estatu kideek iritzia askatasun osoz azaltzeko aukera bermatuko diote, haurrari berari dagozkion gai guztietan, eta beti bere adin eta heldutasunaren arabera.

13. artikulua

1. Haurrak adierazpen askatasuna izango du, muga politikoak kontuan izan gabe; eskubide horren barruan sartuko dira edozein ideia edo informazio bilatu, jaso eta zabaltzea, bai ahoz, idatziz edo inprimakiz, modu artistikoan edo haurrak aukeratzen duen edozein modutan.

Haurren Eskubideen Hitzarmenak, Nazio Batuek 1989an onarturikoak, 18 urtetik beherako adingabeei informaziorako eta parte-hartzeko eskubidea aitortzen die, bai eta eragiten dieten arlo guztietan beren iritzia emateko eta beren iritzia kontuan hartua izateko eskubidea ere. Geure eginez haurrentzat eta nerabeentzat lan egitea garrantzitsua bada hein berean edo gehiago izango dela haiekin lan egitea, haien ahotsa, iritzia eta ikuspegia entzutea, parte hartzeko, kontsultak egiteko eta aholkuak emateko bideak eskaintzea, 2010ean, Arartekoko Haur eta Nerabeen Kontseilua eratu zen, funtzio nagusi Arartekoari bereziki adingabeei zuzenean eragiten dieten kontu edo ekimenen inguruan aholku ematea zuela.

Haur eta Nerabeen Kontseiluak neska-mutilen begirada gaineratu nahi du Arartekoaren proposamenetan, haiekin ekimenak, material didaktikoak, proiektuak eta bestelakoak kontrastatu, eta haurrentzat edo nerabeentzat interesgarri diren edo haien eskubideen defentsari eragiten dieten alderdiei buruzko iradokizunak bildu. Erakundea gure haurren eta nerabeen ahotsa entzuteko eta parte hartzeko esperientzia eskaintzeko —behintzat horietako talde bati— apustu argia da.

Adingabeek erakundean modu egonkorrean parte hartzeko eta egoteko bide hori lehenago erabili diren (eta aurrerantzean erabiliko diren) beste bide batzuen osagarri da; halakoak dira, esate baterako, azterlanak, txostenak, foroak

eta bestelakoak, bai eta bizitegi-baliabideetan harrera egin zaien neska-mutilei egindako elkarriketen esparruan sortutako eztabaida-taldeak ere.

Kontseilua hiru lurralde historikoetako DBHko 24 neska-mutilek osatzen dute. Neska-mutil horiek parte hartzeko barne-dinamiketan esperientzia duten hainbat ikastetxek proposatuta izendatu dira. Parte-hartzaileak hautatzeko eskakizunak hauek dira: gaitasun kritikoa izatea eta hausnartzeko, sortzeko eta berdinen artean eztabaidatzeko eta proposamenak egiteko prest egotea, eta, batez ere, kontseiluan parte hartzeko eta inplikatzeko gogoia izatea. Nork bere iritzia adierazteko askatasun osoa izatea eta Arartekoak konfidentzialtasuna bermatzea dira kontseiluaren funtzionamenduaren oinarritzko arauak.

Ikasturtean zehar, Kontseilua 3 edo 4 aldiz biltzen da aurrez aurre, eta, lan-jardunaldi horietan, parte-hartzaile guztiek ikasturte hasieran adostutako gaietan sakontzen joaten da. Eztabaidagaiek bete behar duten betekizun bakarra da haurren eta nerabeen eskubideak zabaltzen eta sustatzen laguntzea, horiek egunerokotasunetik (egun arruntetan bizitzen dugunetik eta gertatzen zaigunetik) aztertuz eta aurkeztuz.

2019ko lehen seihilekoan, **eremu digitalean haurrek dituzten eskubideen** gaia landu da. Hausnarketa hori egin dute, halaber, ENOC sareko gainerako haurren defentsa-erakundeen partaidetza-kontseiluak (ikusi aurrerago jasotako txostenaren IV.1), ENYA —European Network of Young Advisors— proiektuaren esparruan. Gasteizen (apirilaren 6an), Donostian (ekainaren 8an) eta Bilbon (maiatzaren 11n eta ekainaren 22an) egindako 4 topaketetan jorratu da gai hori, eta, beti bezala, metodologia parte-hartzailea erabili da horretarako.

Adierazpen hain generikoaren pean sor litezkeen gaien artean, Kontseiluak erabaki zuen haurren eskubide batzuk ikusaraztea eta jakitea zer alternatiba eta proposamen eskaintzen dizkigun arlo digitalak horiek baliatzeko eta “... gatza ateratzeko!”, aukerak maximizatuz eta arriskuak minimizatuz. Zehazki, planteatu zen hauek zirela prozesuaren helburuak:

1. Haurren giza eskubideei lotutako oinarritzko eta funtsezko kontzeptuak barneratzea.
2. Ingurune digitalari eta aipatutako eskubideak eremu horretan baliatzeko aukerari buruz hausnartzea.
3. Pertsonalki zein kolektibo gisa identifikatutako oztopoak lantzea.
4. Tresnak ezagutzea, burua irekitzea, esperimentatzea, jolastea eta haiek baliatzea.

Honako eskubide hauei eman zaie arreta berezia: adierazpen-askatasunari, hezkuntza-eskubideari, pentsamendu-, kontzientzia- eta erlijio-askatasunari, elkartzeko askatasunari, bizitza pribatuan, familian, etxean edo korrespondentzian esku-sartzerik ez egiteko eskubideari, aisialdirako, atsedenerako eta jolaserako eskubideei... eta baita kulturarako eskubideari ere!

Saio bakoitzean, dinamikaren baitan antolatu diren lantaldeetako bakoitzak zenbait erronka eta misio izan ditu. Betiere, ingurune digitalean eskubideak baliatzeko moduari lotuta egon dira horiek, eta taldeek hodeiko tresnen bidez egin behar izan diete aurre. Dinamika eta erronka zehatzak garatzeari esker, irudimenari libre uzteko aukera izan dute, eta, horrekin batera, hainbat tresna digital ezagutu eta landu dituzte. Bestalde, eskubideak baliatzeko orduan dauden arrisku eta oztopo nagusiak identifikatu eta horiei aurre egiteko alternatiba erraz, arin eta eraginkorrak bilatu dituzte.

Aurreko urteetan bezala, prozesuaren amaieran, bideo bat egin da. Han, egindako hausnarketaren alderdirik interesgarrienak edo esanguratsuenak bildu dituzte parte-hartzaileek. “*Nabigatu, baina ez hondoratu*”; horixe da Kontseiluak bere maila berekoei sareko segurtasunari lotutako zenbait alderdiren inguruan ohartarazteko erabili duen azken leloa.

Material hori guztia eta egindako hausnarketa guztia Kontseiluko bi ordezkari eraman dute, urtero bezala, [ENYA proiektuak Bruselan egindako](#) topaketara (ekainaren 24-26) eta [ENOCek Belfasten egindako 23. Urteko Konferentzia eta Batzar Nagusira](#) (irailaren 25-27). Han, behin betiko onartu dira nerabeek adostutako [gomendioak](#). Lan horren zati baten erakusgarri da [Let's Talk Young, Let's Talk about children's rights in the digital environment](#) izeneko bideoa.

2019ko azken hiruhilekoan, 2019-2020 ikasturtean lanpetuta edukiko gaituen proiektuari ekin zaio. Oraingo honetan, ENYA proiektuko kontseilu-sarearekin batera, haurrek eta nerabeek erabakiak hartzeko orduan dituzten eskubideei buruz arituko gara, eta 2020ko txostenean jasoko dira emaitzak.

Urte amaieran, Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenaren onarpenaren 30. urteurrenaren harira egindako oroitzapen ospakizunarekin bat etorritik, Kontseiluko neska-mutil ugari parte hartu dute [Gasteizko Udalak](#) eta UNICEF Euskal Herriko Batzordeak antolatutako [Haurren Partaidetzarako Kontseiluen topaketa autonomikoa](#).

IV

atala

Haurren eskubideak sustatzeari:

gizartearekiko harremanak eta erakundeen lankidetzak

IV. Atala

HAURREN ESKUBIDEAK SUSTATZEA: GIZARTEAREKIKO HARREMANAK ETA ERAKUNDEEN LANKIDETZA

42. artikulua

Estatu kideek hitz ematen dute Hitzarmenaren printzipio eta arauak jakinaraziko dizkietela modu eraginkor eta egokietan bai helduei bai eta haurrei ere.

1. Haurren Defentsa-erakundeen Europako Sarea (ENOC)

Haurrentzako Defentsa-erakundeen Europako Sarea (ENOC) 1997an sortu zen eta, gaur egun, Europako 34 herrialdetako haur eta nerabeen eskubideak defendatzeko 42 erakundek osatzen dute. Horien artean dago, 2017. urteaz geroztik Arartekoaren Haur eta Nerabeentzako Bulegoa. Honatx sare horren helburu nagusiak:

- Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena ahalik eta modu osatuenean ezar dadin sustatzea.
- Taldeko ekintzari sostengua ematea, Europako herrialdeetako politika publikoetan haur eta nerabeen eskubideak kontuan har daitezen.
- Informazioa, ikuspuntuak eta estrategiak partekatzea.
- Haur eta nerabeentzat eraginkorrak diren bulego burujabeak gara daitezen bultzatzea.

Haurrek eta nerabeek parte hartzeko organoa ere sortu da, ENOC sareari atxikitakoa: [ENYA](#) –European Network of Young Advisors– ekimena, ENOCen jardueran haur eta nerabeen partaidetza bultzatzeko. Horrela, haur eta nerabeei aukera ematen zaie entzunak izateko eta beren iritzi eta proposamenak beren herrialdeetatik haratago ezagutarazteko.

Sareak urtean behin batzar nagusian biltzen da, kideek proposatutako eta adostutako gaiak eta edukiak lantzeko. Urteko biltzarra aprobetxatuz, herriaren defendatzaileek topaketa luzatu egiten dute, eduki horiei buruzko informazioa

partekatzeko, elkarrizketan aritzeko, esperientziak eta gogoetak trukatzeko.

2018ko batzar nagusian, haurrentzako defentsa-bulego guztiek 2019an lantzeko: adostu zuten gaia: neska-mutikoen eskubideak eremu digitalean. [ENOCen 23. urteko konferentzian eta batzar nagusian](#) —Belfasten egin ziren, irailean— onetsi ziren egoeraren diagnostikoa eta baterako [adierazpena](#) egiteko, honako hauek hartu ziren oinarri: galde-sortak nahiz lan-dokumentuak trukatzuz partekatutako informazioa eta maiatzean Manchesterren egingo zen aurrez aurreko eztabaida prestatzeko bilkura. Batzarrean, gainera, sarerako Haurrak Babesteko Politika bat garatzea onetsi zen, sarearen beraren edo hari atxikitako kideen jardueretan haur eta nerabeen aurkako edozein motatako indarkeria prebenitzeko eta goiz antzemateko neurriak ezartzeko aldera, bai eta indarkeria erabiltzen den kasuetan hura salatzeko, esku hartzeko eta kaltea konpontzeko mekanismoak ere.

Kide guztiek partekatutako jarduera orokor hori osatze aldera, ENOCek bide eman du hausnartzeko beste espazio batzuk —horiei atxiki zaizkie interesa zuten defentsa-bulegoak— sortzeko. 2019an, xede-herrialdera iritsitako haur migratzaileen atxilotetaren gaia jorratu da. Lan hori amaitzeko, adierazpen instituzionala egin da, eta haren bidez eskatu da praktika horiek indarrean dauden herrialdeetan haiek desagerrarazteko. Azkenik, beren herrialdeek Mediterraneoan erreskatatutako migratzaileak lehorreratzeari uko egin diotela eta bereziki kaltetutako zenbait defentsa-erakunderen (Italia eta Malta) ekimenez, ENOCek ongi horietan dauden haur migratzaileen egoerari buruzko [adierazpena](#) prestatu eta eztabaidatu du, eta kideei eskatu die hari atxikitzeko —haren bidez eskatu du haurren lehorreratze segurua eta giza eskubideen nazioarteko parametroek exijitutako arreta berma dadila—.

Arartekoak ENOCen “helduen” arloan egindako lan handiaren baliokidea da Haurren eta Nerabeen Kontseiluak ENYA proiektuan izandako parte-hartzea (aurreko kapituluan eman ditugu horren xehetasun gehiago). Horren harira, urteko konferentzian [nerabeen ekarpenak](#) eta helduen bulegoen lanaren ekarpenak uztartu izanak asko lagundu zuen diagnostikoaren eta amaitzeko aitorpenaren kalitatea hobetzen.

Sarearen helburuetan aipatu bezala, han parte hartzeak aukera ematen du informazioa, estrategiak eta metodologiak partekatzeak, eta horixe da, hain zuzen ere, bere helburua. Horri lotuta, ohikoa izaten da askotariko gaiei buruzko informazioa eskatzea. Informazioa eskatzen duen erakundearen helburua da datu gehiago izatea hartu beharreko erabakiak hartzeko edo eman beharreko irizpenak emateko. 2019an, gai hauek landu dira: adingabe atzerriarren aldi baterako harrera (programa humanitarioak, osasuna, eskolatzeko edo aisialdia direla-eta), haurrak babesteko sistema publikoak —hobetzeko ereduak eta elementuak—, Eliza katolikoko kideek egindako haurren sexu-abusuen biktimei erreparazioa emateko prozedurak, haurren eta nerabeen aurkako sexu-abusuen delituaren aurkegusitako zehapenak, haurren ordezkartza berezia familia-prozeduretan, ehiza-jardueretan armak erabiltzeko legeak adina, kalean dauden haurrak, jardunbide egokiak haurrei eta nerabeei arreta integrala emateko zerbitzuen arteko lankidetzak. Gainera, hainbat gairi buruzko lankidetzak-eskaerak iristen ari dira sarearen bidez, eta horiek Europako eta nazioarteko erakundeek igortzen dituzte, hala nola Europako Kontseiluak, Europako Batzordeak, Europako Parlamentuak, Europolek, Haurren Eskubideen Batzordeak —Child Rights Connect erakundearekin batera—, Nazio Batuen Haurren aurkako Indarkeriari buruzko Idazkaritza Nagusiaren ordezkari bereziak, UNICEFek edo Giza Eskubideen Batzordeak.

2. Estatuko beste defentsa-bulego batzuekiko harremana

Aurreko atalean aipatu dugun helburua, hots, informazioa, ikuspegiak eta estrategiak partekatzea, presente dago, halaber, urtero egiten diren [Herriaren Defentsa Bulegoen Koordinazio Jardunaldi](#)etan. Jardunaldi horiek txandaka antolatzen dituzte defentsa-erakundeak, eta oraingoan [Andaluziako Herriaren Defendatzaileak](#) antolatu ditu, [Valentziako Erkidegoko Sindic de Greugesekin](#) eta [Espainiako Herriaren Defendatzaileekin](#) lankidetzan —horiek arduratu ziren osoko bilkura prestatzeko tailerrak egin eta dinamizatzeaz—. Aztertu beharreko gaiak ere urtero adosten dira, eta ez dira beti lantzen haurrei zein nerabeei berariaz eragiten dieten gaiak. Nolanahi ere, 2019an, bakarrik dauden adingabe atzerriarren arreta izan da jorratu beharreko gaia, eta [laburpen-dokumentu](#) eta [adierazpen instituzionala](#) —han, haur eta nerabe horiei emandako arreta hobetzea helburu duten zenbait gomendio jaso dira— onetsita amaitu da Nolanahi ere, kontu horren inguruko xehetasun gehiago emango dira txosten honen 2.3.4. atalean.

3. Gizarte-eragileekiko lankidetzak

Arartekoak eta, dagozkion kontuetan, Haur eta Nerabeentzako Bulegoak, bere ekintza-ildoan artean argi eusten dio haurren eta nerabeen esparruan lanean diharduten gizarte-eragileekin elkarlanean aritzeko aukerari, bai haur eta nerabeen eskubideak dibulgatzeko edo defendatzeko, eta bai, askotan, batez ere egoera ahulean dauden adingabeen sektoreentzat diren baliabide jakin batzuk kudeatzeko.

Lankidetzak-harreman horri dagokionez, urtero zehazten da, eta hainbat formatutan egiten da: bilerak, bisitak, kolaborazioak dokumentu edo proposamenetan eta abar.

Arartekoa harremanetan egoten da haur eta nerabeen eskubideak defendatzeko dituzten erakundeekin, hala nola [Save the Children](#) eta [UNICEF](#), Euskal Autonomia Erkidegoko Batzordea eta, estatu mailan, [Haurren Erakundearen Plataforma](#) bezalakoekin. Harreman horiek ohikoak eta jarraituak dira.

Bestalde, Haur eta Nerabeentzako Bulegoak haur eta nerabeen bizitzako arlo guztiei buruz landutako ikuspegiarekin bat, Arartekoaren erakundearen berezita dauden atal desberdinekin batera lanean ari da, adingabeen egoera edo arazoei ikuspuntu osagarrietatik heltzeko. Izan ere, desgaitasun, mendetasun eta osasun arloetako koordinatzaileak dagozkien sektoreetako erakundeekin harremanetan daude, eta batzuetan, aurretik bezala, [3/12 haurrek hartutako kalte zerebralaren elkartearekin](#) eta [Munduko Medikuekin](#) ere, haur eta nerabeen osasunarekin eta autonomiari laguntzeko beharrekin zerikusia duten gaiei heltzen diete.

Ildo beretik, familia arloko arduradunak arlo horretako erakundeekin harremana dauka, aurretik, [Hirukidarekin](#) eta [Kidetzarekin](#).

Hezkuntza-esparruko gaiei dagokionez, bilerak egin dira itunpeko hezkuntzako gurasoen federazioekin (FAPAE-EIGEF, [FEGUIAPA-UFEPa](#), [FECAPP](#), [BIDELAGUN](#) eta [FAPACNE](#)), 2018-2019 ikasturtean zenbait hilabetez izandako lan-gatazkaren harira, [Jolas eta Ekin](#) programarekin (gizarte-eraldaketarako hezkuntza sustatzeko zentroa) eta [Arabako Gizarte Langintzaren Elkargoarekin](#) (hark ordezkatu ditu Euskadiko gizarte-langintzaren hiru elkargo profesionalak).

Babesik gabeko haurren eta egoitza-baliabideetara egindako bisiten esparruan, harremanak izan dira Babesten, [Landalan](#) eta [Nuevo Futuro](#) elkarteekin.

Andoio-Gorbeia neurri judizialak betetzeko gizarte- eta hezkuntza-zerbitzua kudeatzeko duen Gaztaroan Ekin elkartearekin harremanetan jarri gara.

Hainbat txosten, diagnostiko edo azterlan egiteko lankidetzaren testuinguruan, harremanetan egon gara [CEAR Euskadirekin](#), [EDE Fundazioarekin](#) eta [SIIS Dokumentazio](#) eta [Ikerketa Zentroarekin](#) (Eguia-Careaga Fundazioa). Ha-

laber, lankidetzan aritzeko asmoz, [Euskal Herriko Unibertsitate](#)arekin eta [Deustuko Unibertsitate](#)arekin izan dugu harremana, horietatik (Zuzenbide Fakultateak eta Psikologia eta Hezkuntza Fakultateak, hurrenez hurren) heltzen baitira praktiketako ikasleak.

4. Erakunde eta baliabide instituzionalekiko lankidetzak

Modu berean, askotarikoak dira erakunde instituzional eta/edo baliabide publikoetako ordezkari politiko eta teknikoekin lankidetzan aritzeko espazioak eta uneak. Solaskideetako batzuk honako hauek izan dira:

- Euskal Autonomia Erkidegoko Auzitegi Nagusiaren Gobernu Sala.
- Euskadiko Fiskaltza Nagusia eta Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako Probintzia Fiskaltzak.
- Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusia. Eusko Jaurlaritzaren Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza.
- Eusko Jaurlaritzaren Enplegu eta Gizarte Politiketako sailburua. Gizarte Politiketako Sailburuordeak. Familia Politika eta Aniztasunaren Zuzendaritza.
- Eusko Jaurlaritzaren Lan eta Justiziako Sailburua.
- Bizkaiko Foru Aldundiaren Gizarte Ekintzako diputatua.
- Bizkaiko Foru Aldundiaren Enplegua, Gizarteratzea eta Berdintasuna Sustatzeko Sailaren Gizarteratzea Sustatzeko Zuzendaritza.
- Gipuzkoako Foru Aldundiaren Kirolaren eta Gazteriarren zuzendaria.
- Arabako Foru Aldundiko Kultura eta Kirol Saileko foru diputatua.
- Hiru foru aldundien Gizarte Ekintza / Gizarte Politika / Gizarte Politiketako sailerako haurren zerbitzuak arduradunak (baita zerbitzu, programa eta baliabide batzuetako arduradunak ere).
- Emakunde. Erakundearen arteko talde teknikoak.
- Bilbo, Donostia, Irun eta Gasteizko udalak.

Bilera horietan, edo, hain zuzen ere, bilera horien ondorioz, Arartekoaren erakundeak politika publikoak eragin dituzten planak, protokoloak edota estrategiak bertatik bertara jakin

ditu, eta zenbait egoera kezkarri erakunde eskudunei jakinarazi dizkie, artatu beharreko beharrezan gisa formulatuta, edo esku-hartzean eskubideak bermatzea zehazte aldera.

Arlo honetan, azken urteotan bezalaxe, aipatu behar da Arartekoak gonbidapena jaso duela dekretu batzuk lantzeko prozesuan egiten den entzunaldi-izapidean parte hartzeko; oraingo honetan, zehazki, lana eta familia bateragarri egiteko laguntzei buruzko dekretuak mintzo gara (jada onartuta dago txosten hau idazteko orduan). Ohikoa denez, gonbidapen horri orain azalduko dugun moduan erantzun diogu. Ondo jakina denez, 3/1985 Legeak, erakunde hau arautzen duenak, eginkizunen artean ez du jasotzen dekretuak informatzea. Hala ere, argi dago araudi berri bat lantzeko unea aukera paregabea dela euskal politika publikoak egituratzen dituzten neurriak eraikitzen eta hobetzen laguntzeko. Hori guztia dela eta, araudiaren zirriborroari buruzko txostenik igorri gabe, lantzen ari den arau-proiektuari buruzko edo horri loturiko kontu batzuk helarazten dira, herritarren kezak izapidetzean, ofiziozko ikerketetan edo lan-eztabaidaguneetan antzeman, aztertu eta jaso direnak. Hitz batez, Arartekoak gaiaren inguruan orain arte adierazi dituen iritzien bilduma.

5. Ekitaldietan parte-hartzea

Elkarte eta erakundeekin kolaboratzeko marko horretan zein Arartekoaren erakundeak berak gidatutako ekimenak izateagatik, arartekoak berak edo erakundeko langileek adingabeei lotutako hainbat foro eta topaketan parte hartu izana nabarmendu behar da, gure erkidegoan zein gure erkidegotik kanpo. 2019ko parte hartze nabarmenenak eta orain arte dokumentu honetan aipatu ez direnak honako hauek dira:

- ✓ Eusko Legebiltzarra. *Legeen Geroa-Gizarte Zerbitzuei buruzko Legea zikloaren II. Mintegia*. Vitoria-Gasteiz.
- ✓ UPV/EHU. *Euskal Herriko Unibertsitateko Gizarte Zerbitzuen Kudeaketa eta Berrikuntza Graduondokoa. Haur eta nerabeentzako baliabideen modulua*. Vitoria-Gasteiz.
- ✓ AVAIM-FAPMI. *Haurren eta nerabeen sexu ustiapenari buruzko IV. Estatuko mintegia*. Iragaitzazko adingabeak eta haurren salerosketa. Bilbao.
- ✓ UNICEF. *International workshop. Unaccompanied and Separated Migrant and Refugee Children*. Madril.

Era berean, honako jardunaldietara joan gara erakundearen izenean:

- ✓ AMUGE-NEVIPEN. *Ijito Herriaren Nazioarteko Eguna*. Bilbao.

- ✓ Lagungo Fundazioa. *Ate irekiko jardunaldia: Lagungok 25 urte bete ditu.* Bilbao.
- ✓ Pantallas Amigas. *Gehiegizko erabileraren eta mende-kotasun digitalen prebentziorako jardunaldia.* Bilbao.
- ✓ Save the Children Euskadi. *Lehen nazioarteko kongresua – Haurrak mugimenduan.* Bilbao.
- ✓ Gasteizko Udala. *Save the Children GKEari Francisco de Vitoria domina ematea.* Vitoria-Gasteiz.
- ✓ Bakeola (EDE Fundazioa) – Giza Eskubide eta Bake Hezkuntzaren Elkarleen foroa. *Berdinen arteko tratutxarren tratamendua enpatiazko begiradatik.* Bilbao.
- ✓ Agintzari. *Bakarrik dauden adingabe eta gazte atzerri-tarrei buruzko mugaz haraindiko ikaskuntzak.* Hernani.
- ✓ Eusko Jaurlaritzaren Lan eta Justizia Saila – Botere Judizialaren Kontseilu Nagusia. *Zigor Zuzenbideko XVI. Jardunaldiak José María Lidónen omenez: Genero indarkeriarne aurreko politika eta praktiken berrikus-tea.* Bilbao.
- ✓ Ikuspegi. Immigrazioaren Euskal Behatokia. *IX Jardunaldiak: Immigrazioa eta Integrazioa EAEn. Bakarrik dauden adin txikiko eta gazte atzerriarrak Euskadin.* Bilbao.
- ✓ Save the Children Euskadi. *Haur eta Nerabeentzako Baliabide Zentroaren inaugurazioa.* Barakaldo.

6. Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena onartzea ospatzea

Nazio Batuen Batzar Nagusiak Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmena onartu zueneko 30. urteurrenaren harira, Arartekoak [Haurren Eskubideen Batzordeko](#) lehendakari Luis Pedernera hartu zuen. Izan ere, Euskadira bidaiatu zuen UNICEF Euskal Herriko Batzordearen eskutik. Agintari hori Eusko Legebiltzarrean hartu aurretik egindako bileran, haurren —batik bat zailtasun bereziak dituzten edo zaurgarritasun-egoeran dauden— eskubideen egoeraren inguruan nor bere kezken eta ikuspuntuen berri eman zioten elkarri.

Halaber, urteurren horren harira, [Haurren Partaidetzarako Kontseiluen topaketa autonomikoan](#) hartu du parte Arartekoaren Haur eta Nerabeen Kontseiluak. Topaketa hori [Gasteizko Udalak](#) eta UNICEF Euskal Herriko Batzordeak antolatu zuten, eta abenduan egin zen. Hauxe zen helburua: esperientzien berri ematea elkarri eta haurren eta nerabeen parte-hartzea sustatzeko udal-praktika gero eta ugariagoen bidez egindako lana zabaltzea. Hortaz, topaketan, neska-mutilen kolektiborako eta programak bultzatzen dituzten profesionalen kolektiborako dinamikak antolatu ziren aldi berean.

V

atala

Haur eta nerabeen eskubideen egoera
baloratzea

◀ Aurrekoa ikusi

V. Alala

HAUR ETA NERABEEN ESKUBIDEEN EGOERA BALORATZEA

Ondorengo paragrafoetan aurkeztera goaz Arartekoaren Haur eta Nerabeentzako Bulegoak 2019an egin duen jardueratik azpimarragarriena. Kasu batzuetan balorazio bat erantsi diogu, Euskadin bizi diren haur eta nerabeen eskubideak bermatzeko aurrera egin behar den gaitan.

2019an, 474 kexa-espeditetetan aipatu da argi eta garbi haurren eta nerabeen presentzia edo inplikazioa, alegia, Ararteko erakundeari egindako kexa guztietatik ia %17,84tan. Zenbaketa horretan sartuta daude, batetik, alde batek eskatuta bideratu diren kexa-espeditetak (464): norbanakoek edo elkarrekin azaldu dituzte, horretarako ezarritako bideren bat erabiliz (bulegoak, weba, posta elektronikoa); eta bestetik, erakundeak bere kabuz hasi dituen ofiziozko espeditetak (10), haur eta nerabeen talde batzuk ahultasun egoeran daudela edo beraiei premiei behar bezala erantzuten ez zaiela susmatzen denean, egoera horiek aztertzeke eta horien bilakaera ikusteko.

Kexa **nork egiten duen** ikusita, bakarra izan da haur edo nerabe batek zuzenean egindakoa. Gainontzekoak helduek egin dituzte eta neska-mutilengan eragina duten egoerak azaldu dizkigute. Kexa horietatik 5 gizarte-erakundeek egin dituzte (norbanakoen egoerak azaldu dituzte) eta beste 12 kexa elkarrekin egin dituzte, baina pertsona-talde baten ordezkari gisa; horregatik, adingabe gehiagori eragiten diete.

Helarazitako gaiei dagokienez, %46,1ek baino gehiagok zerikusia dute haurrek bizi-maila egokia garatzeko baldintza materialekin. Zehatz-mehatz esanda, diru-sarrerak eta etxebizitza bermatzeko sistemak lotutako gaiak dira. Beste %27,4 hezkuntza-sistemako arazoei buruzkoa da eta gainerako %27 ehuneko desberdinetan banatzen da, beti %7tik behera, arlo hauetan: babesik gabeko haurren gizarte-zerbitzuak (%6,5), familiei laguntzeko politikak (%6,0), osasun-sistema eta eremu soziosanitarioa (%4,3), justizia-administrazioaren zerbitzuen jarduerak (%2,8), eskola-kirola eta aisia-jarduerak (%3,0) eta beste hondar-arlo batzuk.

Kontu kuantitatiboetatik harago eta Haurren Eskubideen Batzordeak **aplikatu beharreko neurri orokor** deritzenei dagokienez, lehenik eta behin esan behar dugu, XI. Legegintzaldiko legegintza-programan aurreikusi arren otsailaren 18ko 3/2005 Legearen aldaketa 2019ko lehen lauhilekoan igorriko zitzaioela Gobernu Kontseiluari, urtea amaitu dela

eta ez zaiola hura helarazi. Aurrerapenak egin dira, ordea, lege-aurreproiektuekin eta erregelamendu-proiektuekin batera aurkeztu behar diren memoriaren araudiak haurrengan eta nerabeengan duen eraginaren azterketa txertatzeko orduan. Izan ere, Arartekoak badaki autonomia-erkidegoko gobernuaren organo eskudunak jada eskatzen ari direla araudiak haurrengan eta nerabeengan duen eraginaren azterketa txerta dadila xedapen orokorrak egiteko prozeduran.

Legegintza-arloko aurrerapen txiki horiek ez datoz bat aurrekontu-esparruarekin; izan ere, oraindik ere hasierako zailtasun berak daude diru-sarrera publikoak, aurrekontu-esleipenak eta haurren eta nerabeen eskubideetan eragina duten gastuak identifikatzeko, eta hori funtsezkoa da baliabideak birbanatzeari buruzko edozein erabaki hartzeko.

Aurreko urteetako plangintza-jardura handia 2018an amaitu zen, haurrentzako plan ugari jendaurrean aurkeztuta (2018-2022 aldirako Familiei Laguntzeko Erakunde Arteko IV. Planen jasotako ardatz espezifikoak hasi eta sentsibilitate berezia duten udalerrietako tokiko planetaraino). Plangintza-jardura horrek bide eman dio ekimenak abian jartzeko eta planetan jasotako proposamenak gauzatzeko faseari.

Printzipio orokorreki dagokienez, **haurren interes gorenak** nahiko ezezaguna izaten jarraitzen du; izan ere, interpretazio-printzipioa edo erabaki jakin batzuen inspiratzailea dela aipatzen bada ere, oso gutxitan jarduten du prozedura-arau gisa Haurren Eskubideen Batzordeak 14. ohar orokorrean emandako orientabideei jarraituz. Oraindik urrun gaude kontuan hartu beharreko elementuak definitu eta elementu horietako bakoitza haztatu ondoren haur baten edo haur talde baten interes gorenaren zein den zehaztetik.

Haurrek entzunak izateko duten eskubidea eta, aldi berean, beren iritzia kontuan hartzeko eskubidea gero eta gehiago ezagutu, aipatu eta eskatzen da. Hala, partaidetzarako guneak, egiturak eta erakundeak eratu dira. Askotan, haur eta nerabeentzat tokiko planak formulatzearekin batera, haurren kontseiluak eta antzeko funtzioak dituzten organoak errealitate izaten hasi dira Euskadiko udalerritan. Dena den, ez dugu ahaztu behar mugimendu hasiberria dela eta, ondorioz, hurrengoak eskatzen jarraitu behar dira: parte hartzeko bide erreal eta egonkor gehiago; haurrak eta nerabeak entzutea bideratutako denborak; mekanismo egokiak;

metodologia erakargarriak eta abar. Horiek bermatu behar dute adingabeek horien bizitzan eragina duten eremu desberdinetan parte hartzen dutela.

Diskriminaziorik ezaren printzipioa dela-eta, txostenean ez da jaso horri buruzko erreklamaziorik. Hala ere, familia atzerriarretako haurrek zailtasun gehigarriak izaten dituzte oraindik ere beren eskubide guztiak baliatzeko: prekarietate ekonomiko handiagoa, gizarte-egoera zaurgarrian dauden ikasleak ikastetxe jakin batzuetan kontzentratzeko arriskua, futbol federatua praktikatzeko oztopoak, eta abar.

Lurraldean familia-erreferenterik ez duten neska-mutil atzerriarren egoerarekin batera (aurrerago mintzatuko gara egoera horretaz), Arartekoak ofizios esku hartu du 2019an, zenbait emakumek —batzuetan, gizakien salerosketaren biktima izatearen zantzuak zituzten— beren seme-alaba txikiak (baita Euskadin jaiotakoak ere) erroldatzeko edo erroldan mantentzeko izandako zailtasunen harira; izan ere, helduei eskatu ohi zaienaren antzeko dokumentazioa exijitu diete haur nazionalak eskatzen zaienaren orde. Zorionez, praktika horri eusten zion Estatistikako Institutu Nazionalaren instrukzio teknikoak aldatu egin da maiatzean, Auzitegi Nazionalaren epai bat betearazteko. Hala ere, beste oztopo batzuek bere horretan dira, eta horien berri eman zaio Herriaren Defendatzaileari, Estatuko Administrazioaren organoen aurrean dagozkion jarduketak egiteko aukera balora dezan.

LGBTI haur eta nerabeei dagokienez, ez dugu ukatuko abantaila handia dakarrela LGTBI eskubideak babesten dituen esparru juridikoa izateak, baina oraindik ere beharrezkoa da haurren eta nerabeen babes eraginkorrean eta aniztasun afektibo-sexualari lotutako premietan aurrera egitea. Eskola-eremua da, zalantzarik gabe, horretarako leku pribilegiatua, are gehiago aldarrikatzen den eskola inklusi-boaren esparruan. Behar-beharrezko neurria da aniztasuna eta pertsonen duintasuna errespetatzeko balioetan hezteak eta bizitzea, bai eta eskolako eremuak leku *seguruak* izatea, jarrera diskriminatzaileak gabekoak. Ez da neurri bakarra, ordea.

Diskriminazioaren aurkako borrokan, neurri egoki eta irmoak hartu behar dira, eremu publikoan zein pribatuan, zuzenean edo zeharka pertsonen tratua desberdina ematea eragiten duten edo gorroto-diskurtsoa bultzatzen duten jokabideei aurre egiteko. Helburua da gaitzespeneko gertakariei —esplizituei eta hain esplizituak ez direnei— aurrea hartzea eta kolektibo jakin batzuk estigmatizatzen dituzten sinismen sozialak sor daitezen saihestea. Ezinbestekoa da diskurtso publikoak giza eskubideak errespetatzea, eta berdintasunerako eskubidea eta zuzenbideko estatu sozial eta demokratikoaren defentsa azpimarratzea. Horretarako, diskurtso estigmatizatzaile populistak eta xenofobo, homofobo edo transfoboak desagiteko datu eta txosten zorrotzak behar dira. Behar-beharrezkoak dira, besteak beste, kulturartekotasunari eta giza eskubideei buruzko prestakuntza-planak, diskriminazioari aurre egiteko neurri eraginkorrak eta zurrumurruen aurkako programak.

Garapenerako bizi-maila egokia izateko eskubideari dagokionez, hasteko adierazi behar da, datu sozioekonomi-

koen arabera, hazkunde ekonomikoko testuinguruan gaude-la, eta langabezia-tasa % 10etik beherakoa dela. Haurren (14 urtetik beherako biztanleak) pobreak ere aldeko dinamika jarraitu du, % 9,5era jaitsi baita 2018an. Hala ere, 14 urtetik gorako biztanleriarena baino ia bi aldiz handiagoa da. Familia-mota aintzat hartuta, ordea, pobreak errealaren adierazlea handitu egin da seme-alabak dituzten bikoteengan (% 5), eta are handiagoa da (% 15) guraso bakarreko familien kasuan. Datu horiei erreparatuta, ondoriozta dezakegu **etxean haurrak izateari lotutako pobreakiaren diferentzia- la egon badagoela oraindik ere**, eta bai hori eta bai **desparekotasun-maila handia** egotea etengabeko mehatxuak direla aukera-berdintasuna lortzeko eta pobreakiaren belau-naldien arteko transmisioaren ziklo gaiztoa gainditzeko. Izan ere, desparekotasunak pobreaki dakar eta gizarte-mugikortasuna zailtzen du, eta haurrak erlatiboki gurasoen posizio bera izatera kondenatzen ditu.

Europako Batzordearen *Haurrengan inbertitzea: desabantailen zikloa hauste*a izeneko gomendioak gogorarazten duenez, pobreakiaren belau-naldien arteko transmisioari buelta ematean inbertituz, prebenitu, babestu eta aurrea hartzen da, eta nahi ez diren ondorioak saihesten dira. Horretarako, lehenik eta behin, errenten lehen mailako banaketarako politikak, enplegu duina eta soldata nahikoak bermatu behar dira. Eta ondoren, bigarren mailako birbanaketa eta pobreakiaren ondorioei eta jatorriari aurre egitea helburu duten gizarte-politikak.

Zeregin horretan, bidezkoa da Diru Sarrerak Bermatzeko Euskal Sistemaren ekarpena balioestea; izan ere, herritarren erreklamazioen kopuru handi bati egiten diote erreferentzia. Gogora dezagun berriz ere diru-sarrerak bermatzeko sistematik dituen prestazio ekonomikoen hartzaile-ehuneko altuaren barruan sartzen direla ardurapean seme-alabak dituzten familiak. Datu horrek erlazioa du Arartekoari zuzentzen zaion kexa-ehuneko handiarekin, adigabeak ardurapean dituzten pertsonenak baitira asko eta asko. Nahiz eta DSBE, EPO eta GLL prestazioei buruzko kexak gutxitu egin diren aurreko urtearen aldean: —ekonomia hazi, langabezia-tasa gutxitu eta DSBEak jasotzen dituzten pertsonen kopurua gutxitu den testuinguruan—, bere horretan mantentzen da bizikidetzaren unitatean haurrak daudela (askotan, bat baino gehiago) berariaz aipatzen duten kexen ehuneko (%37,6). Iaz adierazi genuen bezala, horrek ez du esan nahi gainerako %62,4an haurrik ez dagoenik, baizik eta ez dutela datu hori eman egoera azaltzean. Aipatuta eta, beraz, zenbatuta edo zenbatetsita, biribiltasunez baieztatu daiteke oinarritzko beharrak estaltzeko zailtasunak dituzten egoitzetan eta, horien artean, diru-sarrerak bermatzeko errenta, etxebizitzarako prestazio osagarria edo gizarte-larrialdiko laguntza ezetsi, eten edo azkendu zailak egoera kalteberenetan dauden familietan adingabe asko dagoela. Izan ere, erakunde honek halako erreklamazio ugari aztertzen du.

Gizarteratzeari buruzko txosten orokorraren II.4 atalean zehatz-mehatz irakur daitekeenez, hauteman da Lanbidek hainbat hobekuntza egin dituela 2019an, besteak beste, barne-antolamenduari eta koordinazioari, aplikazio informatikoei, harremanei eta herritarrentzako informazioari buruzkoak; horiei esker, zerbitzu hobea ematen da. Hala

ere, oraindik ere badago zer hobetu, alderdi jakin batzuei dagokienez. Prozedurazko kontuei dagokienez, uste dugu beharrezkoa dela oraindik ere herritarrei **informazio hobea** —egokia eta ulergarria— ematea nork bere gain hartzen dituen betebeharrak buruz. Izan ere, egiaztatu dugu beharrezkoa ez den dokumentazioa aurkezteko eskatzen dela oraindik ere, eta alegazioei eta aukerako berraztertze errekurtsoei erantzuteko epeetan atzerapen nabarmena dagoela. Oso positibotzat jotzen da kexak izapidetzean prestazioak eteteari eta iraungitzeari lotutako hainbat arazo konpondu izana.

Kexa-espediente ugariri eman zaie konponbidea eta, kasu askotan, Lanbideren jardura arau-esparruarekin bat zeto-rra egiaztatu da; hala ere, oraindik ere badira desadostasunak erakunde horrekin. Izan ere, 2019. urtean, Enplegu eta Gizarte Politiketako Sailak ez ditu onartu Arartekoak egin dizkion iradokizun eta gomendio gehienak. Horien artean, nabarmentzekoak dira, batetik, prestazioak ordaintzen ez den mantenu-pentsioa erreklamatu izana ez egiaztatzeagatik ukatu, iraungi eta eteteko erabakiei buruzkoak, batez ere genero-indarkeriaren egoeretan, baita beste egoera ahul batzuetan ere; bestetik, kasu batzuetan, ez da kontuan hartzen guraso bakarreko familietako adingabearen interes gorena, eta hori espediente askotan gertatzen da. Adingabeen interes gorena haur eta nerabeei eragiten dieten erabaki eta jarduketa guztietan hartu behar da kontuan, eta ez, Lanbidek aipatzen duenez, adingabea eskubideen subjektua denean.

Etxebizitza-arloan, Arartekoaren erakundeak aurtan berriz ere baloratzen du etxebizitza duin eta egokia izateko eskubide subjektiboa pixkanaka aplikatzea aldeko neurria dela, eta lagungarria izan dela bizitegi-bazterketa jasateko arrisku larrian dauden edo etxebizitza egoki bat eskuratzeko premia larria duten familia askoren ongizatea lortzeko. Hala eta guztiz ere, etxebizitza duin eta egokia lege okupatzeari dagokionez, oraindik ere hainbat zailtasun material antzematen ditugu. Egia esan, asko dira, etxebizitzaren premia dela-eta, Arartekoak jasotzen dituen kasu, kontsulta eta erreklamazioak. Horiek, oro har, hiru gai dituzte hizpide. Alde batetik, babes publikoko etxebizitzaren errentariak ez dute asebate etxebizitza duin, egoki eta ekonomikoki iragarria izateko duten eskubide subjektiboa, higiezinak ez duelako ratioa gainditzeko, hau da, 15m² familia-unitateko kide bakoitzeko. Bigarrenik, badira hainbat familia alokairu-araubideko babes publikoko etxebizitza bat premiaz behar dutela diotenak. Hirugarren arazoa da ez dagoela guraso bakarreko egoeraren legeko definiziorik, eta ez dagoela zehaztuta zer baldintza bete behar dituzten familia-unitatea osatzen duten pertsonen guraso bakarreko familiazat hartzeko edo aitortpen horri eusteko.

Hitz batez, aipatu Etxebizitzaren Legean ezarritakoa bete nahi izanez gero, EAEko administrazio publikoek arauen eta aurrekontuen bidez neurri osagarriak hartu behar dituzte, eta ahaleginak egin, gainerako gizarte-eskubideak bezala (hezkuntzarakoa eta osasunerakoa), baliabide ekonomiko urriak dituzten pertsonen eta familien bizi-baldintzak hobetzeko oinarritzakoa den eskubidea bermatze aldera; eskubide hori kolektibo osoaren kohesio sozialerako ezinbesteko

bermea ere bada, kolektiboa osatzen duten pertsonen duintasuna eta berdintasuna defendatzen dituelako.

Hitz batez, erakunde honek, beste urte batez, eskatu nahi die euskal administrazio publikoei alokairu-erregimenean eskura daitezkeen babes publikoko etxebizitzaren parkea zabaltzeko, Etxebizitzaren Legean ezarritako erronkei behar bezala aurre egite aldera, eta, aldi berean, denbora pasa ahala, esleitutakoa baino etxebizitza handiago bat (edo konfigurazio desberdina duena) alokairuan hartu behar duten errentari publikoen eskaerei erantzute aldera.

Hezkuntzarako eskubideari dagokionez, nahitaez aipatu behar da 2019an gizarte ekimeneko irakaskuntza itunduan sustaturiko grebaren ondorioz sortu den arazo larria. Ararteko erakundeak hainbat familiaren kexa asko jaso zituen, oso kezkatuta baitzeuden etengabe greba deialdien ondorioz beren seme-alabek jasan zitzaizkion ondorio larriengatik.

Arartekoak bazekien arazoaren oinarria irakasleek beraien laneko baldintzak defendatzeko zuten greba egiteko eskubidea egikaritzeko legeko jarduna zela, eta Arartekoaren iritziz, eskubide hori egikaritzaren ondorioz ezin zen albo batera utzi itundutako eskolen sareko ikasleek hezkuntza jasotzeko duten eskubidea. Hala, Arartekoa, bere jarduteko aukerak egikaritzuz, harremanetan jarri zen Eusko Jaurlaritzako Lan eta Justizia Sailarekin eta Lan Harremanetarako Batzordearekin, arazoa konpontzeko bitartekari lana gauzatu ahal izateko aukera aztertzeko hain zuzen ere. Lankidetzat horretan nabarmendu zen arazoak zituzten alderdiek eskatu behar zutela indarrean dagoen araubide esparruan eskaintzen diren bitartekaritza zerbitzuek esku hartzea. Horretako, Arartekoak deialdi publiko bikoitza egiteko bere jarduna mugatu zuen. Lehenengoa, gutxienezko zerbitzu egokiak ezartzeko lan egitea zen, eta bigarrena alderdiei eskatzeko, bakoitzaren autonomia guztiz errespetatuz, baloratzeko bitartekaritza mekanismo horiek erabiltzeko aukera.

Ikasleak ohiko onarpen-prozesuetan onartzeari dagokionez, jasotako kexak jada ez dira oso esanguratsuak, ezta iraganean eztabaidatuak ziren gaietan ere, adibidez, errolda-datuek gehiegi erabiltzea. Gaur egun, iazko txostenean adierazi genuenez, hartutako kexek zerikusi handiagoa dute ikasleak epe kanpo eskolatzearekin, batez ere berandu eskolatu diren ikasleak badira.

Ikasleak onartzeko egungo araudiak ezartzen duenez, ikasle horiek eskolatzen direnean, adierazitako lehentasunak eta erabilgarritasuna ez ezik, kontuan hartu behar dira eskola-plangintzarekin eta aniztasuna ikastetxe ezberdinetan banatzearen orekarekin lotutako alderdiak ere.

2019an azken faktore hori (aniztasuna banatzean oreka egotea) erabili izan da baita ere ikasle horiek ikastetxe itunduetan matrikulatzeko, eta familia asko horren aurka daude, izan ere, ikastetxe itundu asko erlijiosoak dira edo familiek gastu asko ordaindu behar izaten dituzte horrelako ikastetxeetan. Horregatik, familia askok umeen ikastetxea aldatzen dute aukera dutenean. Hori ikusirik, erakunde honek azpimarratu du Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak ebaluatu egin behar duela banaketa politika horren eraginikortasuna.

Epez kanpo egindako ikasleen eskolaratzeari lotuta, arazoak sortzen dituen beste alderdietako bat da hizkuntza-ereduaren aukeraketa. Normalean, familiek beren seme-alabak A ereduaren eskolatu nahi dituztenean sortzen dira arazoak, eta kasu horietan egiaztatu da lurralde batzordeek, ustez, ez dutela irizpide bera aplikatzen. Arartekoak gai horri buruzko zailtasnak agertu zituen 2018ko txostenean. Batzuetan, eredu horretan eskolatzeko eskaera egiten dute hezkuntza-premia bereziak edo ikasteko zailtasunak dituzten haurrak direlako, eta hezkuntza-administrazioak beharrezko laguntza edo baliabideak emanez erantzun beharko lieke premia horiei. Beste batzuetan, ordea, eskatzaileek eskubide bat baliatzeko helburu irmoa dute, hura urratzen ari zaielakoan.

Halaber, Hezkuntza Sailari egindako gomendioan, Ordiziako bi ikastetxeetan ikasleak eskolatzeko orduan dagoen desorekaren berri eman eta neurri zuzentzaileen proposamena jaso da, baina sail horrek oraindik ez digu erantzunik bidali.

Hezkuntza-premia bereziei lotutako laguntza-eskaerei esker (aurreko urteetako txostenetan adierazi da derrigorrezko hezkuntzaren osteko ikasketetara ere zabaltzen ari direla), erakunde honek jakin du zer aldaketa egin diren 2019-2020 ikasturteari begira, hezkuntza-premia bereziak dituzten ikasleei Oinarritzko Lanbide Heziketaren esparruan sartzeko aukera emateko eta sarbide hori errazteko. Ildo horretan, ikasturte honetan gehitutako lehenengo berritasuna % 33 edo gehiagoko desgaitasuna duten pertsonentzat gordetako plazen kopurua areagotzea izan da (% 5 izatetik % 10 izatera). Bigarren berritasuna hau da: pertsona horiei matrikulatzeko aukera ematea, 17 urte bete badituzte ere; izan ere, 2018-2019 ikasturtera arte ezinezkoa zen. Eta hirugarrena Oinarritzko Lanbide Heziketako zikloen curriculum hiru urteko ibilbidera egokitzeko proiektu pilotua abian jartzeko asmoa da.

Hezkuntza-sistema arautuaren erantzun hori gehitu egin zaio enplegurako prestakuntzaren azpisistemak (Lanbide) eskaintzen duenari —haren helburua da pertsona eta kolektibo jakin batzuek lanbide-kualifikazioa lortzeko dituzten zailtasunei aurre egitea—.

Eskola-jantokiei dagokienez, I. motako diabetesa duten adingabeen arretari buruzko kexa-espediente bat izapidetzen ari da Arartekoa. Eskola-garraioa dela-eta, berriz, nabarmendu behar dugu dekretu arautzaile berria onartu dela, eta haren aplikazio-eremuan sartzeko direla haur-hezkuntzako hirugarren mailako ikasleak eta oinarritzko lanbide-heziketako ikasleak (herritarrek behin eta berriz eskatu izan dute hori).

Babesgabetasun-egoeran dauden haurrentzako gizarte zerbitzuek emandako arretaren inguruko erreklamazioak ez dira asko aldatu, ez jorratutako gaiak dagokionez, ez aurreko urteekin alderatuta. Udaleko gizarte-zerbitzuak zailtasun jarri dituzten kexek berriz ere izan dute hizpide egindako esku-hartzeari buruzko informaziorik eman ez izana.

Interesdunek beren seme-alabak babesgabetasun-egoeran daudela jo, guraso-ahala eten eta foru-erakundeak haurren tutoretza bere gain hartzearekiko azaldu ohi duten desadostasuna adierazteaz gain, aurtan, hainbat kexatan sa-

latu da aita, ama eta aitona-amonei bisitak eten zaizkiela, haurrentzat kaltegarriak zirelakoan. Kexa horietako askotan zailtasun jarri dira haurren zerbitzuetako profesionalak egindako txosten teknikoak, horietan oinarritzen baitira erabakiak. Horri dagokionez, eta kexagileei jakinarazi zaienez, oso ageriko elementuez harago, psikologia, hezkuntza-arloko esku-hartzea edo beste diziplina batzuk oinarri hartuta ateratako ondorioen balorazio teknikoak ez da sartzeko erakunde honen gaitasunetan, haren azterketa-eremua zuzenbidera mugatzen da-eta. Txostenei buruzko “bigarren iritzi bat” jaso ezin izatea da desadostasuna eragin duen beste arrazoia, eta, horri dagokionez, bide judizialek administrazio-ebazpenaren aurka egiteko aukera izateak bermatzen du epaitegietako talde psikosozialetako profesionalak txosten horiek berrikustea.

Familia-harreraren inguruko desadostasuna, kasu guztietan, bere burua eskaintzen zuen pertsona egokia ote zen zehazteko balorazioari buruzkoa izan da. Egoitza-harreraren kasuan, kexatzeko arrazoiek zerikusia zuten bai hezkuntza-taldeak jardunak egin ez izanarekin, bai profesional-taldeak eta —guraso-ahala etenda zuten— gurasoek seme-alabekin hezkuntza-arloan esku hartzeko lehenetsitako irizpideei dagokienez izandako muturreko desadostasunarekin.

Egoitza-harreraren dauden haur eta nerabeentzako arreta ere aztertu da bulego honek ofizios egindako jarduketetan: ikuskapen-bisitak Araban jokabide-arazoak dituzten nerabeentzako programa garatzen duten bi egoitza-baliabideetara; euskal administrazioaren tutoretzapean dauden haur atzerritarrak nazionalizatzeko prozedurak; ikuskapen-bisita familia-erreferenterik gabeko adingabe atzeritarrentzako Arabako Bideberria zentrori; ikuskapen-bisita Zornotzako lehen harrerarako zentrori eta Vivero emantzipazioarako prestakuntza-zentrori —Bizkaian daude biak—

Familia-erreferenterik gabeko adingabe atzeritarren egoera berezia, hau da, kalteberatasun handikoa, izan da, halaber, Herriaren Defentsa Bulegoen Koordinazio Jardunaldien xede. Jardunaldi horiek bukatzeko, diagnostikoa eta adierazpen instituzionala eman ziren. Adierazpen instituzionalean honako hau gogorarazi zen: “Bakarrik dauden adingabe atzeritarrak, 18 urtetik beherakoak izanik, haurtzat hartu behar direla adin nagusiko bihurtu arte. Haien motibazioak edo jatorrizko testuingurua ezin dira aitzakia izan desadostasuna nabarmen izan dute erantzun juridikoak emateko, hau da, jotzeko “migratzea erabakitze” izan behar duten autonomia-mailak “gure haurrengandik” ezberdintzen dituela, eta, horrenbestez, ez dutela hainbeste merezi babesgabetasun-egoeran dauden adingabeak izanik aitortua duten babesa.

Nolanahi ere, aurtan gurera iritsitako bakarrik dauden neska-mutil atzeritarren kopuruak aurreko bi urteetako goranzko joerari jarraitu ez badio ere, horien gizarteratze-arazoak nabarmenagoak izan dira adin nagusiko bihurtutakoan aurre egin behar izan dieten emantzipazio eta sostengua bilatzeko prozesuetan. Hainbat kexatan alegatu da adingabeei dokumentazioa emateko prozesua ez zela behar bezain arduratsua izan eta, beraz, ez zuela bermatu neska-mutilak babesgabetasun-egoeran dauden adingabeen baliabidetik

irteteen administrazio-egoera erregularra izatea, eta, horren bestez, adin nagusiko bihurtutakoan, egoera zaurgarriagoan geratu zirela. Beste kasu batzuetan, adierazi da haurren zerbitzuek behar bezala prestatu zutela trantsizioa, baina beste baliabide batzuegandik espero zitekeen erantzuna ez zela eskuragarri egon zegoen epean eta moduan. Kexak aztertuta, bistakoa dirudi zerbitzuen eta programen arteko trantsizioetan zaintzari, elkarlanari eta koordinazio-lanari dagokionez dauden gabeziei premiazko arreta eman behar zaiela. Hala ere, hori ez da kontuan hartu beharreko dimentsio bakarra gazte —honezkero adingabeak ez direnak— migratzaile horiei arreta emateko orduan. Hori dela eta, Arartekoak azterlan bat abiarazi du jada pertsona horiek komunitatean integratzen laguntzeaz arduratzen diren zerbitzu publikoek —ez da bakarrik gizarte-zerbitzuen eginkizuna— gazte horiei eman beharreko arreta integraletik espero litekeenari buruz.

Adopzioari dagokionez, Etiopian adoptatu duten familiek seme-alabak adin nagusiko bihurtu arteko jarraipen-txostenei buruz aurkeztutako kexari erantzunez, euskal administrazioek horren inguruan dituzten eskumenen berri eman zen, eta jakinarazi zen haurren jatorrizko herrialdeak zehazten duela jarraipena zer maiztasunekin, zer kopurutan eta zer adinera arte egin behar den.

Aurten, genero-indarkeria pairatzeko arriskuan dauden hurrengatik kezkaren harira, zehazki, honako gai hau jorratu da: zer egoeratan dauden indarkeria horren ondorioz umezurtz geratutako seme-alabak, eta zer laguntza jasotzen dituzten politika publikoetatik; hori guztia, haur horietako biren senideek aurkeztutako esku-hartzeko eskaeraren ondorioz. Beste autonomia-erkidego batzuetan garatutako esperientzien (guztiak orain gutxi jazotakoak) eta egoeraren aurretzeko azterketa egin ondoren, administrazio jakin batzuei zuzendutako kontsultak eta kexak aurkeztu dira, baina izapidetze-fasean daude oraindik.

Urte osoan zehar, diziplina anitzeko lantalde batek, gaian aditua den pertsona batek dinamizaturik eta erantzun egoiki batean zuzenean inplikaturik eragileek osatua, aurrera egin du Euskadin izandako haurren sexu-abusuko kasuetan jarduteko protokoloaren proposamen tekniko bat egiteko prozesuan. Proposamen hori, une honetan, askotariko zerbitzu, sail eta erakundeetako arduradun politikoekin egiaztatze-fasean dago.

Familia babeslea izateko eskubideari dagokionez, 2019an aurrera egin da kontziliatorako laguntzen erreforman, eta emakumeek eta gizonen zaintzan erabateko erantzunkidetasuna izatearen alde egin da. Horretarako, estatuko erreformak seme-alaben jaiotzagatik eta zaintzagatik baimenei dagokionez izango duen eragina aurreratu nahi izan da Euskadin. Aitzitik, familientzat garrantzitsuak diren zenbait arlo hobetu behar dago, eta horiei EAEko politika publikoetatik heldu beharko litzaieke nahitaez. Bereziki, honako neurri hauek dira lehentasunezkoak:

- Seme-alabak dituzten familietan egindako inbertsio ekonomikoa handitzen jarraitzea, batez ere neurri fiskalak ezarritik.

- Guraso bakarrek familiei estatutu berezia aitortzea, haien premia bereziei erantzun egokia emateko, eremu guztietan.
- Banandutako gurasoak dituzten familien edo bereratatutako familien kasuan familia ugariaren tituluak kudeatzeko irizpideak hobetzea, edo, hala badagokio, gai horri buruzko erregulazio autonomiko propioa egitea.
- Seme-alabengatik diru-laguntzen eta kontziliatorako laguntzen izapidetze administratiboa argitzea, arintzea eta sinplifikatzea, irisgarriagoa izan dadin herritarrentzat eta laguntza horien izapidetzea ahalik eta automatizatu egon dadin.
- Adinekoak, seme-alabak, edo gaixorik, ezinduta edo mendetasun-egoeran dauden kideak dituzten familiei laguntzeko zerbitzu publikoak eta baliabideak areagotzea eta hobetzea.
- Familia eta lana bateragarri egiten eta familia-erantzukizunak betetzean emakumeen eta gizonen erantzunkidetasuna sustatzen lagunduko duten neurriak bultzatzen jarraitzea, laguntza ekonomikoen bidez ez ezik, era guztietako estimuluen bidez ere sustatuz balio-aldaketa eta egitura ekonomikoen eta enplegu-egituren egokitzapena, bat etor dadin pertsonen zaintza-beharrekin.

Adingabearen interes gorena eta bere garapenean bi gurasoak izateko eskubidea —bikotea hautsi arren— hartzen dira oinarrituta familia-elkarguneak familiaren esparruari —eta ez justiziarenari— lotuta aurkezteko erabakia hartzeko. Aurten erakundean jaso ditugun kexa urrietako gehienetan, interesdunek azaldu dute ez daudela ados elkarguneak epaitegira igorritako txostenen edukiarekin. Arartekoak gai horretan esku hartzeko dituen aukerak, ordea, oso mugatuak dira; izan ere, nahiz eta erakundearen eginkizuna den herritarrek defendatzea euskal administrazio publikoan jarduketan izandako irregulartasunen aurrean, otsailaren 27ko 3/1985 Legearen —Arartekoa sortu eta arautzekoa— 13. artikulua arabera, kontrol-zeregin hori ez zaie aplikatu behar epaileek eta auzitegiek baloratu beharreko administrazio-jarduerari. Horixe da, hain zuzen, kexek hizpide dituzten txostenen kasua. Txostenak administrazio-instantzia batek eman baditu ere, haiek egiteko agindu duen agintaritzak judizialari dagokio txostenen sendotasunari eta koherentziari buruzko erabakia hartzea: epaitegiak ezartzen du bisitak familia-elkargunean egin behar direla, eta elkarguneak epaitegira bidaltzen ditu bere txostenak, agintaritzak judizialak balora ditzan, alderdiek aurkeztutako gainerako frogekin alderatuz.

Haurren **osasunerako eskubideari** dagokionez, atzerri-tarrek, hain zuzen ere haurdun zeuden zenbait emakume eta haur batek, osasun-arreta jasotzeko izandako zailtasunei lotutako erreklamazio gutxi batzuk jaso ditugu oraindik ere, baina azkar ebatzi dira. Halaber, tramitazioan zehar, ebakuntza kirurgikoen atzerapenei, espezialisten kontsultei edo tratamenduak hasteari buruzko erreklamazio gehienak ebatzi dira.

Haurren hartutako kalte zerebralari lotutako esku-hartzea, Espainiako Herriaren Defendatzailearen azterlan batekin batera eginga, amaitu da aurten. EAEko administrazioak ez du egokitzen jo unitate espezifiko bat sortzea haurren hartutako kalte zerebraleko kasuak artatzeko, Herriaren Defendatzaileak aipatutako azterlanean proposatu bezala. Nolanahi ere, bermatu du lehendik dauden Hartutako Kalte Zerebraleko Unitateak eskura daudela haren esku-hartzearen beharra duten kasuetarako, eta pazienteen adina ez dela arazo.

Arreta goiztiarrari dagokionez, jasotako kexen argitan, badi-rudi sistema behar bezala funtzionatzen ari dela, nahiz eta batzuetan desadostasuna egon saioen maiztasunari, esleitu-tako zerbitzuei edo, are, arreta amaitu eta pazienteak beste zerbitzu batzuetara eramateari dagokionez.

Justizia-arloan, non, jakina denez, baztertu egiten baitira jurisdikzio-bidean ebatzita dauden edo *sub judice* egoeran dauden gaien gaineko esku-hartzeak, aipatzekoa da beste urte batez ez dela jaso legearekin gatazkan dauden adingabeei lotutako kexarik; hala ere, zentroetako bat bisitatu da neurri judizialak bete daitezen.

Polizia-arloari dagokionez, adingabe bat, gorputz-miaketan egite aldera, polizia-bulegoetara eraman izanari buruzko ebazpen bat eman da aurten. Erakunde honen ustez, askatasunerako eskubidea mugatu zuen neurri horrek, eta ez zuen behar bezalako lege-babesik. Gainera, berriz ere egiaztatu dugu Ertzaintzaren eta udaltzaingo gehienek atxilotze-zentroetan ez dagoela bulego espezifikorik adingabeak zaintzeko, eta urtarrilaren 12ko 5/2000 Lege Organikoaren erregelamenduak exijitutako adingabeentzako atxiloteta-liburu espezifikoari dagokionez, modu askotara jokatu dela.

Jolaserako, atsedenerako eta aisialdiko eta jolas-jardueretarako eskubideari buruz 2019an jasotako kexen artean, eskola-kirolari buruzkoak nabarmentzen dira. Horiek berriz ere agerian utzi dute kontraesana dagoela zenbait lehia-jardunen eta balio inklusibo eta ez-lehiakorren eta foru-aldundietako eskola-kiroleko programen bidez haurren nortasuna garatzeko balioen artean. Erakunde honen iritziz, indarrean jarraitzen dute aurreko urteetako zenbait ebazpenetan horri buruz formulatutako irizpideek.

